

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

15 - 21 mai 2002
(Anul XXXV)

19

■ la o nouă
lectură

paginile

10

PAUL

11

GOMA

■ evocare

paginile

16

TAKE

17

IONESCU

■ meridiane

Proză de

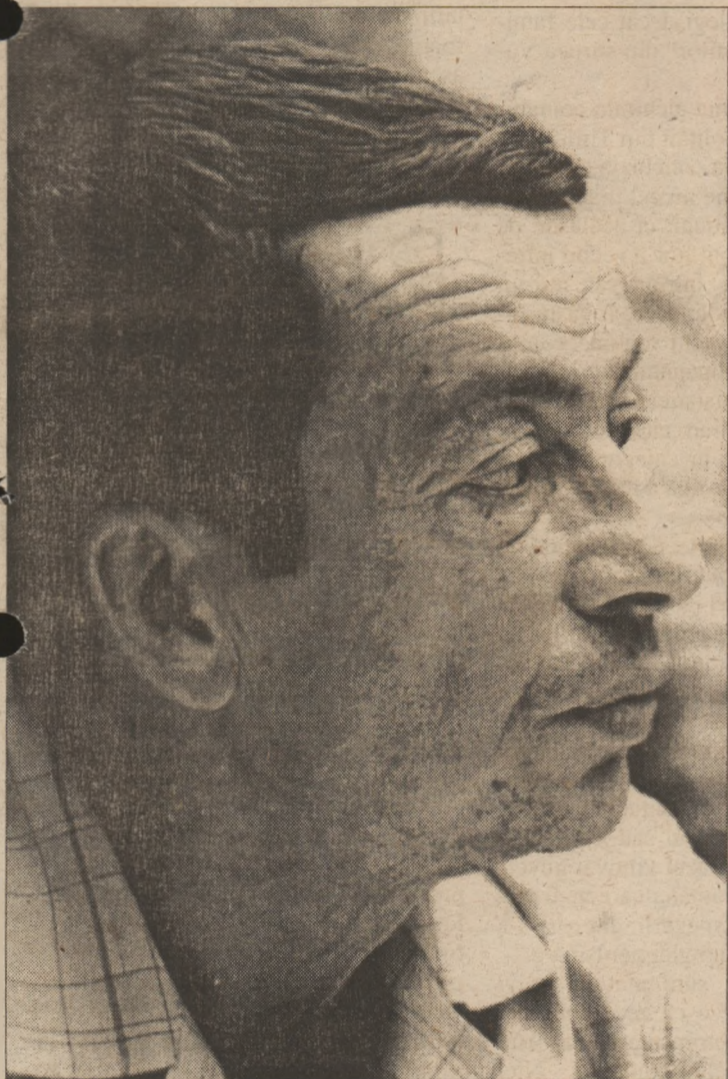
LUIS

paginile

26

BUÑUEL

27

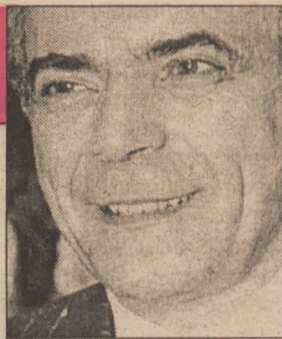
Un poem de Geo Dumitrescu

(pag. 3)

Singurătatea
jurnalistului cultural

(pag. 3)

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Poezia adolescenței, adolescența poeziei

SCRIAM în editorialul despre G. Topîrceanu ca poetul *Baladelor vesele și triste* a fost unul dintre preferații mei în adolescență. Îi știam pe de rost o groază de versuri. Mă delectam cu extraordinarele lui rime și rideam cu poftă de spiritul ludic al atitor versuri. Același lucru este valabil și pentru G. Coșbuc. *Iama pe uliță* mi-a fermecat adolescența. Am început prin a compune versuri care îl imitau fidel pe poetul idilelor. Îmi plăceau îndeosebi atmosfera de veselie ușoară, glumele flăcăilor și pudoarea, uneori jucată, a fetelor. La grațiosul balet al "personajelor", se adăugau abilitățile tehnice: eram uimit de varietatea strofelor, de versurile scurte care le încheiau uneori, de amfibrahii savanți. Lui Coșbuc îi datorez chiar numele principalelor tipare ritmice. Eram fericit când îmi reșeau strofe complexe ca ale lui. Și nu mi se părea că dovedesc lipsă de originalitate scriind în maniera lui.

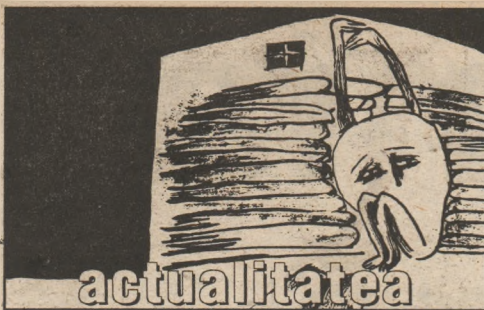
Recitindu-i mai târziu pe Coșbuc și pe Topîrceanu, dar și pe Alecsandri, Bolintineanu ori Goga, când îmi făcusem deja o altă idee despre poezie, am încercat de fiecare dată un sentiment ciudat. Gustul meu, care avusese revelația lui Bacovia ori Arghezi, se despărțise radical și ireversibil de poezia celor "vechi", dar ei continuau să mă fascineze. Era un soi de nostalgie pe care nu mi-o explicam. Astăzi știu de ce.

Înainte de a spune despre ce e vorba, trebuie să fac un mic ocol. Generația mea și-a format percepția poeziei la școala modernistă. Noi am descoperit, în anii '60, după colapsul realist-socialist, că poezia adevărată este aceea pe care o teoretiza, primul, E. Lovinescu și o analizau, de la G. Călinescu la I. Negoieșcu, toți criticii importanți. Contactul cu modernismul a rupt punțile cu poezii romantici, neoromantici, parnasieni, clasicisti etc. Criticii moderniști aveau convingerea, pe care ne-au transmis-o și nouă, că există o ruptură între noua și vechea poezie, și pretenția de a citi pe cea din urmă prin prisma celei dintii. De la Alecsandri la Topîrceanu, toți

poetii vechi erau siliți să se așeze într-un pat al lui Procast. Deveneau interesanți exclusiv prin ceea ce anticipau. Era imposibil ca noi înșine să fi rezistat ispitei de a-i citi în acest fel. Dovadă entuziasmul față de felul în care îl citise Călinescu pe Goga (ca "poet pur", cîntînd o "jale nemotivată de popor stravechi") ori Negoieșcu pe Bolintineanu (ale cărui "sonuri" îl prevesteau pe Ion Barbu), dovadă chiar multe din interpretările pe care noi înșine le dădusem celor vechi, voind cu tot dinadinsul să facem din ei contemporani ai noștri.

Chiar dacă mutații atât de profunde se petrec în poezie și în percepția ei, e normal să existe o "evoluție" a gustului, care e și una a poeziei înseși. De fiecare dată cînd se schimbă criteriul poeticului, poezia "veche" începe să pară a ține de o altă vîrstă, de o adolescență a literaturii ajunse între timp la maturitate. Există o adolescență a poeziei, tot așa cum există o poezie a adolescenței. Poezii care nu mai aparțin felului nostru de a privi poezia seamănă oarecum cu noi înșine de pe vremea cînd eram adolescenți. Dintr-o contemporaneitate adultă ei se retrag într-un trecut adolescentin. Altfel spus, devin poeți pentru adolescenți, pentru vîrsta la care cu toții descoperim poezia, cu admirabilele ei peisaje sufletești, dar și cu trucurile ei formale. Faptul că sînt altceva decît poezii fazei adulte nu reprezintă un impediment pentru formarea corectă a gustului nostru. Nu putem începe decît cu ei. Chiar dacă ne despărțim mai târziu de ei. Sînt poarta prin care pătrundem în poezie. La fel cum adolescența e poarta deschisă spre maturitate.

Desigur, aceste vîrste nu sînt aceleași pentru toate generațiile. A noastră a făcut ochi pe Topîrceanu și Coșbuc. Se prea poate ca aceea care vine după noi să-i fi făcut pe Bacovia. Și, peste încă una, pe Nichita Stănescu. Mai de vreme sau mai târziu toți poezii "cad" în adolescență și chiar în copilăria literaturii. Numai ce asemeni nouă ni se par adulți. Continuăm să ne formăm după chipul și asemănarea poezilor adolescenți înainte de a ne bucura din plin de maturii noștri contemporani. Așa merg dintotdeauna lucrurile. ■

actualitatea

ICI un stat centralist-autoritar nu se menține fără o poliție puternică și fără un aparat represiv gata să înăbușe orice rezistență semnificativă. România de azi a atins culmi ale rafinamentului și în acest domeniu. Deși de ani de zile miniștrii de Interne — indiferent de proveniență, capacitate intelectuală și servilism politic — urlă ca din gură de șarpe că n-au cadre suficiente, că n-au echipament, că nu fac față criminalității în creștere, realitatea e cu totul alta. Purcedeți la următoarea verificare empirică: faceți raportul între civili și „gradați” la manifestările publice mai acătării și veți fi uimiți ce număr imens de purtători de bulan susținem din debitele noastre salarii.

Nu mă refer acum la situațiile în care localitățile din provincie au nenorocul să fie vizitate de către unul dintre „cei mari”, președintele sau premierul. În astfel de cazuri, poliția, jandarmeria și forțele speciale au toate șansele să-i covârșescă numeric pe cei atrași de idolii lor precum muștele de lampă. E drept, nu toți polițaii sunt localnici: unii sunt aduși din județele învecinate, după vechea tradiție ceaușeștiană.

PRINTR-O ciudățenie a sorții, valurile de oameni în uniformă dispar ca înghițiți de pământ îndată ce „obiectivul” a părăsit „dispozitivul”. M-am întrebat de nenumărate ori: cu ce se ocupă această întreagă populație militarizată în intervalul dintre două „acțiuni” oficiale? Pe străzi nu-i găsești nici să dai cu tunul, iar la circumscripțiile de sector bate vântul dezolant al maidanelor părăsite. Și totuși, pe unde hălăduiesc „apărătorii legii”, dacă de infractori se ocupă mai mult presa iar cetățeanul e atacat, ziua-n amiaza mare, de bande perfect organizate de borfași? Un student îmi mărturisise recent că a te adresa poliției pentru că ai fost jecmănit în stradă înseamnă o dublă greșeală: mai întâi, că polițaiul te va trata cu un sictir absolut, iar apoi există riscul ca tot el să dea bandelor adresa ta, și astfel să te trezești atacat în casă. Nu de alta, însă în destule cazuri polițistii sunt principalii furnizori de „ponturi” ai lumii interlope.

contrafort

de Mircea Mihăieș

Economia de piață între bulanul dogmatic și oul pragmatic

Cu ce se ocupă poliția română am constatat încă o dată în preajma Paștelui. Din înalt ordin guvernamental, hoardele Ministerului de Interne au năvălit, la intimidare, în piețe. Cu ce misiune? Simplu: să coboare prețurile la produsele agricole, după ce se constatase că, sub presiunea sărbătorilor pascale, acestea o cam luaseră razna. Într-adevăr, să dai o sută de mii de lei pe-un kilogram de carne de miel și trei mii pe-un ou e o sfidare fără margini. Numai că vinovați nu sunt țărani. Ei au cerut prețul la care au simțit că-și pot vinde produsele. Adică, au acționat în cel mai desăvârșit spirit al pieței libere. Dacă alimentele de mare căutare s-ar fi găsit din belșug, prețurile exagerate ar fi căzut în ridicol. Cum ele sau dovedit insuficiente, prețurile au urcat astronomic.

PENTRU a înțelege un astfel de mecanism nu trebuie să fii savantul Postolache: e suficient să ai două clase, sau nici măcar atât. Or, prin acțiunea demnă de filmele cu speculanți de război, guvernul Năstase ne reîntoarce în cele mai negre zile ale comunismului. Imaginați-vă impactul acestei măsuri translatându-l de la salată, țelină și spanac la produsele industriale. Ce să înțeleagă potențialul investitor din comanda-ul polițienesc-politic ordonat din Piața Victoriei? Pai, el înțelege că trebuie să fie idiot să-și plăseze banii într-o țară în care guvernul dictează prețul de vânzare al mărfurilor

produse după alte legi decât cele familiare „planificatoristilor” din stirpea Văcării & the band.

Rămâne o enigmă alchimia contabilicească prin care polițaii din Timișoara, de pildă, au ajuns la concluzia că prețul unui ou trebuie să fie nu cel practicat de producătorul individual, ci acela de pe toneta improvizată ad-hoc a vechii întreprinderi „Avicola”. Într-adevăr, într-un soi de pedagogie galinacee, această întreprindere cu străvechi renume comunist a fost adusă propagandistic în principala piață a Timișoarei, făcând concurență bietului țaran care s-a văzut, dintr-o dată, plasat în categoria speculantului ordinar — adică a infractorului.

LAS deoparte și amănuntul că una e oul clorotic scos de găina de gostat hrănită cu dubioase produse chimice, și alta e, vorba lui Ion Barbu, „viul ou, la vârf cu plod”, datorat găinii crescute la curte. A vinde la preț de *dumping* produse în care citești largul spectru al hepatitei înseamnă nu doar ireponsabilitate, ci și atentat la viața cetățeanului. Prin desantul său ireponsabil, cam de asta s-a făcut vinovat guvernul Năstase în săptămâna care ar fi trebuit să fie una a reculegerii, dar care s-a dovedit una a demagogiei nerușinate.

Guvernării nu sunt atât de naivi încât să-și imagineze că zece-douăzeci de camioane cu ouă răstoarnă raportul de forțe din piețele României. Nici

vorbă. Nenorocirea țării nu reprezintă, însă, pentru nesătuii cocotați la vârful piramidei sociale decât prilejuri de a-și etala „părinteasca grijă” față de popor. Culmea e că astfel de agresivități asupra spiritului economiei libere nimeresc în plin: cu pumnul ridicat ca la Grivița, cetățeanul agită amenințător spre țaran punga cu „oul sterp” (dar subvenționat!), convins că a mai dat o lovitură mortală odiosului capitalism.

De ce nu se ocupă guvernul de problemele acestea în permanență, ci doar atunci când sucurilor gastrice ale populației amenință să dea în clocot? Simplu: pentru că este incapabil. Alcătuită din tot felul de rebuturi, administrația României are un singur rol: să adune în mâna unei găști perfect organizate tot ce mai e viabil în economia dărăpănată a țării. În rest, populația poate crăpa de foame, pentru ca a fost adusă într-un asemenea hal de îndobitocire încât la alegerile viitoare vor vota tot cu cei mai nesimțiți și odioși dintre autointitulații „politicieni”.

PROBA „oului dogmatic” (dacă tot l-am citat pe Ion Barbu!) e relevantă pentru societatea românească într-o măsură mai mare decât am crede. Ea dezvăluie întregul ridicol al programului în care s-a angajat România de câțiva ani încoace. Pe de o parte, cea mai fierbinte năzuință a întregului popor e să intre în N.A.T.O. Adică să se dozeze cu „avioane invizibile”, cu elicoptere teleghidate, cu mitraliere care trag după colț — ce mai, întreg arsenalul lui Rambo. Pe de alta, guvernul nu dă semne că va fi prea curând capabil să-i ofere cetățeanului minima satisfacție a hranei decente la prețuri decente. Dacă un simplu ou a ajuns să coste în România dublu cât în orice stat occidental (unde, firește, salariile sunt de zeci de ori mai mari), cât costă el, de fapt?

Măcar la această întrebare ar fi putut să răspundă polițistii metamorfozați în preocupate. Cum partea lor tare nu e dialogul, răspundem noi: prețul unui ou românesc este echivalentul efortului găinii de a-l produce plus costul trândăviei oamenilor cu bulan, ieșiți din somnolență doar când începe să se audă girofarul limuzinei prim-ministeriale. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PĂSCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 18, 19, 21, 23, 26,
27, 28), SIMONA GALAȚCHI (pag. 6, 7, 15, 20, 22, 30, 31,
32), ECATERINA IONESCU (pag. 1, 13, 14, 16, 17, 24, 25,
29), NINA PRUTEANU (pag. 2, 3, 4, 5, 9, 10, 11, 12).
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
MIHAELA IVAN, IONELA STANCIU.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

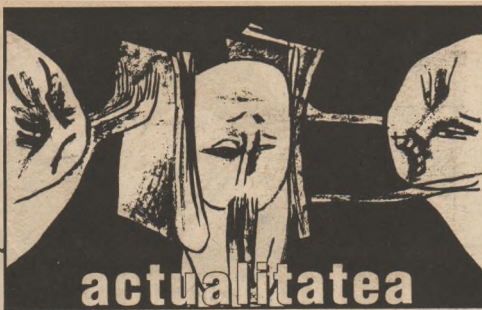
Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei

133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vladan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

Singurătatea jurnalistului cultural

Toată lumea mulțumită și
cu lacrimi pe obraz

AM LUCRAT "pe cultură" de-a lungul multor ani, la publicații de mare tiraj, și sper să fiu exact înțeles. Această specie de ziarist stămește, în egală măsură, nemulțumirea tuturor: și a patronilor săi și a celor despre care scrie și a celor care îl citesc. Patronii îl mai tolerează (dar nu se știe până când!), plictisiți că nu vine la ședințele zilnice de sumar cu subiecte "tari" (din culisele culturii), la înălțimea celorlalte secții ale ziarului; subiecții sunt revoltați de titlurile pestrițe (puse ca să intre articolașul, dar neobișnuite în presa culturală), că a scris atât de puțin și într-un registru deculturalizat, de-a dreptul școlăresc, iar cititorii își revarsă tot asupra lui indignarea că nu găsec aproape niciodată în librării, sau pe tarabe, cărțile pe care le semnalează în pagină.

Absolut nimeni nu dă nici doi bani pe jurnalistul cultural (sau mai exact, cât pe șoferul unui mijloc de transport în comun, căruia nu-i mulțumește decât foarte rar cineva, dar toată lumea îl injură), considerat de patroni o povară, tolerată pentru blazon, iar de scriitorii cu lauri, "băiatul nostru bun la toate", în obligația de subordonare a căruia intră inclusiv cărarea bagajelor de la scara vagonului de dormit la ușa taxiului din stradă. În relația dintre această majoretă decorativă, care e ziaristul de cultură, veșnic de serviciu, și solitanții săi, lucrurile se întâmplă cam așa: toți o invită la baluri și recepții, prezența ei e obligatorie, dă bine, intră deja în decor. Dar când ajunge la fața locului, observă că nu ea e prezentă, ci cotidianul pe care îl reprezintă: a venit și *România liberă*, avem aici și *Adevărul*, am bifat și *Evenimentul zilei*.

De cele mai multe ori însă, nu te duci la paharul de șampanie cu pișcot, pentru că pur și simplu nu merită: câteva rânduri de știre culturală le poți scrie și din birou, după un fax, și cum nu știi niciodată dacă-ți intră textul (spațiul se contrage zilnic, în funcție de reclame), decât să-ți strici relația personală cu prestigiosul autor, mai bine nu mergi la lansare și lucrurile rămân suspendate în ceață.

La breviar, ediția a doua

INAINTE de toate, primești telefonul de rigoare de la o voce blondă care te roagă să-i dai un număr de fax, să-ți trimită o invitație. Dai cele două numere de fax ale redacției, spui și pe ce nume să le trimită (evident că nu citește ziarul!), precizând pe un ton cald că ele apar zilnic și în caseta redacțională a cotidianului (ai tot interesul să câștigi un cititor în plus!). Apoi urmează alt telefon de confirmare, dacă ai primit faxul cu pricina. Peste câteva zile, un nou telefon grijuliu dorește să știe exact cine participă din partea secției, pentru a-i trece numele pe listă (pentru ce?). Ești convins de importanța evenimentului, te duci, participi, o lungesc prea mult în discursuri circumstanțiale, nu poți sta la paharul tentant cu vin, ești în criză de timp, vii, schimbi un metrou și o mașină până în redacție, pe drum revezi însemnările, cauți un titlu atractiv, supratitlul și subtitlul, scrii în criză evidentă de timp, găsești unghiul publicistic să convingi șefii, insiști, te zbați, ai reușit, ajungi târziu acasă și le povestești alor tăi o frântură din eroismul câmpului tău zilnic de luptă. A doua zi apare textul: la

breviar, ediția a doua (cu tiraj limitat), o coloniță marginală, din care s-a tăiat finalul cu citatele, din lipsă de spațiu!

Vreun telefon de mulțumire, ceva? Peste o săptămână, primești, totuși, un telefon: am fost plecat din localitate, a apărut cumva? Sau: a trecut o săptămână, măi, frate, măi, când apare? Cât să mai aștept? Dar a apărut, precizezi. Da? Când? A... Mi-a scăpat numărul ăla. Da, bine, uite ce te rog: fă-mi și mie rost de ziarul din ziua respectivă! Nu ai? Atunci fă-mi o copie xerox și pune-mi-o pe fax la numărul... La toate întâlnirile din provincie la care participi, și se infundă geanta cu reviste literare și broșurele de versuri. Dar cum nu poți să scrii despre toate aparițiile, expozițiile, spectacolele, cărțile, filmele, cei despre care nu scrii te vor uri până la moarte: nici măcar două rânduri n-ai putut să scrii! Dacă scrii totuși, cele două rânduri: am lucrat atâția ani la cartea asta, puteai să scrii și tu ceva mai consistent!

Să-și facă ziarul lor, dacă vor publicitate gratuită!

MI amintesc cu neplăcere de mica bătălie pe care am dus-o în ședințele de sumar, cu câțiva ani în urmă, pentru a promova în pagină 15 rânduri despre cartea unui prestigios critic literar. Imaginați-vă 20 de șefi de secții, plus redactorii-șefi adjuncți (nededulciți la cultură, cei mai mulți cu studii politehnice, sau neterminate), strânși de două ori pe zi, între orele 10-11 și după-amiază, între 16-17, fiecare licitându-și "marfa" secției pe acea zi, la concurență deschisă, pentru un spațiu procustian, care elimina mai mult de jumătate din ofertă: Politica, Investigațiile, Socialul, Economicul, Externele, Sportul etc. Toți vin cu bombe și bombițele zilei, crime înfricoșătoare, odioase violuri, jafuri la drumul mare, căderi de miniștri, lovituri de stat, totul arde, frige, explodează, iar tu, la concurență cu catastrofele lor, vii cu un titlu de carte! Ești îngropat în hohotele lor virile de râs – lupi tineri, cu hălci zdravene între colți, sfâșiate din prada zilnică a realului ("Viața ca o pradă", nu-i așa?) – tensiunea planetară a găsit, în sfârșit, supapa de decompresie și ție îți vine să intri în pământ de rușine că iar nu ești la înălțimea așteptărilor. Și asta ca în fiecare zi. Cât o să te mai tolereze șeful? Te întorci zdrobit în secție, răsfoiești cartea, găsești o secvență tare, salvatoare, senzațional, asta-i titlul, la concurență cu restul, știrea îți intră pe ultima pagină, stai până la ora 17, după-amiază, anume să vezi dacă rămâne până la capăt, da, se citește în sumarul final, îl suni pe autor și-i dai vestea cea mare, să cumpere ziarul de mâine, neapărat. Apoi pleci fericit acasă. Și imediat după plecarea ta, șeful cel mare explodează, scoțând furios știrea din sumar: "Să-și facă ziarul lor, dacă vor publicitate gratuită! Cine-i oprește să-și facă ziarele lor de mare tiraj?"

O multime de peripecii de aceeași natură sunt foarte bine surprinse și concentrate de tânăra prozatoare Felicia Mihali (acum în Canada) în excelentul ei roman *Eu, Luca și chinezul*, unde personajul Jack este, evident, Ion Cristoiu. Dacă critica de întâmpinare ar fi funcționat normal în gazetele noastre literare, acest roman ar fi trebuit să fie un best-seller al anilor de tranziție, inclusiv pentru faptul că mica bijuterie a Feliciei Mihali dezvăluie, în premieră românească, incredibila, chinuită condiție a unui jurnalist cultural de la un cotidian de mare tiraj.

Ion Zubașcu

(Continuare în pag. 12)

Geo DUMITRESCU

FOTO: ION CUCU

Romanța, la adio...

SUNTEM bucuroși să publicăm primii acest nou poem de Geo Dumitrescu, scris de autorul *Libertății de a trage cu pușca*, al *Aventurilor lirice*, al *Jurnalului de campanie* după un lung interval de tăcere. Cititorii vor reintâlni atmosfera villonescului *Cântec de nucă verde* de odinioară, amestecul de umor și nostalgie, savantele eufonii. S-a întâmplat ca *Romanța, la adio* să vadă lumina tiparului în preajma zilei de 18 mai, când Geo Dumitrescu împlinește 82 de ani. Îi adresăm cu acest prilej poetului caldele noastre urări de bine însoțite de dorința de a primi de la el noi poezii. (R.I.)

Și-am zis foi de tiparoase –
hai, digulai-dam digu-digulai,

M-au iubit femeii frumoase –
hai, digulai-dam digu-digulai,

Și-ndrăznețe, și sfioase,
Și naive, și focoase –
digulai-dam-digulai...

Frunze, n toamnă, de aramă –
digulai-dam-digulai,
M-au iubit femeii de seamă,
Și cu blugi, și cu năframă,
M-au iubit femeii deștepte,
Cînd loiale, cînd abjecte,
M-au iubit figuri distinse
Și mai crude, și mai ninse,
M-au iubit mironosițe –
Cînd cu fapta, cînd cu "fițe"...
digulai-dam, digu-digulai...

Frunză grea de calomfir,
digulai-dam,
Și pe voi vă trec în șir
Umbre dragi din cimitir:
Pomenescu-vă pios
Că m-ați iubit prea frumos
Digulai... pe-o sfîntă rază –
Domnul să vă aibă-n pază,
digulai-dam, digu-digulai...

Foaie verde patru frați
digulai, digulai-dam,
Voi, neveste de firtați,
Ce-n păcat m-ademeneți,
Soțioare de amici
Amatoare de "li picii", –
De v-am ocolit cîndva
Să mă ierte Precista!,
De v-am amînat mereu
Să mă ierte Dumnezeu! –
Dar mai tare fu credința
Decît pofta și putința!...
hai, digulai-dam digu-digulai...

Frunză verde nenufar
digulai-dam-digulai,
Și voi, fete de trotuar.

Dulce, -al împlinirii dar,
Ce m-ați luat de ucenic
Cînd eram încă prea mic
Și, pentru un pumn de lei,
V-ați uitat în ochii mei:
Dragoste involuntară
Cît stă trenul într-o gară!...
digulai-dam, digu-digulai...

Foaie verde și-o lalea,
digulai, digulai-dam,
Multe-a tras inima mea
În război cu dragostea –
Inimă de cavalier,
Suflet pururea stingher,
Inimă zburătăcită
Din iubită în iubită...

Frunze vechi de măghiran,
digulai-dam-digulai,
Mai dă-mi, Doamne, înc-un an,
Înc-un an și alți cîțiva
Să se-ntoarcă dragostea:
Să visezi și să respiri
Scotocind prin amintiri
Zvonul primelor iubiri...

Digulai și-o peruzea,
digulai-dam-digulai,
Căina-m-aș-căina:
Nu de ce a-m pățit cîndva –
Ci, of Doamne, cum să zic,
Că nu mai pătesc nimic!...
digulai-vai!-digu-digulai...

Frunze dulci de tiparoase,
digulai, digulai, dam,
Flutur steaguri de mătase:
Mîndru sînt, mare, cît șase,
C-am iubit femeii frumoase,
digulai,

Și-ndrăznețe, și sfioase,
Și novice, și focoase,
Cînd prea coapte, cînd
fecioare,

Nobile, ori populare...
digulai-dam-pururi digulai...

febr. - mart. 2002

lecturi la zi

Gogu, Costăchel și Gioconda

U riscul de a fi considerat un „aventurier al lingvisticii”, Cristian Ionescu, profesor la Universitatea din Santiago de Compostela (Spania), ne invită în lumea plină de capcane a etimologiei numelor proprii. Dicționarul său onomastic este dedicat prenumelor românești, cu toate variantele și derivatele lor (porecle, hipocoristice, nume de familie, toponime). Spre deosebire de precedentele dicționare de gen care circulă la noi (al lui I. Iordan, de pildă), autorul a introdus câteva noutăți: personalități culturale care au dat faimă unui anumit prenume, personajele literare care îl poartă și datele la care numele de inspirație sacră pot fi găsite în calendarele religioase (ortodox și catolic).

Povestea fiecărui nume este pasionantă și plină de surprize: sînt nume grele de sens, a căror istorie se întinde pe mai multe pagini, ca *Ion, Maria, Nicolae, Barbu, Andrei*, apoi nume mai recente, efemere florale care aproape că nu se mai folosesc (*Lăcrămioara, Garofița*) sau altele, care și-au făcut relativ de curînd intrarea în lumea noastră, indiferent de vechimea lor: *Matilda, Violeta, Patricia*. Există nume aproape uitate, solemne sau ridicole pentru omul din societatea secolului 21, deși sensul lor originar impune: *Eufrosina* cu tot cortegiul ei de derivate (*Frosa, Frosinica, Frăsina* etc.), dar și masculinele *Eufrosin, Frosin, Sin, Sinești*) vine de la numele uneia dintre cele trei grații și se

compune din gr. *eu-*, „bine” și *phren*, „minte, inteligentă”. După cum, există astăzi nume care sună modern, „citadin”, deși nu se știe exact ce încărcătură poartă, cum este *Răzvan*. Descoperi, citind dicționarul lui Cristian Ionescu, înrudiri etimologice la care nu te-ai fi așteptat, de pildă între *Marta*, („stăpîna, doamnă”) și *Despina, Domnica, Dominic, Chirița, Chiriac și Chiajna*, cu același „sens”, dar provenind din onomastica unor popoare diferite. Iată că pe linie onomastică *Coana Chirița și Doamna Chiajna* sînt rude și poate că nici strict literar personajele nu își sînt total străine, deși una e mai mult stăpîna, iar cealaltă aprigă doamnă.

Dacă nu citiți dicționarul onomastic din pură plăcere estetică (la urma urmei pentru asta există varianta inegalabilă a lui Mircea Horia Simionescu) îl puteți folosi în scopuri practice: scriitorii, ca sursă de inspirație pentru botezul personajelor literare (Domnul Ambrozie o întîlni într-o seară de mai pe domnișoara Arșița. Bucurel și Argentina aveau o căsnicie aparent fericită etc.); viitorii părinți ca sursă de inspirație pentru numele copiilor; îndrăgostiții ca să caute în el numele pe care le răsfață în gînd; egotistii ca să se uite în oglinda onomastică, care flatează întotdeauna; în fine, oamenii gentili, ca *aide-memoire*, pentru a ști cînd să-și felicite prietenii de „ziua numelui”.

Al. Ioanide

Istoria într-o țară mică

EXPRESIA din titlu îi aparține lui Nadas Péter, e reflecția sa față de un episod al cărui umor amar capătă sens doar la est de acum dispărutul zid al Berlinului: familia Nadas, ajunsă undeva pe scara ierarhică a Partidului Comunist Maghiar, se mută într-o vilă din cartierul devenit al nomenclaturiştilor, în care una din surorile tatălui recunoaște curînd fosta reședință a unor prieteni unde în tinerețe-i fusese de multe ori invitată. Momentul e relatat în *Schița biografică* ce încheie volumul publicat de Polirom, însă multe altele asemenea sînt de găsit în *Sfîrșitul unui roman de familie*, în excelenta traducere a Anamariei Pop, un roman tipic pentru Europa Centrală, prin acea obsedantă preocupare

Nadas Péter

Sfîrșitul unui roman de familie

Nadas Péter, *Sfîrșitul unui roman de familie*, traducere și note de de Anamaria Pop, prefață de Daciana Branea, confruntarea cu textul original: dr. Danilo Zoltán, Iași, Polirom, col. A Treia Europă, 2001, 216 pag., 85 000 lei

pentru memorie și istorie, evreitate, comunism, identitate și descendență, din – este exemplul pe care-l dă și Daciana Branea în prefață – *Grădina, cenușa* sîrbului Danilo Kiș.

Probabil ar fi interesantă o analiză a imaginii tatălui în scrierile autorilor est-europeni, pentru că ea revine constant, asociată regretului de a-și fi pierdut părintele. În romanul lui Nadas, tatăl e mai curînd o absență, întreruptă de apariții fulgerătoare și neanunțate, pînă în ziua în care la radio, Simon și bunicii săi îl ascultă depunînd mărturie pentru acuzaire și relatîndu-și detaliat trădarea într-un proces care trimite fără umbră de îndoială la Rajk. Bunicului această trădare îi aduce moartea, precedată de obsedantă întrebare „Să fi greșit eu?”; decesul, puțin mai tîrziu, al bunicii îl aduce pe băiat în situația de a intra într-un orfelinat al partidului, în care se formează „oameni noi” cărora le e interzis să vorbească sîmbăta și duminica. Dar Simon e, poate, salvat; înainte de a muri, bunicul i-a spus povestea familiei, care e și povestea neamului evreiesc – cu acest ultim membru se încheie al șaptelea cerc, cel mai îndepărtat de Dumnezeu.

E greu să vorbești despre romanul lui Nadas Péter, nu e

o carte generoasă pentru cronicari (sau dimpotrivă, e prea generoasă), în primul rînd pentru că oferă mai curînd virtualități decît certitudini într-un adevărat labirint cu multe piste false, prin acaparanta strategie a narării cu vocea unui copil. E ca și cum o cameră de luat vederi ar fi înregistrat singură tot ce se petrece, iar cel care face montajul și comentariul e cititorul, nu autorul; există astfel tot atîtea montaje posibile cîți cititori, cu atît mai mult cu cît finalul, fiind o dezarticulare a limbajului (ca la Huidobro?), rămîne la îndemîna celui care și-l poate asuma. La acest final trimite titlul – *Sfîrșitul unui roman de familie* e, la urma urmei, integrarea în masa amorfă a copiilor cu o descendență cu grijă ocultată, care-și pierde vocea proprie și, odată cu ea, identitatea lor ca parte a unei tradiții.

Nadas Péter e, după cum s-a spus deja de multe ori, un autor postmodern(ist), scriitura sa trimite irevocabil către această asociere; el e, însă, chiar într-o mai mare măsură, central-european, iar apartenența la acest spațiu (contestată ca grilă de interpretare pentru că ar fi limitativă, în sens negativ regionalistă) da cititorului – dacă e familiarizat cu problemele zonei – o cheie în plus și, să-i spunem, mai riscantă către înțelegerea operei sale.

Iulia Popovici

Masculin și feminin

AMES JOYCE și D.H. Lawrence sînt scriitorii britanici pe care orice istorie a romanului modernist european îi va instala în fruntea ierarhiei, fixîndu-i de asemenea într-o opoziție întrucîtva artificială, dar folosibilă ca punct de plecare într-o discuție: inovatorul în domeniul formei, exploratorul resurselor limbajului (primul) și producătorul de mari mutații în planul conținutului, specialistul în descompunerea și explicitarea resurselor umane de spirit și senzualitate (ultimul).

La Editura Polirom a apărut anul acesta, în colecția *Clasicii modernității*, unul dintre cele mai discutate romane ale lui Lawrence, *Fii și îndrăgostiți*, în excelenta traducere a Antoanetei Ralian.

Sons and Lovers (1913)

este considerat primul roman important de investigație psihologică al lui D.H. Lawrence și, în același timp, „cel mai autobiografic”. Personajul central al romanului, Paul Morel, este un tînăr extrem de sensibil, foarte legat de mama sa, care lucrează un timp în cadrul unui atelier de produse chirurgicale, îndreptîndu-se din ce în ce mai decît către o carieră artistică – la fel ca D.H. Lawrence însuși. Iubita adolescentului Paul Morel, Miriam, este, se pare, „modelată” după Jessie Chambers, prietena din copilărie a lui Lawrence care l-a sprijinit foarte mult în afirmarea sa ca scriitor. Conținutul autobiografic a lăsat loc unui nesfîrșit șir de interpretări în spirit freudian ale relației profunde și devoratoare existente între personajul Paul și mama acestuia (și ale relației care i-ar

D.H. Lawrence

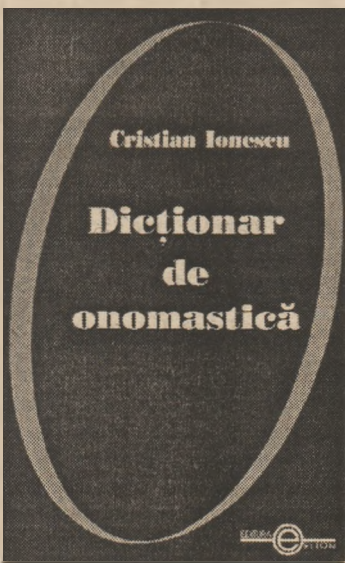
Fii și îndrăgostiți

POLIROM

D.H. Lawrence - *Fii și îndrăgostiți*, Traducere de Antoaneta Ralian, Editura Polirom, Iași, 2002

fi servit drept model...), nescăpînd investigației nici una dintre reperucusiunile acesteia asupra tipului de relaționare erotică al lui Paul/Lawrence.

Critica literară feministă tinde să citească acest roman (și scrierile în proză ale lui Lawrence în general) ca dramatizare a tensiunilor inevitabile între un feminin și un masculin, dincolo de un punct ireconciliabile din cauza fixării lor *culturale* într-o schemă *ierarhică*, și nu într-una de *colaborare*. Jocurile de putere în care se pierde întotdeauna personajele lui Lawrence (Gertrude - Walter Morel, Paul Morel - mama lui/ Miriam/ Clara, Clara - Baxter Dawes etc., în *Fii și îndrăgostiți*) nu au niciodată cîștigători și a-

Cristian Ionescu, *Dicționar de onomastică*, Editura Elion, 2001, București, România, 448 p., f. preț

lecturi la zi

proape dezintegrează sufletele "combatanților". Fără a sugera că masculinul ar fi centrul legitim de putere și că de vină pentru dezechilibru ar fi tulburarea acestui *status quo* în condițiile emancipării femeii la granița dintre secole (cum a pretins critica la un moment dat), *conflictul* din literatura lui Lawrence arată, urmărind destinul a numeroase personaje, cum condiționările de ordin cultural pot zădărnici eforturile de comunicare dintre bărbați și femei chiar și atunci când există, de ambele părți, incontestabil cele mai bune intenții.

Sons and Lovers este, nu în ultimul rând, un roman al constituirii și al afirmării identității. Evenimentelor copilăriei și adolescenței li se acordă greutatea pe care le-o recunosc, în general, științele umaniste ale *ultimei* jumătăți de secol. Paul se autodefineste în câmpul de presiuni exercitate de Gertrude (mama), dar și de prietena Miriam, și de ceilalți. Nevoia de independență pe care Gertrude era nevoită să și-o reprime "trece" asupra fiului într-o formă exacerbată, iar spaima lui Miriam de senzualitate îl ajută să înțeleagă că pentru el o asemenea separare între spirit și carne este de neacceptat. În mod similar, Miriam are de reconciliat modelul feminin ascetic-frigid, fixat în schema sacrificiu-victimizare impus de mama, cu nevoia lui Paul de a avea o parteneră independentă.

Romanul oferă, inclusiv la relectură, surpriza unei înțelegeri puțin obișnuite a "problemelor de suflet", iar extraordinarele dialoguri ale lui Lawrence păstrează, în traducere, savoarea întreagă.

Cristina Ionică

Minunata lume nouă

ESURILE lui Claude Karnoouh, pe urmele lui Baudrillard și ale altor observatori *pesimiști* ai fenomenului postmodern (modernitatea târzie), aduc, de pe poziții esențial antropologice, argumente în favoarea ideii că pierderea fundamentelor metafizice ale lumii contemporane (și cu ele a ideii de Bine, Adevăr, Frumos) a dus la trista degradare a democrației, devenită *democrație de masă*: "democrația de masă e aceea în care cetățenii nu sînt decît niște furnizori de opinie pentru sondaje, niște

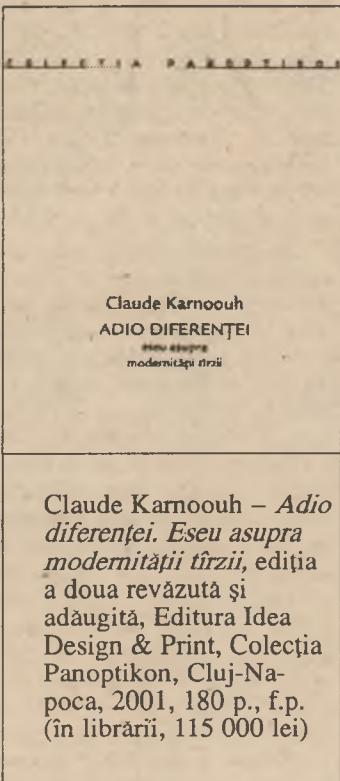
consumatori stimulați", "pe scurt, dictatura flască a unei libertăți bine supravegheate, cea a culturii de masă, gradul zero al gândirii, al meditației și contemplației, al emoției și iubirii". Principiul esențial al lumii de azi îl constituie economicul, argumentează autorul, și lui i se subordonează pînă și obiectele de artă (devenite mărfuri și evaluate în funcție de valoarea lor pe piață) sau chiar revoltele, devenite revolte pentru mai mult consum și nu revolte împotriva sistemului. Spectacularitatea postmodernității e înțeleasă ca spectacol de bilci, ca lume a lui "totul e posibil" în care toate diferențele se uniformizează, iar mobilizarea generală determină simultaneitatea fără relief a informației celei mai diverse.

Exagerările tehnice ale modernității apar în analiză ca *hybris*: războiul a ajuns la distrugeri în masă datorită implicării savanților în cercetarea militară, organismele transgenetice și avîntul de neoprit al cercetărilor asupra genomului uman ne duc în preajma "unei mutații antro-po-biologice a speciei umane" etc. Tot ceea ce simțul comun și ideologia post-iluministă reprezenta ca pozitiv devine terifiant: progresul științific și tehnic devenit scop în sine se îndreaptă spre "instaurarea unui rasism genetic și a unui eugenism întemeiate exclusiv pe raționalitatea economică și pe ideea că progresul este tocmai controlul total al stocului genetic al tuturor ființelor vii".

Dușul rece pe care Claude Karnoouh îl aplică iluziilor și optimismelor postmoderne răstoarnă complet perspectivele: "Occidentul ni se prezintă drept lumina lumii", dar industrializarea feroce, războaiele "ce-au inovat tehnica mobilizării totale", "nu mai puțin ferocea colonizare", sinistrele societăți totalitare (exportate), au fost concepute în societățile democratice vest-europene. Într-o lume occidentalizată care își abandonează treptat valorile, "trebuie să provocăm neliniști, să surprindem, să facem să se nască spaime, într-un registru de ipoteze și propoziții paradoxale ce îndepărtează de la început virtuțile de tranchilizant ale consensului la un moment dat".

După o primă ediție românească publicată în 1993 la Editura Dacia și la mai bine de un deceniu de la redactarea primelor eseuri ale cărții,

Claude Karnoouh consideră, și pe bună dreptate, că "aceste analize nu și-au pierdut din relevanță", ba, mai mult, "ceea ce mi se părea evident acum mai bine de zece ani văd azi desfășurîndu-se în generalitate sa cea mai vastă: sfîrșit al antropologiei, etnologiei nu se mai ocupă azi de «salvaticii» care au dispărut [...], ci de *Disneyland*, și văd în vecinii lor de scară chintesenta alterității! Sfîrșit al avangardelor într-un «totul e posibil», administrat de neguțatorii și de noii preoți ai frumosului și

Claude Karnoouh – *Adio diferenței. Eseu asupra modernității târzii*, ediția a doua revăzută și adăugită, Editura Idea Design & Print, Colecția Panoptikon, Cluj-Napoca, 2001, 180 p., f.p. (în librării, 115 000 lei)

adevăratului [...]; în sfîrșit, devenire tiermondistă a fostelor țări comuniste, inclusiv a celor care păreau cele mai dezvoltate".

De la politică, istorie, violență urbană, arte plastice și literatură, banul politic în Europa de Est, efectul războaielor asupra tehnicii și a științei, trecînd prin antropologie și etnologie (și cum să înțelegem, nu să explicăm Alteritatea), sau semnificațiile diferite ale spectacolului și consumului de droguri în societățile rituale și cele occidentalizate, eseurile lui Claude Karnoouh demontează discursurile triumfaliste, căci nu negarea a ceea ce este la acest moment modernitatea târzie sau a ceea ce pare ea să devină realizează în primul rând aceste eseuri, ci o panoramare nemiloasă a greșelilor și compromisurilor ei într-o încercare de a deschide ochii și de a găsi "cuvintele și locuțiunile" noilor realități.

Roxana Racaru

am primit la redacție

Cărți

- Gh. Jurgea-Negrilești, *Troica amintirilor. Sub patru regi*, prefață de Constantin Țoiu, București, Ed. Cartea Românească, 2002 (memorii). 440 pag.
- Rhea Cristina, *România care a dispărut* (interviuri cu Traian Aelenii, Annie Benteoiu, Barbu Cioculescu, Aurelian Crăiuțu, Eleodor Focșeneanu, Alexandru George, Radu Ionescu, Sorin Ilieșiu, Emil Manu, Irina Mavrodin, Ion Gavrilă Ogoranu, Dan Puric, Geo Saizescu), prefață de Alexandru Zub, București, Ed. Curtea Veche, 2002. 208 pag.
- *Caietele Echinox*, vol. 3 - *Teoria și practica imaginii. 2. Imaginar social*, Cluj, Ed. Dacia, 2002 (texte de: Corin Braga, Doru Pop, Sanda Berce, Mircea Muthu, Monica Spiridon, Elena Prus, Ioana Bot, Norina Procopan, Augustin Ioan, Andor Horváth, Ovidiu Pecican, Bogdan Neagotă, Juraj Šuch, Lloyd deMause, Ștefan Borbély, Simona Corlan-Ioan, Andrei Oișteanu, Carmen Bujdei, Mihaela Frunză, Jean-Jacques, Wunenburger, Claude Karnoouh, Christian Moraru, Monica Gheț, Ruxandra Cesereanu, Tomás Várnagy, Andreea Iacob). 310 pag.
- Ștefania Cristescu-Golopenția, *Gospodăria în credințele și riturile magice ale femeilor din Drăguș (Făgăraș)*, ed. a III-a, *Cuvânt înainte* și *Note* de Sanda Golopenția, București, Ed. Paideia, col. "Științe sociale", 2002. 180 pag.
- Gheorghe Grigurcu, *Repere critice*, articole și eseuri, Chișinău, Ed. Știința, 2001. 272 pag.
- Gheorghe Grigurcu, *Aerul și steaua*, poezii, Bistrița, Ed. Charmides, 2001. 106 pag.
- Gheorghe Dănișor, *Filozofia dreptului la Hegel*, studiu, Craiova, Ed. Ramuri, 2001. 260 pag.
- Silviu Lupășcu, *Pelerinajul senzual*, "roman", București, Ed. Paideia, 2001. 222 pag.
- David Walsh, *Vegheați de mister. Sensul într-o lume post-modernă*, trad. de Corina Tiron, *Prefață* de Virgil Nemoianu, București, Ed. Paideia, 2001. 190 pag.
- Radu Anton Roman, *Bucate, vinuri și obiceiuri românești*, ediție nouă, îndelung revăzută și mult adăugită, București, Ed. Paideia, 2001. 782 pag.
- Gheorghe Vlăduțescu, *Enciclopedie a filosofiei grecești*, București, Ed. Paideia, col. "Cărți de referință", 2001. 584 pag.
- Lucian Boia, *România, țară de frontieră a Europei*, studiu istoric, București, Ed. Humanitas, 2002. 204 pag.
- Ioan Adam, *Oglinda și modelele*, ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu, București, Ed. Gramar, 2001. 230 pag., 80.000 lei.
- Lucian Dan Teodorovici, *Cercul nostru vă prezintă*, roman, cuvânt înainte de Liviu Antonesei, Iași, Ed. Polirom, 2002. 200 pag.
- Benoni Etegan, *Hinterland*, poezii, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2002. 80 pag.
- Antoaneta Olteanu, *Calendarele poporului român*, București, Ed. Paideia, col. "Cărți de referință", 2001. 742 pag.
- Iosif Sava, *Ecranele vieții muzicale. Însemnări din cotidian*, București, Ed. Paideia, col. "Cărți de referință", 2001. 252 pag.
- Iulian Tănase, *Iubitafizica (știința iubirilor în imagine)*, versuri, București, Ed. Vinea, 2002. 152 pag.
- Virgil Mihaiu, *Jazzografie pentru imblânzit saxofonista*, poezii, Cluj, Ed. Dacia, 2001. 86 pag.
- Nicolae Cușă, *Plaja îndrăgostiților*, roman, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2002. 240 pag.
- Viorel Tăutan, *Gesturi în oglindă*, poezii, Pitești, Ed. Paralela 45, 2002. 240 pag.
- N. P. Stan, *Clepsidra vie*, poezii, Călărași, Ed. Agora, 2001. 64 pag.
- Ionel Ciupureanu, *Krampack*, poezii, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 2002. 118 pag.

IOANA NICOLAIE și Iulian Tănase sînt doi tineri poeți de vîrste apropiate. Ioana are 28 de ani, Iulian, 29. Trăiesc în București și lucrează în presa centrală, Ioana Nicolaie la cotidianul *Independent*, Iulian Tănase la revista *Academia Cașavenicu*. Amîndoi scriu, deocamdată, poezie. Și amîndoi reprezintă, pentru cei care îi cunosc, *tînărul nou*, nu acela creat după tiparul rigid al *omului nou*, ci *tînărul anilor 2000* așa cum arată el în mod firesc: dezinhibat, fără complexe, care se întretine singur, care arată bine și se îmbracă bine, care face din literatură nu un martiriu, ci o plăcere, fără obsesii, fără drame, dar cu o reală seriozitate. Cam aici s-ar opri similitudinile. Pentru că ceea ce îi aduce împreună pe cei doi în spațiul aceleiași cronici sînt de fapt diferențele.

Îmi închipui aceste două cărți așezate în rafturile unei librării. Ambele au coperta construită dintr-o fotografie.

Iulian Tănase a ales poza studiată a celei mai misterioase femei care a bîntuit pelicula cinematografică, Greta Garbo. Faptul nu e întîmplător și nici doar decorativ. Greta Garbo apare ca personaj, e una dintre iubitele imaginare ale poetului, dar dincolo de acest amănunt alegerea spune foarte mult despre gustul lui Iulian Tănase pentru istoria aurită, a artei în general și a literaturii în special. Ioana Nicolaie a ales pentru copertă propria fotografie, o fată blondă, într-o postură nestudiată, dar într-o tăietură originală, gîndită interesant de Florin Iaru. Istoria celebrității și istoria personală, așadar. Rareori am întîlnit coperti care să spună mai mult despre ceea ce se ascunde dincolo de ele. Dacă ar fi să interpretăm acest lucru, concluzia ar fi optimistă: avem de-a face cu scriitori care au învățat în

acești ani să-și gîndească produsul artistic nu doar din punctul de vedere al conținutului. Mitul scriitorului adîncit în textul abisal, indiferent la problemele lumesti ale aspectului sau vînzării cărții s-a risipit de mult. Cei care încă nu cred asta să se uite la acești scriitori tineri și la felul în care ies ei în lume.

IULIAN TĂNASE și-a făcut chiar un fel de obișnuință din a scoate cărți frumoase. Acest al treilea volum al său, *Iubitafizica*, le întrece pe celelalte, deși deopotrivă *Îngerotica* (1999) și *Poeme pentru orice eventualitate* (2000) erau cărți construite cu multă grijă. *Iubitafizica* e însă o adevărată carte de colecție, tipărită pe hîrtie de cea mai bună calitate, cu ilustrații și aranjamente grafice de Dan Stanciu. O carte care îți ia ochii pur și simplu, dar care poate crea multe frustrări. N-ar fi de mirare să se spună despre ea ceea ce se spune îndeobște în societatea noastră patriar-

de membrii *Senatului Institutului de Iubitafizică din București*. Ca în celebrele utopii, în *Iubitafizica* se crează un tărîm imaginar și alternativ, căruia i se închipuie toate elementele. Există zeiți ("supraființele iubitafizice"), ale căror nume sînt construite după tipare lingvistice germane, cîteodată ingenios, de cele mai multe ori facil: Ich, zeul Identității, Fing, zeul Amprentelor, Kuss, zeul Sărutului etc. Anul e împărțit în luni cu denumiri specifice: Bovarie, Maria, Aprilia, Jeni, Sexembrie, Dragostombrie, iar calendarul iubitafizic neortodox are printre sărbătorile sale: Zenobia Naumista la 12 augusta, Emma Bovary Adulatera la 23 bovarie, Veronika Suicida la 13 jeni etc. Totul gravitează în jurul celor 19 iubite imaginare, strigate într-un pynchonian Lot 19. Cine sînt ele și de ce au creat un univers în jurul lor? Răspunsul are cel puțin două direcții. Iubitele imaginare sînt, cu tot livrescul care le înconjoară, proiecțiile literare ale unui bărbat tînar în care transpunerile din realitatea picantă au probabil un rol major. În spatele Greta Garbo, al Zenobiei, al Magăi, a Veronikăi sau a Oedipei, toate ființe de hîrtie sau de peliculă ușor de recunoscut, crește de fapt o femeie în carne și oase, o poveste a scriitorului așa cum a trăit-o în succesive întrupări. Nu e mai puțin adevărat că tot acest efort de construcție, la care mulți vor strîmba probabil din nas și-l vor găsi artificial și căutat, vine dintr-o puternică fascinație a autorului pentru tot ce a devenit celebru, pentru mit, fie el și literar, pentru perioadele legendare ale culturii secolului XX, avangardă sau magie sud-americană. Din toată această fascinație, dintr-o reală cultură, care nu e neapărat a eruditului, dar e a unui cititor împătimit, la curent cu tot ceea ce citesc tinerii șic de azi, se scrie această carte ciudată și originală, manieristă pe alocuri, plină de umor altădată, o carte demnă de chipul cochet pe care îl arată.

cronica literară

de
Luminița Marcu

Istorie literară și istorie personală

Ioana Nicolaie, *Nordul*, Editura Paralela 45, București, 2002, 112p., f.p.

Iulian Tănase, *Iubitafizica (știința iubirilor imaginare)*, Editura Vinea, București, 2002, 150p., f.p.

Utotul altele sînt sursele de inspirație pentru Ioana Nicolaie, care scrie cu mult mai puțin a-plomb livresc, fără sofisticări, cel puțin la prima vedere. Încă din dedicație, interesul cititorului e stîrmit într-un fel mult mai sentimental: o fată scrie pentru și despre părinți și frați, aceștia din urmă nu mai puțin de unsprezece. Biografism așadar, cum ne indică și Ion Bogdan Lefter pe ultima copertă. N-ar fi ceva nou, ne-am obișnuit cu biografismul optzeciștilor. Ioana Nicolaie a frecventat de altfel cneacuul lui Mircea Cartărescu din Facultatea de Litere; biografismul era acolo la el acasă. Surprinzător e cum "tînăra fată", supusă atîtor influențe celebre din literatura română contemporană, reușește în acest volum, pentru prima dată, să fie atît de ea însăși, să-și acordeze un instrument personal, de un autentic incredibil.

De la amintirile humuleșteanului la farmecul durerii de dulce al Floricăi lui Ion Pillat, trecînd prin toată moda memorialistică a ultimelor decenii, copilăria pare să fie o temă mai sigură chiar decît dragostea. Ne interesează, pentru că toți am pierdut-o și ne interesează ca cititori de astăzi cu atît mai mult cu cît această copilărie e una particulară. Nu e vorba

despre copilul universal, ci despre o fetiță anume și despre felul în care tînăra fată își amintește de ea.

AMINTIRILE apar pe lume la întîmplare, din fulgurații aleatorii, deși o idee de cronologie există, volumul începînd cu venirea pe lume. Dar nu această voință de construcție e ceea ce atrage în primul rînd, ci minunățiile care se organizează instantaneu dintr-o dezinvoltură a memoriei afective: prima dată cînd a fost împreună cu mama la un mort ("Dar n-am înțeles lacrimile și nici fierbințeala perdelelor. Abia la întoarcere, după ce am ieșit pe ulița învelită în praf, am știut că trecusem pe *la mort*. Însă mortul adevărat l-am văzut mai tîrziu..."); disperarea de-a se simți urîtă și nepopulară în adolescență ("dacă te uiți în oglindă/ părul ți-e năclăit/ și pistruii îți mînîncă obraji/ pielea de celofan ars/ începe să crească/ să se vadă/ ai țoale urîte/ singură ți le tragi la mașină/ rîzuindu-ți cu lama buricele degetelor/ și pulovărul ți-e galben, demodat/ nimic cu el nu e de făcut"); ambiguitatea sexuală în vecinătatea fraților ("cu ei aceiași pistrui îmbrăcam/ în lumea dosită sub pistrui rotunjiți/ în neînsemna-

ta putere din brațe/ sub sternul îngust de față-băiat// cu toții împărțeam o mîncare acrită/ sub pîrita spartă a amiezii/ în același joc al ierbii căzute/ peste frica rotofeie de tata/ peste mine față/ peste mine băiat“); prima menstruație (“Aș vrea să spun despre jena aceea/ sub razele ca o pensulă smulsă/ rîcîind vopseaua verde a porții/ despre jena abdomenului aproape scobit/ la cules de ceapă și roșii// dar nu neapărat// burta se-nmuiașe toată/ mușchii transparentți scăpătau/ în abtîbilduri neașteptate de sînge/ mingea scăpată de un neatent jucător/ spre rădăcinile de ceapă/ roșiile terciuite/ pînă jos, foarte jos/ în mirarea și teamea coapsei de doisprezece ani...”).

DUPĂ cum se vede Ioana Nicolaie nu se ferește nici de metaforele cele mai ornate, de stilistica cîteodată abscons modernistă, dar nici de simplitatea cea mai neutră. Nu se poate spune că scrie într-un anume fel, deși are o limbă proprie care pe de-o parte refolosește asociațiile năfînge ale copilăriei, pe de altă parte realizează aceste asociații cu un limbaj sofisticat și foarte bine controlat, de la neologisme pînă la refrene, inversiuni și o topică specifică. Poezia care domină acest volum prin puterea imaginii pe care o evocă și prin simplitatea absolută, performanța a limbii

e *Firimituri*: “Mama a fost cea mai bună și cu mult/ cea mai frumoasă femeie din lume...// de la unu șaizeci și ceva de centimetri începea/ cu ochii căprui și genele boltind păstrăvii/ în apele din reziduuri aurifere/ vopsite la minele din Rodna// era o față naivă/ o față mai mereu singură sub pielea umflînd/ rochiile ei de material ieftin/ din doi în doi ani umflîndu-se foarte tare/ mult după al patrulea copil/ care am fost eu// mama era acolo mereu/ puțin, puțin mai mare/ cu înflorita-i tristețe scotocind după mărunțiș/ aducîndu-mi doctorii și bomboane/ cheltuindu-se picătura cu picătura/ în intersecțiile lipicioase ale orașului/ unde părinții ei o măritaseră/ pe la 16 ani// mama rîdea mult și-mi spunea/ cum e cu prostiile, cum e cu țîncii din vecini/

cu numeroșii mei frați/ cu sandalele rupte, iubiții de mai tîrziu/ nefericirile și neliniștea/ și rîdea și mai mult/ printre fericiri solidificate între certuri/ și spălat rufe/ ducîndu-mă la doctor/ luîndu-mi uniforma albăstră de școală/ printre fericiri și uitare// și rîdea [...]”.

Am căzut în păcatul de a cita foarte mult, adică exact ce nu-mi place la așa-zisii critici de poezie. Însă volumul Ioanei Nicolaie e entuziasmant pur și simplu și îmbie la citare. În plus nu e din familia poeziei despre care trebuie discutat foarte mult, textul în sine ridiculizează eventuala parafrază și asta e o mare calitate. Cei care nu prea mai cred în poezia contemporană pot suferi o criză în credința lor la sfîrșitul acestui volum, nu neapărat pentru că această tînară poetă ar veni să dărîme scepticismul național printr-o genialitate devastatoare, ci pentru că are exact acea doză de naivitate și de prospețime care zdruncină marile blazări. Cei care au scris odată și au renunțat, să cumpere această carte și poate le va reveni pofta de literatură. Ioana Nicolaie se înscrie cumva într-un mai larg fenomen Amelie, dar o Amelie a cititorilor și nu a cerșetorilor. Și nu mai puțin important, Ioana Nicolaie pune umărul serios la o ofensivă din ce în ce mai conturată a scrisului feminin în România de azi.

Phantasma, o privire din interior

HANTASMA este numele Centrului de Cercetare a Imaginarului, înființat, în luna aprilie a acestui an, la Cluj, în cadrul Facultății de Litere, de Corin Braga și un grup de universitari. Acest laborator experimental și “locuitorii” săi au anunțat de la început două direcții de analiză: imaginarul cultural-artistic și cel social-politic. Activitatea de cercetare (coordonată de Corin Braga, Ștefan Borbély, Ovidiu Pecican, Mircea Muthu, Vasile Voia și semnătura acestor rînduri) cuprinde un master interdisciplinar pe tema *Istoria imaginilor - Istoria ideilor*, o colecție de carte (*Mundus Imaginalis*), o revistă de studii culturale (*Caietele Echinox*), un cerc de studii și dezbateri interdisciplinare (*Eranos*), o galerie electronică (avînd exponate fantasmale), un seminar de *creative writing* în domeniul oniric și patru programe speciale de cercetare (pe teme de balcanologie, istoria imaginarului, psihoistorie și imagologie).

Pentru că am devenit una din roțile Centrului de Cercetare a Imaginarului, privirea mea, din interior, intenționează să înfațeze acum imagosfera investigată în cadrul acestei instituții experimentale. Probabil că originea actualului Centru *Phantasma*, de la Cluj, se găsește în neo-onirismul teoretizat și promovat, începînd cu 1990, de cîțiva scriitori clujeni, între care Corin Braga, Ovidiu Pecican și eu (o atașasem și pe Judith Meszáros, cu febra ei delirantă din poeme, fără ca autoarea să fi opus vreo rezistență). Fiecare dintre noi avea să producă texte în consecință: Corin Braga iniția o tetralogie halucinatorie intitulată *Noctambulii* (din care au apărut primele două volume, *Claustrofobul* și *Hidră*) și avea să publice, mai apoi, un jurnal de vise (*Oniria*), primul de acest gen din literatura română, Judith Meszáros publica volume de poezie în care “tehnică” delirului era elocventă, Ovidiu Pecican scotea pe piață un roman straniu, despre derealizare (*Eu și maimuța mea*) și se axa, ca istoric, pe studii de imagologie în domeniu. În ce mă privește, las la o parte proza și poezia, consider eu, “delirante” pe care le comit, amintînd aici doar antologia de poezie românească *Deliruri și delire*, care s-a dorit a fi un manual al tehnicilor onirice, coșmarești, halucinatorii etc., explorate în lirica scrisă în România mai cu seamă în secolul XX.

Lumea fantasmelor, aceasta este obsesia firească și ținta Centrului de Cercetare a Imaginarului. Cum poate fi traversată irealitatea, care îi sînt instrumentele, care sînt structurile lumilor paralele, cît de exact pot fi ele străbătute, ce este transa ori extazul, dar halucinația și delirul! Este fantezia (zonă inspirat numită *Fantazia*, în *Povestea fără sfîrșit* de Michael Ende) un declie al “gîndirii vrăjite” care zace în fiecare din noi? Tehnicile lumilor virtuale intră și ele, firește, în atenția laboratorului nostru. Altfel spus, *Phantasma* vizează atît radiografia inconștientului colectiv (prin programele de cercetare deja specificate), cît și pe a celui individual. *Caietele Echinox* a publicat deja o serie de intervenții despre imaginarul spațial, istoric, medical, artistic, teoria imaginii, imagini arhetipale și teme de imagologie. Există fantasme inconștiente și fantasme create conștient, chiar manipulate, cu toate alcătuiind o imagosferă cu funcție gnoseologică, ontologică și metafizică. Dacă fantasmele reprezintă, pe de o parte, o fugă de realitate, ele sînt, în același timp, și un refuz al sterilității existențiale, prin tehnici care trimît către *Dincolo*. De aici rolul lor revitalizator și inițiativ.

În sfîrșit, cît din toate acestea va fi izbutit de Centrul de Cercetare a Imaginarului rămîne de văzut. Deocamdată, *Phantasma* a luat naștere, iar website-ul său poate fi consultat pe adresa: www.lett.ubbcluj.ro/~phantasma.

Ruxandra Gesereanu

cerșetorul de cafea

de
Emil Brumaru

Murmuram o poveste de dragoste

(Transcriere)

NELINIȘTIT, încercam să descriu liniștea. Cu fața ascunsă în mîini, cu pieptul acoperind sufletul, cîndva săltăreț și tandru, obișnuit să nu piardă sfîrșitul gălăgios al întîmplărilor, al frazelor zbirînd în coarda carnoasă a razachiei, murmuram o poveste de dragoste... A fost odată ca întotdeauna, așa cum se rostogolesc prin basm păpădiile-n aerul fraged al clipei, a fost și poate va mai fi și-a doua oară, așa cum, în zi, florile mov de lîngă geam se desfac neverosimil de serioase și subțiri, strecurînd cu trei petale lila iluzia că-i încă bine, da, e normal, învaluitor de banal... și-ți vine chiar să fredonezi sau să cînti la muzicuța cu butoane, ba nuli, la acordeon (e mai convingător manșonul ăsta ambiguu, dilatîndu-se și comprimîndu-se în toiu dorurilor grave), sau la orgă... a fost și este... Neliniștit, încercam să descriu liniștea. Nu reușeam. Luam pastile cît bolovanul (cel șlefuit de apă-n riuri, în pîriuri de munte, cu avînt vertical, uneori de cascadă periculos de cristalină, de pură, de îmbietoare)... Ce-i în paranteză e în plus, mă bătui pe umăr, parfumat, o nimfoaică! Las-o baltă-n țipirig, adaugă, lungindu-se infinit... Și eu, ascultător, desenai o baltă estetică, nefiresc de adîncă în mijlocul obișnuit de agitat al săptămîinii... ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ:
Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București;
tel. 01/2231501; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

Ofertă specială!!!

Expediați acest talon de comandă pe adresa Editura Humanitas - C.P.P., Piața Presei Libere 1, 79734, București, și veți primi prin poștă, cu plata ramburs, cu 10% reducere și cu autograf din partea autorului volumele *Orbitor. Aripa stîngă* (144 000 lei), *Orbitor. Corpul* (171 000 lei) și *Nostalgia* (112 500 lei) de Mircea Cărtărescu.

Relații suplimentare la telefon
01 / 223 15 01.

Nume Prenume

Adresa

Telefon

Nr. exemplare comandate

Numele persoanei/persoanelor pentru care doriți autograful

Discovery

Îmi voi arde cearceafurile în care-am
visat
cu nerușinare că te-ntorci
(voi ieși singur în spatele casei să vad
încotro se duce învolburată cenușa:
strigat uscat)

acoperișul sub care te-am iubit se va
frînge
șubrede zidurile vor mai trăi întregi
în alt veac
doar sub lăptele arheologilor
departe în alt veac,
se va duce totul

odăi în care am îndrăznit
să ne ducem dorințele la incandescență
vor fi ruina

va crește iarba de sute de ori
peste masa la care am ris și am plîns
întunericul și umezeala vor citi
cuvintele noastre

dar
cenușa s-a împrăștiat prea departe

peste ani voi avea o
victorie târzie:
la focul arheologilor
într-o seară
vor crede că te-ai întors

Ieșim din pubertate ca dintr-o piele fierbinte

Niciodată n-am să mai cînt
îngropat pînă la briu
în monede de aur
ca acum:
imaginația e un majordom
care a văzut multe

niciodată, în cerneluri de preț
n-am să-mi mai înmoi părul
și pe trupul meu niciodată
nerușinarea nu se va mai iscăli:
"te voi visa laolaltă cu ceilalți"

Numărul anilor mei a incurcat toate loteriile

Ca să te întilnesc am fost purtat
prin imagini încinse
mi-au dat nume de împrumut
și cămași pregătite pentru alții

(peste dealuri înverzite
într-o altă încăpere
mă voi deprinde
cu legile rasfățului:
nu vei fi acolo)

la ieșirea din pubertate am scris
"cu fierbințeala singelui meu
aș putea coace o piine"

descoperim democrația iluziei:
mă voi frînge laolaltă cu ceilalți

Flacără neagră

Uneori părăsim ca și cum am învinge
ca și cum noaptea ar fi o gară prea mică
un marfar care transportă întuneric
flacără neagră despre care nu se vorbește

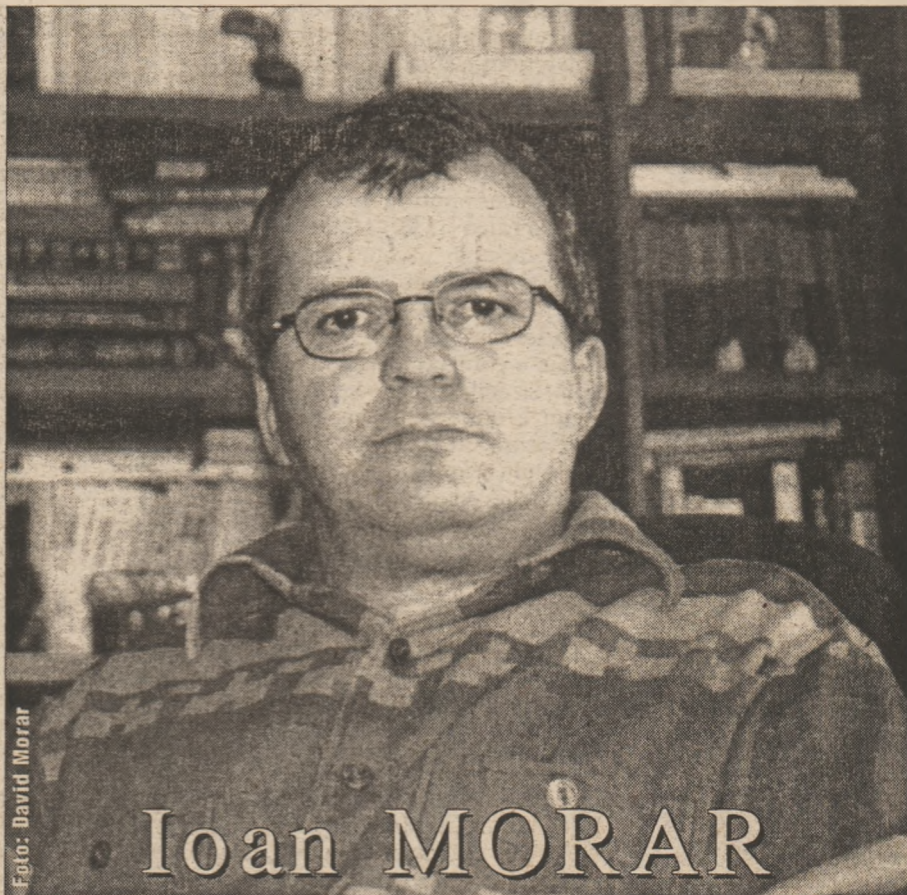

Foto: David Morar

Ioan MORAR

(liniuța de unire între două despărțiri)

pe acrobatul care evoluează
fără plasă nu-l așteaptă nimeni
și-n odaia lui friguroasă
fotografia fetei s-a dezlipit demult

știm: numai marinarii pot să plece mereu
ca pentru ultima dată
numai alchimistii pot crede în flacăra neagră

dar eu te-am văzut răscolindu-mi așternutul
înroșindu-mi filamentul venelor
pipăindu-mi tendoanele
ca pe o hrană meritată
(oasele mele se vor sfărîma fragede între dinții tăi)

Flacără neagră, flacără neagră
cine crede în tine, ce răsplată așteaptă?

Iov

Despuiat de veșminte
stau pe-o grămăjoară de plămădiri:
dorințe omenești
(ca niște cărbuni înroșiți
se sting la venirea iernii)

sfîrșitul lor e viața mea

Singură mai crește floarea virtuții
departe de aici
la marginea pustiei

alt trup nu mai am
și durerea e încă tînără

Sangria

Să te-nmulțești altfel:

sub pavăza carnetului de donator
în încăperi albe
sîngele tău se adună
în vase străine

pentru ca mai târziu
să trăiască în alții

Va duce cu sine paloarea?
fierbințeala nopților lungi,
tremurul miinilor mele
cînd îți trec prin păr
gustul cenușii tot mai apropiat
vor fi acolo?

Să supraviețuiești altfel:

în trup de împrumut să te ascunzi
și inima de împrumut
să-ți pompeze sîngele
"abia atunci te vei cunoaște"

Sărman donator de sînge:
Vei muri cu fiecare în parte

Cămașa vie

Fiecare zi își are vinul pe care-l merita

El urcă negreșit
prin hățușul venelor
pînă-n potirul obosit al inimii
(această imagine pilpiie mai greu)

Un vin sărat pe care nu-l dorește nimeni
ascund în trup
și-un întuneric prea viu

(alții au privit în lăuntru lor
cu mai multă înțelegere
alții s-au descris cu mai puține cuvinte:
în oasele lor s-a așezat laptele mamei lor)

Suntem făcuți să ne stingem?

Noapte de noapte îmi răzuiesc
asemeni vechilor învățați
sarea de pe cămașă
(o parte din noi se evaporă?)

Viața mea: o sare amară

Scenă de vînătoare (cu leul în final)

E caldă încă în vatră cenușa
- nu pot fi departe
Săgețile lor vijit
cu o jumătate de zi mai încolo

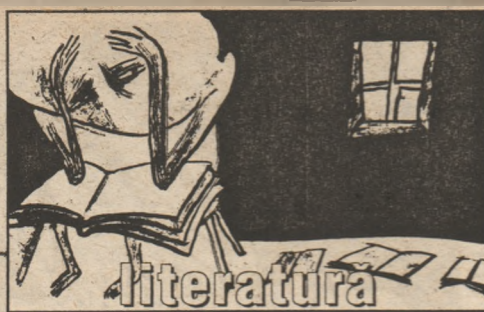
S-au pictat în culorile pădurii
au cîntat și-au bătut în tobe
au desenat în țărîină
vietăți de care se mai tem
cu sînge de animal și-au scris numele pe tolbe
au risipit vinul
și-au iubit femeile pînă-n zori
(vînători care fac pui de vînători)

ce-au citit
în măruntaiele păsării
n-au mai spus

"Îi voi duce departe"
gîndește leul

în vreme ce hățușii
răscolesc tufișuri
strigă vorbe de neînțeles

"mare mai e foamea
zgomotoasă mai e hrana mea" ■

(Urmare din numărul trecut)

FIREȘTE, Nae Ionescu nu e accesibil oricui. E nevoie, pentru a-l priza corect, de un anume tip omenesc deschis spre transcendență sau religie, spre libertatea spiritului, prin depășirea nu doar a pozitivismului, ci și a superficialității erudite, a structurilor informative oricât de apetisante ori autoritare: "De Nae Ionescu nu se pot apropia în mod real și cu folos decât oameni cu plămădă și «weltanschauung» asemănătoare. Oameni care cred în Dumnezeu, în intuiție, în realități, în istoria care se face singură mai mult decât printr-o metodă, iar nu în infailibilitatea științei și care sînt lipsiți de suficiența protestantă privitoare la posibilitățile nelimitate ale persoanei și voinței lor". Membrii generației interbelice care l-au glorificat pe Nae Ionescu pentru că au văzut într-insul marele lor dascăl și ferment, "înțelegeau lucruri fundamentale încă de la sfîrșitul adolescenței. Nu aveau nevoie să zăbovească ani în șir în pură literatură, iar din aceasta nu elementul estetic îi interesa în primul rînd, ci acela *spiritual*. Din Dostoievski, să zicem, îi interesau nu atît «mijloacele» cît *ideile*. Aceasta se întîmpla și datorită faptului că deschiseseră ochii minții într-o epocă dominată de Părvan, Nae Ionescu, iar în plan european de Papini, Mauras, Barrès... Nu lipseau apoi, din același context, un Șestov sau un Berdiaev".

Ce se întîmplă cu tinerii de azi? Aceștia, socotește Dan Ciachir, au depășit handicapul unei perioade ingrate în care pozitivismul blamat de Nae Ionescu, de-spiritualizarea și depersonalizarea au fost reinstaurate, producînd simțămîntul oneros că s-au reîntors "să domnească o mie de ani". Parînd onora o supapă împotriva efectelor dogmei ideologice oficiale, înflorirea "noilor metode", avîntul tel-quel-list ca și al celorlalte modele formalizante, precum și adîncirea de informații exacerbata întru atingerea exhaustivului (totuși Tzvetan Todorov nota: "Să lăsăm exhaustivitatea pe seama celor care se mulțumesc numai cu atît!") acoperă absența oricărei preocupări de ordin metafizic sau religios. În atari condiții, valoarea religioasă apare drept o neseriozitate iar starea mistică drept un viciu! *Homo religiosus* face figură de ridicol ori simulant. Pentru corectarea unui asemenea climat reducător, uscat într-un chip păgubitor, întîlnirea cu Nae Ionescu poate constitui, neîndoios, o șansă ("Metoda" sa e una de perspicacitate și bun-simț personal: "Atunci cînd Nae Ionescu spune că o metodă crește ca un om, că

Dan Ciachir - *Gînduri despre Nae Ionescu*, ediția a II-a, Ed. Dacia, Cluj, 2001, 152 pag., preț neprecizat.

nr. 19 • 15 - 21 mai 2002

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Despre Nae Ionescu

ea nu este asemenea unui medicament care poate fi cumpărat din farmacie, sugerează că «secretele» existenței - ca și ale artei, de altfel - nu pot fi aflate decât pe cont propriu, printr-o experiență care nu se poate media. Ne aflăm dinaintea unei soluții care respinge rețeta și standardul, pretînsul și ridicolul catehism existențial de genul cărților intitulate *Arta de a reuși în viață*". Nu e vorba de a-l "urma" pe autorul *Rozei vînturilor* în toate îndemnulile lui publicistice, de-a năzui în prezent, alături de el, la restabilirea unor rînduiri patriarhale, la resurecția unei mișcări de extremă dreaptă care și-a dovedit caducitatea (să nu uităm însă că programul năist alcătuita doar o virtualitate, o construcție ideală, iar nu o adevărată idee care să urmeze să fie manifestările criminale ale unui extremism ale cărui preludii, din păcate, le-a slujit pînă la un punct), ci de a-l lua ca un reper al unui spațiu de spiritualitate și al unui nivel speculativ, ca și al unei înzestrări literare de prim ordin (Să menționăm și o apreciere a lui Mircea Vulcănescu: "Adversar al pragmatismului de orice fel, asupra căruia afirma categoric superioritatea contemplativă, Nae Ionescu nu împărtășea doctrina Gărzii de Fier, care făcea din muncă una din virtuțile fundamentale ale omului și cea dintîi dintre indeletnicirile care-i sfîșesc existența". Acțiunea în lume și mistică nu fac casă bună!). Să nu pierdem din vedere faptul capital că abordarea culturii implică obligația considerării ambelor sale aripi majore, cea raționalistă și cea a spiritualității, în egală măsură reprezentative pentru efortul creator al omenirii, pentru, în ultimă instanță, alcătuirea ființei umane... *Mutatis mutandis*, Nae Ionescu rămîne o paradigmă pentru spiritele congenere, cu o înclinație spiritualistă: "Desigur, el nu mai poate fi «dascăl și arbitru», așa cum a fost pentru generația interbelică, comuniunea cu el nu se mai poate

produce, însă și mediat de «texte», rămîne un ferment, un model de aventură ontologică și intelectuală cum pămîntul nostru nu a mai dat, sau măcar un destin complex și vast pe marginea căruia se poate visa".

Oricît pot părea excesive ultimele cuvinte, ele își pot găsi rațiunea printr-o judecată nepărtinitoare, dezbărată de excesivele, la rîndul lor, scorii epocale. "Aventurierul" Nae Ionescu, interesant în definitiv și pe această cale, apt a sfida tiparele cumînțeniei, uzanțele platitudinii, nici nu e un caz cu totul izolat, un excentric fără nici o legătură cu contextul marilor valori autohtone. Emnescianismul unora din tezele sale e bătător la ochi. Dacă nu ne revoltăm împotriva ziaristicii Luceafărului, de ce ne-am revolta împotriva celei a profesorului de metafizică? Aruncînd peste bord publicistica lui Nae Ionescu, n-ar trebui, din consecvență, să procedăm la fel și cu publicistica lui Eminescu? "Nae Ionescu ne apare, e de părere I. Negoieșcu, drept cel mai radiant ziarist român de la Eminescu încoace, a cărui linie în oarecare măsură o urmează, dar - modern - radicalizînd-o". Depășindu-l în această privință pe N. Iorga, nu se poate măsura în calitate de îndrumător de tinere personalități decât cu Titu Maiorescu: "Într-un articol despre actorul italian Ermete Novelli, N. Iorga spunea că menirea omului de excepție, în oricare domeniu s-ar ilustra, este să trezească vocații. Numai dacă l-am măsura exclusiv cu acest etalon pe Nae Ionescu și valoarea sa ni s-ar impune fără drept de apel. Căci pomul se cunoaște după roade.(...) Orice discuție devine superfluă asupra lui Nae Ionescu cîtă vreme el i-a format pe Cioran și pe Eliade, pe Vulcănescu și pe Noica". Și poate fi corelat și cu Caragiale, ambii autori "aristocratici", distanțați de entuziasmul gregar, cultivatori ai unui stil dens și acribios, evitînd afectarea, inflația, redundanța. Un stil

sobru, al estetizării ideilor și atitudinilor: "Observi diferența dintre el și omul care, oricît ar încerca să se ascundă, radiază, se umflă în pene intrucît expune o idee pe care o socotește originală sau îndrăzneată... Din același motiv, Nae Ionescu rămîne egal cu sine și nu e vehement, retoric, vaticinar, nu ridică niciodată tonul - iarăși o asemănare cu Caragiale. Și astfel fiind, nu frizează nici tirada patriotardă, cum i se întîmplă uneori lui Iorga, nici isonul de *captatio* de care n-au scăpat decât puțini". Aidoma lui Maiorescu și Caragiale, autorul *Metafizicii* a practicat în felul său o critică a formelor fără fond (deși, din direcție opusă, tradiționalistă, ca și Eminescu), un fel de postjuminism recunoscut ca atare, într-un moment de imprudență, și de dl Adrian Marino. Așadar putem vorbi de o situație a lui Nae Ionescu, nu numai verosimilă, ci și dezirabilă, în constelația numerelor de referință ale culturii românești. Ceea ce nu acceptăm decât cu greutate, iar uneori... deloc. Și aceasta din motive precumpănitoare extraculturale. Oricît interpretarea unui personaj complex, compozit, vîndînd mobilități și slăbiciuni precum Nae Ionescu, nu poate fi scutită de o normală basculare, *id est* de felurite obiecții pe care nu le respingem cu ușurătate, să admitem că asupra lui apasă un stigmat politic. Un stigmat accentuat, așa cum am menționat mai sus, de demonizarea la care l-au supus deopotrivă cele trei dictaturi succesive pe care le-a cunoscut România în veacul al XX-lea. Menționăm în treacăt că, în miopia sa, nu l-a cruțat nici ierarhia Bisericii Ortodoxe, care a găsit cu cale a-l prigoni pe acest teologhisitor de vază, așa cum a procedat, în altă țară și în alt moment, și cu profundul credincios care a fost Tolstoi. Patriarhul Miron Cristea a mers pînă acolo încît a dispus nici mai mult nici mai puțin decât să fie pictat în chip de diavol în pridvorul catedralei patriarhale... Ideologia comunistă în speță, secularizantă și desacralizantă la modul imperativ, ne-a indus o reacție de respingere (uneori, vai, de oroare) față de Nae Ionescu, condamnat fără drept de apel, ca un "reacționar" irecuperabil, ca un tip odios sută la sută: "Reacționar în linie politică, opinează exegetul său, dar coerent sub raport spiritual. El a criticat anumite structuri politice în măsura în care erau reflexul unor alunecări spirituale. Cine îi abordează cultura politică în lipsa unor noțiuni de teologie ortodoxă elementare nu poate înțelege mare lucru". Se cuvîne precizat, prin urmare, că rezerva sa față de democrație, de liberalism, de stînga era nu de natură propriu-zis politică, ci spirituală, reflex al unei concepții teologice: "De aici răfuiala lui Nae Ionescu cu iluminismul și cu spiritul Revoluției franceze, cu o atitudine pe care el o socotea că își are simburile în Renaștere.

Astăzi s-a renunțat aproape pretutindeni la pozitivism și «evoluționism», dar acum 60-70 de ani, cînd se războia Nae Ionescu cu ele, erau în floare. Mai mult: el pomenea constant de o epocă de *lichidare*. Și sînt convins că a avut dreptate să identifice în protestantism nucleul comunismului, nucleul teoretic". Acesta e planul de discuție în care trebuie înscris cu precădere omul pe care părintele Galeriu îl califică a fi "singurul nostru filosof ortodox", care, cu puțin înaintea prematurului său sfîrșit, pregătea un sistem de "logică ortodoxă", rămas neredactat. În loc de a-l raporta la un Șestov, la un Berdiaev, la un Soloviev, la un Bulgakov sau, cum face M. Eliade, la un Unamuno ori la un Ortega y Gasset, îl coborîm, obsesiv, la treapta politicului, pe care, de altminteri, o recuza ca atare, în numele exercițiului inteligenței suverane: "Om politic, asta înseamnă în primul rînd, om de acțiune. Iar ceea ce de obicei numim noi un om inteligent, e mai degrabă contrariul unui om de acțiune". Ori, ca o profesie de credință a duhului său contemplativ și cugetător: "Om de acțiune trebuie să fie destul de ambițios, - pentru ca să aibă un resort launtric; dăr și destul de mărginit, pentru ca să nu-și dea seama de puținătatea puterilor sale. Și mai ales, destul de prost, ca să nu poată face teorii". Dezagajarea de cele lumeste, ca resort al meditației lui Nae Ionescu, a fost sesizată cu sagacitate de Mircea Vulcănescu: "Hotărît lucru! Relațiile dintre împărăția lui Dumnezeu și stăpînirea veacului, dacă se deosebesc în Răsărit, tăios și cu neputință de confundat, ca țintă, ele se mbină în chip straniu, în felul de a se purta al omului în fapt, în lume. Lumea de dincolo însoțește ca o mireasmă duhovnicească toată purtarea omului de aici. Ea dă tuturor faptelor omenesti și tuturor telurilor ei dușoșia unor lucruri valoroase; dar știindu-le sortite pierzării, ea le dă, în același timp, și perspectiva iremediabilă a zădărniciilor lor". E limpede că făcînd "teorii" precum un strateg de cabinet, Nae Ionescu n-a fost un "om de acțiune", n-a fost ceea ce se cheamă un "om politic". A fost un gînditor, un profesor și un scriitor de mare clasă, un exponent al dreptei noastre intelectuale (care nu e totuna cu o categorie politică, înjugată la o acțiune ce nu se potrivea componentilor săi de frunte, de jucători cu marjelele de sticlă), suprem inflorescentă în anii interbelicului prin nume de prim rang precum Eliade, Cioran, Noica, Mircea Vulcănescu, covîșitoare în comparație cu stînga ale cărei diligențe literar-militante, după defecțiunea lui Panait Istrati, n-au produs decât cîtiva minori de felul lui Alexandru Sahia sau Bogdan Amaru. *Inteligenti pauca*. ■

România literară 9

Biografie

PAUL GOMA este primul scriitor român care s-a opus în mod declarat, din interiorul țării, regimului comunist. În ianuarie 1977, în plină escaladare a delirului dictaturii lui Ceaușescu, el a anunțat, printr-o scrisoare difuzată de *Europa Liberă*, că se solidarizează cu semnatarii *Chartei 77* de la Praga. Drept urmare, a devenit pentru autorități *persona non grata*. Banala lui locuință dintr-un bloc oarecare din București era marcată pe vremea aceea, pe hârtiile operative ale securiștilor, cu un cerc roșu, desenat nervos. Și totuși diverși simpatizanți continuau să-l viziteze. Unii i se adresau doar ca unui dispecer al nemulțumirii generale, sperând să poată obține cu ajutorul lui pașaportul mult visat cu care să plece în Occident. Alții, puși pe fapte mari, îl considerau un posibil lider al răzvrătirii împotriva sistemului și voiau să-l urmeze.

În marea lor majoritate însă românii au ales un mod mai puțin riscant de aderare la ideile lui. Ascunși în propriile lor locuințe, ascultau noaptea, pe întuneric, *Europa Liberă*, ca să afle ce a mai spus răzvrătitul și ce s-a mai întâmplat cu el. Fremătau de fericire când îl auzeau declarând exact ceea ce ar fi declarat ei înșiși, dacă ar fi avut curaj, și îi doreau cu ardoare să reziste.

În acel întuneric al solidarității lașe s-a creat mitul Paul Goma. Milioane de oameni l-au admirat și iubit pe scriitorul-contestatar, cu o intensitate care purifică și consacră, așa cum temperatura înaltă transformă nisipul în cristal.

Cine era Paul Goma? Avea trecutul unui insurgent solitar, care, fără să fi devenit chiar un martir, fusese în repetate rânduri pedepsit de autorități.

Născut la 2 oct. 1935 în satul Mana (Orhei) din Basarabia, a cunoscut din copilărie teroarea bolșevică: după acapararea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, în ian. 1941, tatăl lui, învățătorul Eufimie Goma, a fost arestat și deportat în Siberia, pentru o vină ininteligibilă în lumea civilizată, aceea de a fi român. Copilul și-a recăpatat tatăl în 1943, dar în 1944 întreaga familie s-a refugiat, din cauza războiului, în Transilvania. După încheierea războiului, sovieticii îi revendică insistenț pe cetățenii din Basarabia; membrii familiei Goma se ascund un timp prin păduri, iar în cele din urmă ajung în lagărul de refugiați de la Sighișoara, unde scapă de repatrierea forțată numai prin falsificarea actelor de identitate. În 1949 ambii părinți sunt arestați de Securitatea recent înființată și anchetați brutal, vreme de mai multe luni, în legătură cu prezența lor în România. În mai 1952, Paul Goma, elev de liceu, trebuie să apară și el în fața anchetatorilor Securității, pentru a explica de ce ține un jurnal intim "codificat".

Adevărata ostracizare a viitorului scriitor începe însă după admiterea sa, ca student, la Institutul de Literatură "Mihai Eminescu" din București. În toamna lui 1956, imediat după revoluția din Ungaria, când în toate țările din Europa de Est se iau măsuri drastice împotriva virtualilor contestatari ai regimului, scrie și citește, la un "seminar de creație", un capitol de roman despre un tânăr comunist care, în semn de protest față de protestele autorităților, își predă carnetul de membru de partid. În ziua de 22 noiembrie 1956, studentul nonconformist este arestat și condamnat la 2 ani închisoare pentru "agitație publică". Ispășește anii de detenție, la Jilava și Gherla, apoi are parte de 5 ani de domiciliu obligatoriu, în Bărăgan.

Eliberat, duce o viață de proscris, până în 1965, când își reia studiile - cu examen de admitere, din anul I - la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București. După invadarea Cehoslovaciei de către trupele Pactului de la Varșovia, în 1968, devine membru al PCR. În ian. 1966 depune la Editura de Stat pentru Literatură și Artă manuscrisul romanului *Ostinato*, dar în ian. 1967, înțelegând că nu sunt șanse să apară în România, îl trimite în Occident. Romanul este publicat, în traducere, simultan, de o editură din

Germania și de o editură din Franța și lansat la Târgul de Carte de la Frankfurt din oct. 1971, adică la scurtă vreme după emiterea funestelor "Teze din iulie" ale lui Nicolae Ceaușescu, care pretindeau scriitorilor să se transforme în propagandiști comuniști. Lansarea provoacă un imens scandal, inclusiv diplomatic, delegația română retrăgându-se, în semn de protest, de la Târgul de Carte. Iar scriitorul cade într-o neagră dizgrație.

În loc să devină prudent, Paul Goma își afirmă și mai explicit revolta. Publică în Occident, în 1972, un nou roman, *Ușa noastră cea de toate zilele*, și înregistrează pentru *Europa Liberă*, în lectură proprie, ample extrase din romanul *Gherla*. Acțiunile lui protestatere culminează cu episodul din 1977, pe care l-am evocat. La începutul lui apr. al acestui an este arestat și maltrat de Securitate, iar dacă scapă cu viață este numai pentru că opinia publică internațională reacționează în favoarea lui. Exasperate, autoritățile comuniste îi oferă un pașaport turistic, pe care Paul Goma îl acceptă, dezamăgit de lipsa de ecou a grevei minerilor din 1-3 aug. 1977. La 22 nov. 1977 ajunge în Franța, împreună cu soția și fiul lui, și cere azil politic.

În perioada care urmează, Paul Goma este pentru români mai mult decât un simbol înduioșător și anume un erou în acțiune, care denunță în continuare, vehement, monstruoșitatea dictaturii comuniste din România. Securitatea încearcă de două ori - în 1981 și în 1982 - să-l asasineze, fără succes. Sumbra instituție investește un imens efort organizatoric și în denigrarea scriitorului, pentru a-i diminua influența. Securiști infiltrați printre scriitori și scriitori vânduți Securității răspândesc - îndeosebi prin intermediul revistelor aservite regimului, *Săptămâna* și *Luceafărul* - ideea că Paul Goma, lipsit de talent literar, ar face atât de multă agitație numai pentru a atrage atenția asupra lui. În această situație, literații de bună-credință se află într-o dilemă. Ei știu bine că Paul Goma nu are mare valoare ca scriitor și că nu este în nici un caz un Soljenișin român, așa cum îl etichetaseră diferiți admiratori din țară și editori din Occident. Dar își dau seama că spunând adevărul ar face jocul Securității. Drept urmare, îl laudă fără rezerve pentru opera literară, mințind liberat sau autoconvingându-se că exact așa stau lucrurile. Este cea mai îndreptățită și mai... nobilă mistificare înregistrată în această perioadă. Ea este susținută și de postul de radio *Europa Liberă*, îndeosebi prin comentariile faimoșilor lideri de opinie literară Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Numai în discuțiile particulare, unii scriitori din România se pronunță cu luciditate asupra valorii romanelor lui Paul Goma. La scenă deschisă, însă, ei tac sau supravaluează aceste romane. Treptat, Paul Goma se transformă într-o statuie și numeroase personalități ale culturii române fac de gardă în jurul ei, apărând-o de cei ce vor să o dărâme.

După 1989, articolele polemice publicate de scriitor în presa românească i-au dezamăgit pe cititori. Nu chiar de la început. Un timp, autoritatea lui a rămas nestirbită. Observațiile sarcastice pe care el le făcea de la Paris în legătură cu viața politică și literară din România postdecembristă, chiar și cele de o nedreptate evidentă, erau primite cu încredere și cu un fel de masochism, ca un binefăcător duș rece. Treptat, însă, și mai ales datorită fragmentelor de jurnal publicate în diferite reviste, a început să-și facă loc ideea că scriitorul este mai mult vindicativ decât justițiar și că mai și manifestă o suspectă predilecție pentru vulgaritate. Această impresie a fost definitiv și dezastruos confirmată de *Jurnalul* în trei volume lansat cu mare publicitate de Editura Nemira. În paginile *Jurnal*-ului, vanitatea autorului ia forme maniacale, iar plăcerea de a-i culpabiliza pe contemporani devine un fel de orgie a maculării oricărui prestigiu.

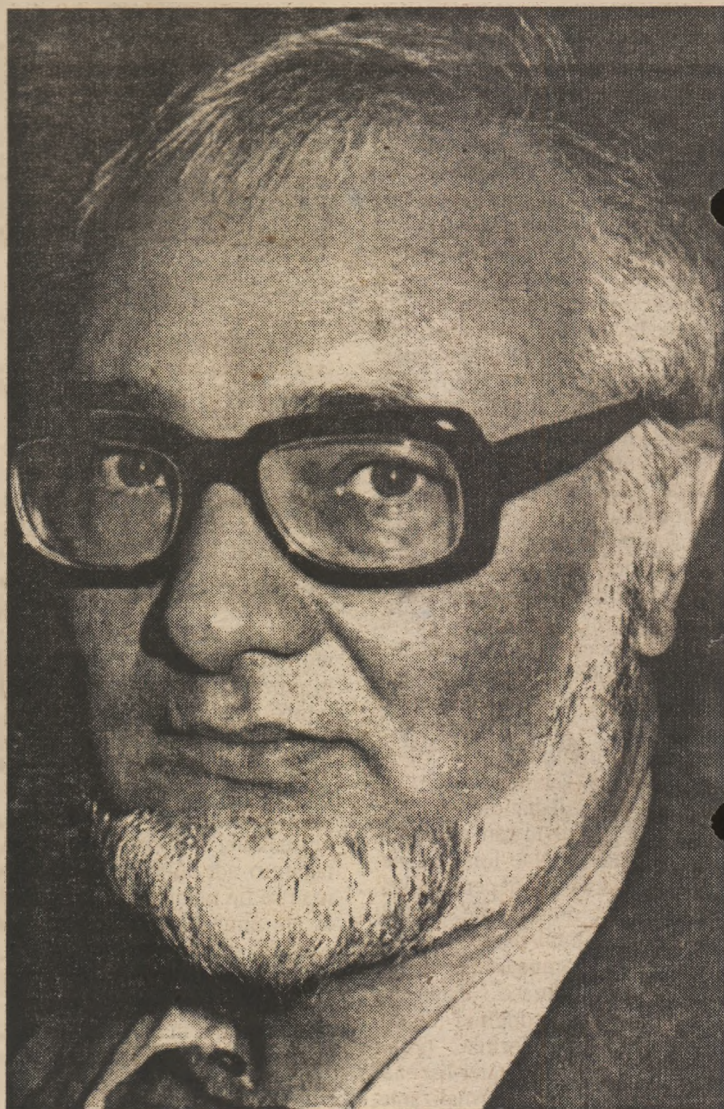
În zadar au făcut de gardă atâtea personalități în jurul statuii idolatrizate. Dărâmătorii de statui nu și-au atins scopul, dar statuia însăși, din cauza unui secret viciu de structură, a început să se prăbușească singură, să se sfărâme, să se transforme într-un morman de moloz.

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Paul GOMA

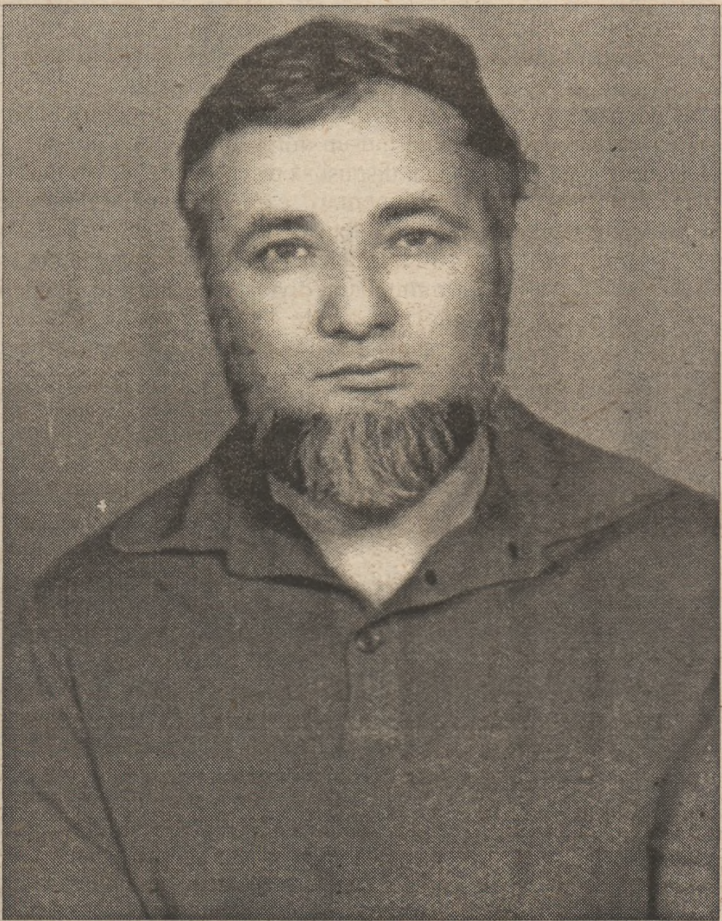

Încercarea de a face din literatură o "cutie neagră"

PAUL GOMA nu scrie decât în limba română. Toate cărțile sale publicate în Occident sunt de fapt traduceri ale unor originale românești. În mod paradoxal, traducerea s-au tipărit, în cele mai multe cazuri, înaintea textelor de bază. Practic, înainte de 1989, lui Paul Goma i-a apărut în limba română o singură carte, volumul de proză scurtă *Camera de alături*, în 1968. Această situație, această necunoaștere directă a cărților de către români a contribuit la întreținerea legendei că îndăr-

jitul militant anticomunist este și un scriitor valoros.

După căderea de la putere a lui Ceaușescu, în 22 decembrie 1989, s-a declanșat rapid, printre altele, punerea sau - după cum era cazul - repunerea în circulație a creației literare românești interzise până atunci de cenzură. O atenție aparte s-a acordat scrierilor lui Paul Goma, care a fost pur și simplu asaltat cu propuneri de editurile din România. Romanele lui, despre care până nu demult se vorbea în șoaptă, au început să apară în tromba. În 1990 s-au tipărit romanele *Gherla*, *Culorile curcubeului* și *Din calidor*. În 1991 - *Patimile după Pitești*, *Bonifacia*, *Soldatul câinelui*, *Sabina* și *Ostinato*. Abia în 1992, când s-au publicat doar romanul *Astra* și culegerea de articole *Amnezia*

FOTOGRAFIE DE ION CUCU

la români, ritmul aparițiilor a început să scadă.

ACEASTĂ revărsare de cărți admirate ani la rând mai mult în necunoștință de cauză n-a fost în favoarea scriitorului. Cititorii au avut prilejul să înțeleagă mai clar ca oricând, fie și cu o strângere de inimă, că Paul Goma nu este prozator de mare anvergură, capabil să zguduie conștiințele.

În marea lor majoritate, romanele lui Paul Goma sunt de fapt secvențe ale unei vaste, interminabile opere memorialistice. De la copilăria evocată în *Din calidor* și până la debutul senectutii descris în jurnalul apărut în februarie 1997, toate etapele vieții autorului sunt prezentate, uneori cu o

tând particularitățile limbajului fiecăruia dintre ele (inclusiv expresiile dialectale, greșelile de limbă, interjecțiile improvizate, inexistente în dicționare etc.). În felul acesta speră că va fi crezut în toate privințele, că textul său va avea regimul acelei "cutii negre" a unui avion pe care se bazează expertiza unui accident.

IN MOD inevitabil, însă, memoria lui, este adevărat, prodigioasă, operează selectiv. Iar aici apare principala deficiență a scrisului lui Paul Goma: *selecția nu are drept criteriu expresivitatea literară a momentelor trăite, ci măsura în care ele ating vanitatea scriitorului.* Este deci o selecție tendențioasă, neliterară. Paul Goma își aduce aminte ce anume l-a jignit sau l-a flatat într-o anumită situație și revine obsesiv asupra acelor episoade. El ne oferă nu romane, ci documente ale unei defulări febrile și insistente. Așa se explică, printre altele, lungimile și repetițiile sesizate de diverși critici literari. Așa se explică, mai ales, caracterul prozaic și chiar meschin al multora dintre evocări. S-a spus despre Soljenițin că nu iese - în ceea ce privește tehnicile narrative folosite - din raza tradiționalismului. Este adevărat, dar, așa tradițională cum e, literatura lui ni se înfațesează ca literatură, și încă una plină de forță, de neuitat. Textele lui Paul Goma, deși etalează procedee ale literaturii-*vérité*, deși cuprind discontinuități intenționate, proprii literaturii moderne, rămân în esența lor neliterare.

Literatură propriu-zisă scrisă de Paul Goma poate fi găsită doar în volumul său de debut, *Camera de alături*, din 1968. Proza scurtă adunată sub acest titlu, proză de atmosferă, vag psihologizantă, este însă indecisă și ștearsă. În *Singurătatea alergătorului de twist* (se manifestă, iată, încă de pe acum gustul indoielnic al scriitorului pentru jocuri forțate de cuvinte), încercarea de a surprinde starea de spirit a unui tânăr eșuează într-o notație dezlănătată. Celelalte bucăți din volum, despre lumea copilăriei, dar și despre reintegrarea în societate a foștilor deținuți, sunt și ele timide artistic, neconcludente. Cu alte cuvinte, atunci când a făcut *numai* literatură, bazându-se exclusiv pe presupusul lui talent literar, în absența unui scandal politic care să-i promoveze cartea, Paul Goma nu a reușit să se impună atenției publicului.

(continuare în nr. 21)

PENTRU a ne convinge, folosește, printre altele, următoarea metodă: notează riguros, cu exces de zel, replicile personajelor, respec-

Desen de Adrian Socaciu

Bibliografie

- PROZĂ SCURTĂ.** *Camera de alături*, Buc., EPL, 1968
- ROMANE.** *Gherla*, Buc., H., col. "Totalitarism și literatura estului", 1990 (cartea a apărut întâi trad. în fr. de Șerban Cristovici, la Gallimard, în 1976 și în sued., de Barbro Andersson, la Coeckelberghs Vörlag, în 1978) • *Din calidor - o copilărie basarabeană*, Buc., Alb., 1990 (în prealabil au apărut traduceri ale textului: în fr., Albin Michel, 1987, trad. de Alain Paruit și în engl., Readers International, 1990, trad. de Angela Clark) • *Culorile curcubeului '77. Cutremurul oamenilor*, Buc., H., col. "Totalitarism și literatura estului", 1990 (a apărut și în 1993, în Bibl. revistei *Familia*, cu titlul *Culoarea curcubeului '77. Cutremurul oamenilor*; publicarea textului original, în rom., a fost precedată de publicarea unor versiuni în fr., cu titlul *Le tremblement des hommes*, Paris, Seuil, 1979, trad. de Alain Paruit și în oland., Elsevier, 1980, trad. de Paul Koeck) • *Ostinato*, Buc., Univ., col. "Ithaca - Scriitori români din exil", 1991 (romanul, intitulat inițial *Cealaltă Penelopă, cealaltă Ithacă*, a fost depus în ian. 1966 la ESPLA; în ian. 1967, constatând că publicarea se amână *sin lie*, autorul îl trimite în Occident, la Târgul de la carte de la Frankfurt, din oct. 1971, romanul este lansat simultan în vers. germ. - Suhrkamp Verlag, trad. de Marie-Thérèse Kerschbaumer și în vers. fr. - Gallimard, trad. de Alain Paruit; în 1974 apare și în oland. - Bruna & Zoon, Utrecht/ Antwerpen, trad. de Ronald Jonkers) • *Patimile după Pitești (câinii morți)*, Buc., CR, 1991 (ed. a II-a, Cluj, D., 1999; în prealabil cartea a apărut tradusă de Alain Paruit, în fr., Hachette, 1981, de Lucian Grigorowitsch, în germ., Thule, de Andrea Borbel, în oland., Elsevier, Manteau, 1985) • *Sabina*, Cluj, Bibl. Apostrof, 1991 (partea întâi) • *Arta refugii*, pref. de Marta Petreu, Cluj, D., 1991 (și Chișinău, Ed. Litera, 1991; în fr., Julliard, 1990, trad. de Alain Paruit) • *Soldatul câinelui*, Buc., H. col. "Totalitarism și literatura estului", 1991 • *Bonifacia*, Buc., Ed. Omega, 1991 (textul original, în rom., a apărut mai târziu decât versiunea fr., datorată lui Alain Paruit: Hachette, 1983) • *Astra*, Cluj, D., 1992 (textul a apărut întâi trad. în fr. de Daniel Pujol - Julliard, 1991) • *Ușa noastră cea de toate zilele*, Buc., CR, 1992 (respins de CR din Buc. în 1970, romanul a apărut în 1972 în vers. germ., la Suhrkamp, trad. de Marie-Thérèse Kerschbaumer, și în vers. fr., la Gallimard, trad. de Alain Paruit) • *În cerc*, Buc., Em., 1995 (romanul a fost tipărit întâi în vers. fr. - Gallimard, 1977, trad. de Yvonne Krall) *Justa*, Buc., Nem., col. "Purgatoriu", 1995 • *Gardă inversă*, Buc., Univ., col. "Ithaca - Scriitori români din exil", 1997 (în 1990, romanul este încredințat pentru tipărire Editurii Scr. Rom. din Cr.; în 1993 plumbul respectiv este dat la topit și cartea nu mai apare la ac. ed.; trad. în fr. de Șerban Cristovici, fusese publicat în 1979 la Gallimard) • *Altina - grădina scufundată*, roman-public, Chișinău, Ed. Cartier, col. "Rotonda. Proză", 1998 • *Roman intim*, Buc., Ed. Alfa, 1999.
- JURNALE, MEMORII, CORESPONDENȚĂ.** *Adameva*, Iași, Ed. Loreley, 1995 • *Scrisori întredeschise. Singur împotriva lor*, ediție de László Alexandru, Oradea, Ed. Multiprint, 1995 • *Jurnal*, cuv. în. de László Alexandru, vol. 1 - *Jurnal pe sărite* (9 febr. 1978 - 2 iun. 1993), vol. 2 - *Jurnal de căldură mare* (28 iun. - 11 iul. 1989), vol. 3 - *Jurnal de noapte lungă* (23 sept. - 31 dec. 1993) și *Unde am greșit?* (addenda), Buc., Nem., col. "Purgatoriu", 1997 • *Jurnalul unui jurnal* (1997), Cluj, D., col. "Remember", 1998 • *Alte jurnale*, Cluj, D., col. "Remember", 1998 • *Jurnal de apocrif*, Cluj, D., col. "Remember", 1999
- PUBLICISTICĂ.** *Amnezia la români*, Buc., Ed. Litera, 1992 (cupr. articole publicate în reviste sau citite la posturi de radio în per. 1985-1986; ed. a II-a, 1995) • *Scrisuri (1972-1998)*, Buc., Nem., 1999 (cupr. articole, dialoguri, scrisori deschise).

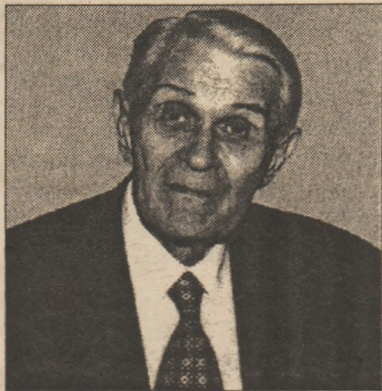

FEDITURA Humanitas a publicat în 1996 cartea lui Corneliu Coposu intitulată, simplu, *Mărturisiri*. La acea vreme, personalitatea politicianului țărănist depășise deja granițele strâmte și decepționante ale realității cotidiene românești, dobândind statură de legendă. Românii descopereau, uimiți, un om de o calitate de-a dreptul improbabilă în condițiile involuției sociale și morale la care comunismul supusese România.

Tocmai de aceea, mi se pare extrem de semnificativ să reluăm, azi, opiniile lui Corneliu Coposu referitoare la eterna "temă" românească a patriotismului și a naționalismului, așa cum sunt ele formulate în acest volum.

Corneliu Coposu începe prin a afirma că ideea însăși de naționalism a ajuns să fie detestată, pe nedrept, de către unii români, datorită exagerărilor făcute în timpul regimului comunist. Acesta este motivul pentru care supraviețuitorii generației sale politice au decis să ia distanță față de impulsul supralicitării acestui sentiment. "Niciodată - spune el - n-am fost excesivi în demonstrarea patriotismului nostru. Am păstrat în inimile noastre devotamentul patriotic și nu l-am afișat la colțurile de stradă, cum fac patriotarii de circumstanță din zilele noastre. N-am supralicitat niciodată patriotismul, pentru că am considerat că este indecent să afirmi că ești un bun român."

Cuvintele acestea, mai ales cele referitoare la patriotarii colțurilor de stradă, au un impact special asupra noastră, mai ales după ultimele alegeri, în care pericolul extremismului s-a manifestat la cote șocante. Aceasta și este, de altfel, semnificația poziției lui Corneliu Coposu: ideea că înțelepciunea și

bunul-simț trebuie să refuze, instinctiv, lecțiile de patriotism date de foștii servitori ai dictaturii comuniste, pentru că aceștia nu au autoritatea morală să fluture drapelul naționalismului.

N PLUS, afirmarea viciată (și vicioasă) a unui patriotism dilatat poate (de)genera (în) diversiune. Convingerea lui Coposu este, de altfel, că o asemenea diversiune s-a și operat, prin agitarea naționalismului românesc și prin dezinformarea organizată privind un eventual pericol

pentru integritatea teritoriilor românești, mai ales a Transilvaniei. Acest fel de patriotism, este el convins, e demagogic și extrem de dăunător, pentru că deturbează atenția conaționalilor noștri de la pericolele reale care amenință procesul de democratizare a României. Explicația pe care Corneliu

care. Cu cât cetățenii sunt mai desprinși de realități și mai puțin cunoscători ai istoriei, mai puțin informați asupra perspectivelor cu care poate fi confruntată țara într-un viitor apropiat, cu atât sunt mai dispuși să recepționeze aceste false argumentări care propagă calomniile privind existența unui pericol real pentru frontierele țării. De aceea, nu în mod întâmplător, diversiunea a luat în atenție tocmai aceste puncte sensibile pentru opinia publică. Din nefericire a prins teren..."

Falsul patriotism

MESAJUL lipsit de echivoc pe care cuvintele acestea îl poartă este că falsul patriotism, alimentat uneori chiar de către cei care conduc țara, și ultranaționalismul sfârșesc invariabil prin a dăuna atât armoniei și echilibrului țării în interior, cât și prestigiului ei în străinătate.

În ultima instanță, însă, adevărul este acela că lozincile demagogice, cărora li se adaugă incapacitatea guvernărilor și amploarea crizei economice, sfârșesc prin a crea o stare de nemulțumire generală care-i determină pe oameni să cadă pradă seducției îndoielnic exercitate de falsul patriotism. Iar experiența istorică a ultimului secol românesc ne arată faptul că somnul rațiunii (națiunii?) a dat naștere unor monștri care au compromis însăși calitatea ființei noastre naționale.

Mircea Naidin

Singurătatea jurnalistului cultural

(Urmare din pag. 3)

Cel mai amărât dintre toți ziaristii

DIN aceste motive și din multe altele, foarte puțini scriitori serioși lucrează în presa de cotidian. În primul rând, e o muncă de sacrificiu: șeful de secție stă zilnic, de dimineață până la orele 17, după ultima ședință de sumar, iar în privința redactorilor, nimeni nu face vreo distincție între secția Cultură și Politic, Economic, Investigații sau Sport. Jurnaliștii pe domeniul cultural au, însă, cele mai mici salarii și acordurile cele mai modeste, pentru că "marfa" lor nu vinde ziarul și nu sporește tirajul! În plus, dacă tuturor celorlalți le mai pică ceva, călătorii în străinătate cu politicienii sau sportivii, concedii aranjate în diverse stațiuni turistice, la munte sau la mare, atenții mai mici sau mai mari, din sfera *captatio benevolentiae*, jurnalistul cultural n-are nici mașină, nici telefon celular, nici gresie în bucătărie, decât gramezi de cărți și ziare prin toate

camerele, mormane de injurători și nemulțumiri din toate părțile. Este cel mai amărât, din punct de vedere material, dintre toți ziaristii unei redacții, cel mai modest dintre locatarii de pe scara blocului din cartierul său mărghinăș. Și de parcă toate acestea nu i-ar ajunge, mai este dat și în judecată pentru insultă și calomnie și târât prin procese, în care i se cer sume exorbitante de sute de milioane de lei, ca despăgubiri morale.

Fără nici o motivație, deocamdată

NTRE ceilalți scriitori, jurnalistul cultural e tratat ca băiatul de mingi. Toți se duc la colocvii și întâlniri literare din țară doar să ia premii (mamă, ce scandal fac unii când nu iau nici un premiu: "Atunci, de ce m-ai chemat?"; "De ce-am venit io din București tocmai pân-aici, la mama dracului?"), doar el nu poate merge numai pentru sine, trebuie să scrie pentru ceilalți. Și dacă nu scrie, vai de viața lui! (Din acest punct de vedere, scriitorii s-ar putea împărți în două: unii, care nu se consideră datori nimănui și

soarta trebuie să le ofere mereu câte un privilegiu: ei stau mai mult prin localuri, pun țara la cale, mici cruciade, vânează subvenții, burse, aranjează premii, sindrofii, călătorii în străinătate, sunt cei veșnic nemulțumiți de toți și de toate; ceilalți, mult mai puțini, chiar foarte puțini, sunt cei care lucrează, uneori în presa literară, uneori în presa cotidiană, la radio și televiziune - bine ai venit, Elena Vlădăreanu, la

ama și tristețea noastră! -, și tref... musai să scrie despre premii, fără ca aceștia să aibă vreo obligație pentru cineva, vreodată). Câți dintre numeroșii, importanții scriitori, care participă la nenumăratele festivaluri, colocvii, târguri, zile ale... din toate județele țării, de la Satu Mare la Constanța, de la Oradea la Iași, odată întorși acasă, scriu imediat o relatare cât de modestă, fie și în presa literară, despre întâlnirea la care au participat? Coboară vreunul din înaltul lui Olimp la disprețuita condiție a jurnalistului cultural? Toată lumea bună așteaptă totul doar de la cei foarte puțini jurnaliști "compromiși" în presa cotidiană. Până și la Neptun, într-o vară, la un colocviu literar, scriitorii-numai-scriitori au fost cazați la cunoscuta Vilă a Scriitorilor, în timp ce scriitorii-ziariști-în-plus au fost vânturați la mama dracului, la mulți kilometri depărtare de cei privilegiați, undeva pe la marginea stațiunii, când de fapt ar fi trebuit (poate) să fie exact invers!

Mi-am închipuit mulți ani că dacă îmi circulă numele în gazete de mare tiraj, cărțile mele de versuri mi se vor trece din librării ca apa. Aiurea! Cititorii de literatură, în special cei de poezie, nu sunt abonați la cotidienele de tiraj și, oricum, nici nu-i interesează nume uzate moral în

presa de informație și atitudine. Mi-am închipuit că scriind despre cărțile și publicațiile literare ale unor autori și făcând interviuri cu unii, măcar câțiva dintre ei își vor aminti de cărțile mele în revistele literare la care lucrează. Iluzie totală! Au scris despre puținele mele cărți doar oameni cărora nu le-am făcut niciodată vreun serviciu de publicitate, în revistele de mare tiraj la care am lucrat!

Ce motivații are, în clipa de față, în aceste circumstanțe, scriitorul-jurnalist de cultură din presa cotidiană? Absolut nici una, deocamdată! Scriu în această zonă doar cei care tot trebuie să-și câștige pâinea, într-un fel sau altul, și n-au o altă alternativă mai norocoasă. Iată de ce prefer, de câțiva ani buni, să scriu cu predilecție despre altă zonă a vieții spirituale decât cultura, unde n-am avut vreo satisfacție deosebită, sau vreun semn de respect memorabil (înafara faptului că nu se pot ține relații omenești, normale, cu nici un om de cultură, din pricină că toți nu văd în tine un scriitor, sau măcar un posibil prieten, ci - invariabil - doar un cărucior de cărat bagaje!), timp de ani și ani de zile, din 1985 încoace, de când am lucrat numai la publicații de mare tiraj. Iar dacă tot e să-mi fac dușmani cu carul, măcar să nu mi-l fac de pomana!

literatură

POATE nu ar fi fost nevoie să apelez la Émile Littré, la citatul despre caracterul niciodată sfârșit al activității lexicografice, comentând *Dicționarul etnologilor români*, dacă după lectură nu aş fi realizat cât adevăr cuprinde, aplicat la această cercetare științifică de coplesitoare dimensiuni. Pentru a mă susține adică, în comentarea geografiei spirituale a itinerariilor pe care le străbate știința etnologiei, orizonturile spațiale și temporale mereu deschise spre coerența universală a științei, nicicând închistată în granițele ridicate entuziasmului și tensiunii cercetării, fervorii curiozității, înțelegerii analitice a detaliului, acuității, eficacității. Într-un cuvânt, tabloului probant prin datele și unghiurile sale de vedere, multiplicat divers, prin atmosfera vie creată de analogii și relații. Un tablou suprasaturat de date, de referințe, de distincte direcții ale gândirii, cum aş structura logic și entuziast, totodată, lucrarea semnată de Iordan Datcu.

Am apelat totuși la lexicograful francez, ținând seama de sugestia lui Iordan Datcu, însuși. El îl citează în *Cuvîntul înainte* din 1979: "Les travaux lexicographiques n'ont point de fin". Este un mod de a invita, de a încuraja chiar cititorul să concluzioneze cu autorul, conștient, spune el, de limite, în vederea altei ediții, a celei de față. Mie, citatul îmi spune și altceva. Este convingerea de după o atentă lectură. Unei asemenea lucrări să nu i se caute nicicând un punct, o oprire, oricât de uriașă compoziție s-ar arăta chiar și pînă în prezent, deoarece ceremonialul de date, minuțios studiate, se dovedește a fi o perpetuă izvorire. (Completările din volumul 3 ale numelor de autori și ale titlurilor de opere, care nu au fost cuprinse în primele două volume).

Prefața întregii lucrări este semnată de savantul Ovidiu Bîrlea, la vremea cînd mai trăia. Este istoricul apariției instrumentelor de lucru în acest spațiu, cuprinzînd nume și opere de o mare importanță, cit și enumerări de ani, cu punct de pornire în 1885 și cu întinderi, în timp, pe cit de coplesitoare, pe atît de valoroase. Sînt numiți G. Dem. Teodorescu, pentru colecția *Poezii populare române*, I.C. Hîntescu, Petre Ispirescu, Iuliu A. Zanne, al cărui "corpuscul", *Proverbele românilor*, este "fără pereche în alte literaturi", Artur Gorovei, Lazăr Șăineanu, cu ale sale *Basme române*, din 1895, care "deține primatul

în literatura europeană" și, tot așa mai departe, fiecare lucrare cu specificul său, Adolf Schullerus, *Verzeichnis der rumänischen Märchen* (1928), Sabina Stroescu, *Typologie bibliographique des facéties roumaines* (1970), Corpusul ghicitorilor românești, elaborat de I. Cuceu, V. Florea, I. Taloș. Ovidiu Bîrlea continuă categorisirea instrumentelor de lucru în bibliografiile folclorice, simpla citare a numelor și a operelor solicitînd un spațiu neconform cu cit i se acordă unei cronici,

pect dar care, înainte de toate, se respectă: bibliografie generală. a) studii, colecții, bibliografii; b) periodice. Abrevieri, bibliografice, de cuvinte, de instituții. Pentru ca volumul al treilea să posede un indice de nume și cite o minuțioasă "Errata", separat, pentru ambele volume anterioare.

Expunerea urmează ordinea alfabetică a numelor. Fiecare text are dimensiunea impusă de rigoarea demonstrației, urmează structura logică a datelor, se construiește pe solida cunoaș-

te ocupările de folclorist: Dimitrie Cantemir în *Descrierea Moldovei*, Ion Budai-Deleanu în *Țiganiada*, Emanoil Bucuța în romanul *Fuga lui Sefki*, Marin Bucur în romanul *La apa Vavilonului*, Domițian Cesereanu în studiul asupra "Cuvintelor potrivite" din *Arghezi și folclorul*.

DESIGUR, Iordan Datcu se bucură de multiple planuri de desfășurare informativă, cu observația că pentru modul său de a se aplica cer-

de la Mircea Eliade la G. Calinescu, de la Ovidiu Papadima, Gh. Vrabie la Adrian Fochi este adevărat. După cum, tot atît de adevărată este deschiderea spre studii de ultimă oră, manifestînd interes față de cîștigurile științei contemporane din studiile lui Nicolae Constantinescu, *Reflexe în folclorul românesc*, cu perspectiva asupra antropologiei structurale, sau orientarea spre structuralism și semiotică a lui Radu Niculescu, în *Metoda structurală în etnologie*.

Poate părea greu de crezut că o asemenea cercetare densă să fie și provocatoare, să trăiască prin chiar dorința cititorului de a participa la viața sa. Un exemplu. Am descoperit o informație incompletă privind un folclorist bănățean, Aurel Iana, culegător de folclor din secolul al XIX-lea, la sfîrșit. Urmașii doar au auzit despre el, alt interes nu mai prezintă pe această linie omul care a fost preot, iar din stirpea lui s-au ridicat numai preoți cărturari. Dacă tot am ținut seama de trimiterea lui Iordan Datcu la Émile Littré, completez contribuția lui Nichifor Mihuța la folclorul bănățean cu volumele *Flori alese din poezia populară* (1960 și 1967), *Folclor din Transilvania* (1962), *Banatule, mîndră floare* (1964), *Folclor poetic nou* (1965), *Folclor literar* (1967, 1972, 1977), *Flori din Caras-Severin* (1973), *Trandafir cu creanga-n apă* (1976). Sint informații luate din *Repere bibliografice*, semnate de Maria Aron, în volumul de poeme, *Copacul cu nostalgii* (Timișoara, Mirton, 2002). Iar pentru biografia lui Alexandru Bistrițeanu adaug faptul că a fost lector la Sorbona, în 1967, cînd frecventase și cursurile lui Alain Guillemlou la École Normale Supérieure des Langues Orientales, iar că între 1967-1970 a fost profesor asociat la Lyon, cu un scurt popas, în 1968, la Saint-Étienne.

Asupra vieții acestei lucrări științifice rămîne de meditat, cît de mult a însemnat și cît va însemna pentru spiritualitatea noastră, cu privirea spre viitor.

Cornelia Ștefănescu

Cronica edițiilor

"Niciodată sfîrșit..."

Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, vol. 1-2, Editura Saeculum I.O., București, 1998, 3. Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie. Completări la vol. 1-2, Editura Saeculum I.O., București, 2001.

și în al treilea rînd, dicționarelor folcloriștilor români. Și pînă a ajunge la titlul lucrării de față, Ovidiu Bîrlea, în conformitate cu formația sa istorică, consemnează contribuțiile, autorii și cuprinderea lor ca de amplu evantai între granițele țării și dincolo de acestea.

ESTE pus aici accentul pe importanța instrumentelor de lucru care, lipsind sau neluate în seamă de amatorii subtelor eseuri, ar avea efectul caselor care vizează acoperișul dar, lipsite de fundamentul solid al informării, nu riscă doar să cadă, ci se prăvălesc cu siguranță. Și mai este semnalat un fapt de inestimabilă importanță, nevoia de verificare a informației, pentru a fi evitată greșala perpetuării, prin simplă reproducere, a unor afirmații eronate. Un exemplu este semnalat în subsolul de la pagina 7, punctul 1.

Cîte un *Cuvînt înainte* al autorului însoțește fiecare ediție, deopotrivă, puncte de sprijin în orientare, istoric și analiză.

Lucrarea este dotată cu tot ceea ce caracterizează o cercetare științifică, demnă de res-

tere și apreciere a faptelor istoriei, se desfășoară ca un montaj erudit și dezvoltă o rețea densă de analize și teorii, deduse din concretul detaliului. Textele cuprind studii despre marii etnografi și folcloriști, despre marii scriitori, preocupați de folclor, despre personalități, cu specializare în alte domenii, interesați și contribuind cu ceva la progresul științei etnografiei și folclorului. Ceea ce nu înseamnă că tratarea nu se bucură de aceeași rigurozitate, cînd în cauză este un personaj al acestei lumi care fie că nu și-a dat încă tot aportul la dezvoltarea domeniului, fie că mai mult decît se știe, cercetarea nu a adus date noi la suprafață. Iordan Datcu posedă știința enumerării, a exemplificării, a reproducerii citatelor semnificative din aprecierile altora, a detectării contribuției fiecăruia, a analizei cărților, a deosebirilor și apropiierilor, a stabilirii precursorilor sau a apartenenței la o generație anume.

INTERESANT mi s-a părut faptul că Iordan Datcu este atent și la ceea ce a introdus scriitorul în romanele sau poeziile sale, din pre-

zetării științifice aceasta înseamnă minuție și responsabilitate, tenacitate și logica explicațiilor. Pentru el, a cunoaște înseamnă a acumula, a interpreta, a demonstra printr-o argumentație judicioasă. Concentrarea și claritatea privesc atît e numerarea cit și limbajul critic.

M-am întregat de cît timp a avut nevoie autorul *Dicționarului* pentru stabilirea unui traseu atît de exact, în care nimic să nu fie artificial în căutare, ori diluat în prezentare? A început în 1969. Cît s-a adăugat acestei precizări în timp, o spun lucrările efectuate de Iordan Datcu. Studii introductive, postfețe, ediții critice, articole risipite prin diferite publicații, ca dată, cît am reușit eu să urmăresc, cel mai îndepărtat în timp, ar fi studiul despre Ovidiu Bîrlea, din 1967. Că grosul informațiilor și cercetării privește valorile tradiționale, pe Anton Pann, care deschide perspectiva și înaintarea de la Alexandru Antemireanu la Andrei Bîrseanu, de la Caracostea și Caraman la Ion Taloș și Ioan Șerb,

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Informații exhaustive pentru toate domeniile cunoașterii umane în **NOUA ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA**, ce poate fi sursa dumneavoastră de referință pentru secolul al XXI-lea: 32 de volume, 32.000 de pag., 44.000.000 de cuvinte. Bonus: Anuar Statistic Britannica 1 vol., Atlas Geografic Britannica 1 vol. și Dicționar M. Webster's 3 vol.

Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28; 212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

literatură

DOI dintre cei care l-au cunoscut îndeaproape, persoane de a căror onestitate n-am nici un motiv să mă îndoiesc – Ovid S. Crohmălniceanu și Andriana Fianu – mi l-au descris ca pe un om plin de forță, cuceritor. Omul pe care l-am cunoscut mi se părea mai degrabă crispat amabil, ascunzând cu greutate o exasperare veche și un orgoliu avariat. Mi se părea nesigur și poate din cauza pălăriei pleoștite pe care o purta, cam veche și cam ponosită, nu izbuteam să mi-l imaginez în rolul unui dandy în anii socialismului pe puncte. Cred că atunci când a revenit prima oară în România s-a așteptat la o primire unanim călduroasă, deși era un om pătrunzător și știa că va găsi lumea literară scindată de opțiuni politice diferite. S-a bucurat de omagii oficiale, în schimb în rîndurile unei însemnate parti a scriitorimii care conta a simțit răceală și o anumită dezamăgire. Poate credea în opțiunile pe care le afișa, cu aerul lui de român întors din exil grație Revoluției și celor care au ajuns în virful ei, *cu sau fără voia dumneavoastră*. Mi se părea bizară nevoia lui de a da explicații și aerul oarecum naiv cu care făcea asta. Din exil se vede, spunea, ca cei care au avut o însemnată capitală pentru Revoluție se află acum la putere, nu?! Alegeri libere, nu?! Nu-urile acestea ale lui nu mi se păreau deloc inocente și nici o simplă formă de politețe prin care el marele exilat conceda un drept la opinie contrară literaților păduchiosi rămași în țară. Erau mai curind un fel de a spune "Poate că și voi aveți dreptate, dar toată vinzoleala asta a voastră nu mă interesează." Avea o plictiseală de leu obosit. Pe unii îi fascina sau pur și simplu visau să se pozeze într-un fel sau altul alături de el. În definitiv era un subiect gras. Astfel că omul acesta în loc să-și scrie memoriile el singur și le-a povestit, avînd poate satisfacția sumară că le dictează, în lungi interviuri și cărți de convorbiri. Exista, poate, un ce avantaj în acest soi de memorialistică. Întrebările neplăcute de-

spre perioada gloriei sale de scriitor laureat al comunismului din anii '50-'60 veneau de la alții, nu trebuia să și le pună singur. Nu trebuia să-și scruteze singur cărțile pe care s-a ridicat gloria lui din țară și nici istoria lor.

Profesorul Crohmălniceanu, căruia îi plăcea să vorbească și despre talentul și despre cărțile scriitorilor pe care îi cunoscuse, plecați sau morți, despre el prefera să vorbească în termeni de putere. Îl evoca pe numele mic, dar fără căldura cu care își amintea de Preda spunindu-i *Marin*, cînd și cînd, așa cum n-aveam să

scris el, *dincolo*. Pentru *Incognito*, fusese comparat cu Paustovski, dar nu devenise și nu avea să devină deținătorul propriului său nume suficient literar. În țară însă zvonurile îl prezentau ca pe egalul lui *Doctor Jivago*, marele scriitor român care se impusese în Franța.

Legenda lui Petru Dumitriu construită în țară după fuga lui în Occident e una dintre cele mai frumoase creații orale ale lumii noastre literare. Astfel că atunci cînd am citit *Cronică de familie*, despre care se vorbea ca despre un mare roman m-am străduit să mă conving îmi placă. N-am izbutit. Mi s-a părut un roman

circ involuntar care trimite la proza lui Urmuz. Or, la Petru Dumitriu nu apar asemenea probe de, să le zic, slăbiciune literară. El își pune la bătaie talentul cu aceeași convingere - sau lipsă a ei! - indiferent despre ce își propune să scrie. Intuindu-i poate această trăsătură, Crohmălniceanu nu vorbea despre el decît ca despre un scriitor pentru care nu conta decît puterea.

Poate că și legenda lui fugă din România n-a fost decît consecința unei intuiții, că după dezvăluirile lui Hrușciov despre stalinism, sprijinitorii acelei perioade își vor pierde puterea. Ceea ce s-a și întîmplat cu Be-

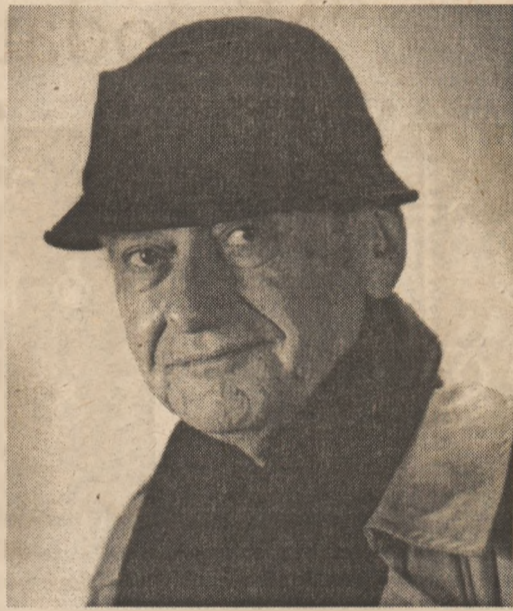
petru ambițiile sale de putere, Petru Dumitriu va căuta, tot timpul, o altă umbrelă, la fel de avantajoasă. Nu s-a mai întîlnit niciodată cu onoruri comparabile aceluia din România, în toată cariera sa de scriitor. Nu vreau să șochez pe nimeni, dar Petru Dumitriu a confundat condiția de slugă ideologică de lux în care s-a complăcut în România cu părerea lui despre sine că era un condotier infailibil care s-a lăsat cumpărat mai întîi la el în țară. N-a fost singurul care a descoperit în Occident că gloria din regimul comunist e incomparabil mai mare decît succesul din lumea liberă. Iar în calitate de condotier literar, Petru Dumitriu n-a mai găsit un angajator care să-i asigure nici măcar în parte privilegiile pe care le-a savurat în România. Franța, în care s-a stabilit, și unde a scris în limba țării, nu l-a eroizat și nu i-a acordat nici măcar satisfacția unei decorații, deși marele scriitor român care fusese, devenise un scriitor de limbă franceză, scriind fără probleme în limba țării în care se exilase.

Probabil că instinctiv Petru Dumitriu a crezut că noua putere din țară, cea după 1989, îi va recunoaște meritele de exilat. Obsedat de *covorul roșu*, Petru Dumitriu avea să mai greșească o dată, imaginîndu-și că va da, dintr-un foc, două lovituri. Prima, de a da marea lovitură de a fi primit din nou de Puterea de la București ca o mare personalitate. Cea de-a doua, de a se putea înfățișa în lumea literară autohtonă ca un autor de mare succes în Occident. În clipa cînd a început să primească vizite din România, din partea unora care credeau în mitul său de mare scriitor universal, Petru Dumitriu cred că și-a pierdut superbia și a devenit omul nesigur pe care aveam să-l cunosc.

Legenda sa, la care, nu mă îndoiesc, a lucrat el însuși pe vremea cînd informațiile din Occident veneau aduse de unul sau altul, a murit în clipa în care Petru Dumitriu s-a întîlnit cu primii români care l-au vizitat în deplină libertate. La acest examen, scriitorul a trebuit să răspundă dacă nu onest, cel puțin clar, recunoscînd că nu se compara cu legenda care i se construise în țară, dar străduindu-se să-și confecționeze propria sa legendă.

În convorbiri care au devenit cărți, Petru Dumitriu îmi da o imagine a marelui scriitor care ar fi putut fi, dacă n-ar fi simțit, pînă în ultima clipă, nevoia unor cirje ideologice care să-i dea și puterea de care un scriitor n-are nevoie. Obsedat de puterea politică, Petru Dumitriu a ratat puterea inefabilă și greu trecătoare la care pot ajunge scriitorii care nu își dau coate cu Puterea.

Rătăcirile unui mare prozator

mai aud pe nimeni vorbind despre el.

Andriana Fianu care, pînă în 1989, pleca din cînd în cînd la Paris - în acele excursii în străinătate pe bani puțini și socotind unde va putea sta și cit la fiecare dintre cunoștințele ei pariziene, mi-a povestit, după ultima ei excursie: "L-am văzut". Avea un aer triumfător și vorbea despre el cu venerație - "E bine și scrie!" Mi-a spus, cum presupun că i-a spus, mai înainte, lui Roger Câmpeanu și celorlalți oameni importanți din redacția *României literare* în care ea credea că poate avea încredere. Adi avea simțul ierarhiei și o plăcere nebună de a povesti haotic. Pe mine mă cooptase în rîndul celor în care avea încredere după criteriul pe care nu le-am înțeles niciodată, dar m-am simțit onorat de încrederea ei.

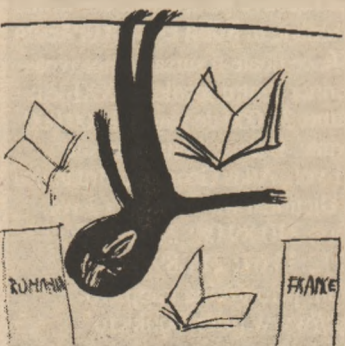
Dacă Adi mi-ar fi dat să înhit un pumn de vitamine, nu m-aș fi simțit mai bine. Marele exilat, cel care o rupse cu comunismul în plină glorie, "A fost o aventură cum a ajuns în RFG!" evoca Adi, ca și cum și ea s-ar fi aflat în Volga cu care el trecuse dincolo de bariera dintre Berlin și Berlin. El își vedea de scris și era bine.

După '89, am putut citi ce a

tezist, cu accente pamfletare. Poate că în anii '50, prin comparație cu producțiile realismului socialist de-a dreptul prostesti, *Cronică de familie* putea părea un roman normal, dar mare - peste poate! Excelent scris da, cu multe pagini impresionante care mă făceau să regret mai numeroasele pagini în care Petru Dumitriu și-a tratat personajele ca un cadrist neiertător al PCR. Rar autor care să-și tortureze talentul cu atîta pricepere ca Petru Dumitriu, încercînd să împace și așteptările puterii, dar și pe cele ale cititorilor exasperați de timpeniile ilizibile care se publicau în acea perioadă. Petru Dumitriu n-a fost niciodată un scriitor inocent și, regret să o spun, niciodată n-a scris doar pentru că așa îi dicta vocația. Fiindcă vocația nu te obligă să scrii o carte îngrozitoare ca *Drum fără pulbere*, ci numai dorința de putere, ceea ce pentru un scriitor din acea perioadă însemna să intre în grațiile Puterii. Cu sau fără voie, Sădoveanu care a scris un roman despre colectivizare, *Mitrea Cocor*, părea de nerecunoscut în această carte, încît a putut stîrni speculațiile admiratorilor săi că n-ar fi fost scrisă, ci doar semnată de el. Paginile tincturate ideologic scrise de G. Călinescu în *Scrinul negru* sînt un adevărat

niuc, cu Dan Deșliu și alții care, din răsfațați ai puterii, au ajuns pe linia cu *foști* unde, cine știe dacă n-ar fi fost garat și Petru Dumitriu, cu toată *Cronica* lui *de familie*.

Incognito, cartea care lui Petru Dumitriu i-a adus o certă notorietate, dar nu și gloria pe care o aștepta, are după părerea mea marele defect că pare scrisă de un scriitor care și-a dat convingerile la întors, ca pe un costum din anii sărăciei comunismului. Talentat și opunîndu-se pe de-a-ntregul ideologiei pe care o slujise cu tot atîta talent și în țară, Petru Dumitriu își dezvăluie disponibilitatea pentru *orice* ideologie profitabilă și totodată uriașa lui slăbiciune, ca scriitor. Acea că după experiența din România, în care scriitorul a descoperit avantajele umbrelor ideologice

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Iarăși despre referate

AM MAI vorbit, în această rubrică, despre site-urile românești cu referate și eseuri, folosite - se pare - destul de frecvent de elevi. Alături de adresele deja existente, care își mențin un număr ridicat de vizitatori, apar mereu altele noi. Oferta de texte rămâne totuși destul de redusă, repetitivă și bazată pe colaborarea benevolă a beneficiarilor. "Referatele" nu par să fie revăzute de nici un ochi critic și didactic, care să îndrepte erorile de ortografie, numele greșite, afirmațiile aberante. Pericolul de înșelaciune - aflat la baza fenomenului - este astfel contracarat de lipsa de valoare a majorității produselor: nu văd cum textele oferite pentru temele de limba și literatura română ar putea să asigure utilizatorilor altceva decât note mici și foarte mici. În schimb, este destul de mare riscul răspîndirii de erori: pentru că autoritatea textului tipărit se poate transmite (nemotivat) și celui virtual, și pentru că tex-

tele electronice pot fi copiate mecanic, fără efortul minimal al rescrierii. De fapt, multe dintre compozițiile în cauză lasă să li se întrevadă originea: sînt aduse pe ecranul computerului notițe luate în cursul orei de școală sau de meditații, scrise în grabă după dictarea profesorului și apoi dactilografiate într-o manieră la fel de neglijentă. Ele ilustrează, de aceea, toate gafele oralității transpuse fără ezitări în scris.

UNUL dintre subiectele specific lingvistice ale programei școlare de liceu - "Originea și evoluția limbii române" - este tratat în Internet în câteva variante, reproduse fără modificări în mai multe site-uri de referate. Lectura textelor oferă o cantitate impresionantă de greșeli banale, din toate categoriile, dintre cele care se pot de altfel culege din lucrările școlare și în afara "suportului informatic". Frecvente sînt greșelile de ortografie și de acord ("textul dacic ce *n-i s-a păstrat*"; "un rol important în procesul de romanizare *la avut orașele*"), omiterea sau folosirea aberantă a virgulei. Prin consemnarea după dictare sau prin descifrarea notițelor scrise de mîna se produc false interpretări, pe care o simplă revizie atentă la înțeles le-ar fi putut imediat îndrepta: absurditatea coordonării "au avut urmări foarte importante în istoria românilor și a limbilor", de pildă, se explică prin interpretarea greșită a ultimului segment din frază: "și a limbii lor". Tema lingvistică presupune informații de specialitate și denumiri necunoscute "referențelor", care le deformează la întîmplare. Sînt supuse unui asemenea tratament cuvintele comune - substantive, adjective etc.: "*dalmaca* (disparută azi, s-a vorbit pe coasta de răsărit a Adriaticii)" (= *dalmata*); "Biserica a constituit pentru toate popoarele *o pâlghie* a puterii în statul feudal" (= *pîrghie*); "au lăsat

populația daco-romană fără apărare în fața goților, vizigoților, hunilor, gepizilor. Aceste neamuri erau *normale* (călătorești)" (= *nomade*). Și etimologiile prezintă un risc mare de alterare a cuvintelor citate ca sursă: "botez (din *baptism*)", "înger (din *duiangelus*)" etc. Dramatică e mai cu seamă deformarea numelor proprii: *August Trebonium Laurean, Kappadacia, Monte Squien* (autorul *Scrisorilor persane!*), *Antim Ivințanu, Inochendie Micu Kelin Nepotul lui Roman* (roman de Diderot!), "călugării *Macabrie, Azarie, Eftinie*" ș.a.m.d. Chiar dacă într-unele dintre exemplele citate e vorba doar de erori de dactilografieri (de "tastare"), punerea lor în circulație prin texte care încurajează copierea și absența verificării e la fel de gravă.

MERITĂ amintite, oricum, și formulările cele mai comice, în care o întorsătură de frază stîngace sau prost înțeleasă devine o veritabilă parodie involuntară a dogmelor subiectului tratat: "De aici facem afirmația pertinentă ce aparține numai poporului nostru și anume: «Noi ne-am născut creștini», nu am fost ca alte popoare."; "în secolul al VII-lea Europa este călcată de barbarii care sunt toți de rasă garbenă"; "în mintea poporului s-au imprimat cuvinte latine ce n-au mai putut fi scoase din gândirea lor"... ■

IN ANII șaizeci, Miron Radu Paraschivescu prima musafiri de la București în casa lui încăpătoare, gen vilă, unde își petrecea verile și toamnele, mai ales. Oaspetele cel mai de seamă era Gogu Rădulescu, din Comitetul Central, care era convins că M.R.P., cum i se mai spunea pe scurt, era cel mai mare poet al României. Cel ce nu se declara de acord cu această apreciere excesivă era însuși

cheiere, Gogu își aplaudase zgomotos nevasta, primul și singur. Comesenii, servili, aplaudaseră și ei, furtunos. Cred că eu fusesem singurul care nu bătuse din palme. Dar Gogu vroia neapărat să cunoască părerile comesenilor despre proza consoartei sale. Cu un gest poruncitor, el îndrepta brațul către fiecare la rînd... Toți aduceau niște laude penibile. După fiecare, Gogu aplauda, satisfăcut. Când îmi venise și mie rîndul să-mi spun părerea, după ce Gogu, morfolindu-și

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Culegătorii de omizi

poetul, foarte inteligent, demonic aproape de inteligent, înzestrat cu o patrundere neobișnuită în oameni și lucruri. M.R.P. suferea de maladia nervoasă incurabilă, ceea ce îl făcea uneori, în glumă, să se compare cu Dostoievski. Crizele sale aveau loc serile, de obicei, când era singur, ore întregi, pe gânduri. Despre mine nu avea o părere prea bună. Mă prețuia, totuși, zicînd că, neavînd cîine știe ce talent, aș fi fost deștept; zicea, unul care, în discuțiile noastre aprinse, știa să *dea contra*. Asta o spunea și musafirilor importanți, prima dată cînd mă vedeau, de pildă lui Gogu Rădulescu; dar nu zicea, țigănește, că *dau contra*, zicea că aș fi fost un dialectician de forță... Dar, dacă stau și mă gândesc bine, nu fiindcă aș fi fost un dialectician mă luase el la ochi, ci datorită unei întîmplări, cred, de care am mai pomenit, și pe care mă văd nevoit s-o repet.

INTR-O vară, la Miron se strînsese tot Bucureștiul *bine*, în cap cu Gogu Rădulescu și cu soția sa, o vajnică și cunoscută activistă. Avusese loc un prînz foarte bogat, cu bauturi alese, aduse, precis, în Volga sa neagră, de Gogulică, după cum îl numea M.R.P., între intimi. După desert, Gogu Rădulescu, pufînd cu țigara în colțul gurii și stînd în capul mesei lungi ca de nuntă, o pusese pe nevastă-sa, care în ascuns scria proză, să dea citire unei bucăți de-a ei. Femeia, fostă vînzătoare în tinerețe, citise o proză proletcultistă execrabilă. În in-

muștiucul, își îndreptase spre mine, autoritar, brațul, eu spusese calm, de-al naibii, că proza e un lucru greu, că e nevoie de experiență, cultură și talent, talent, talent, repetasem, cu pauze pline de subînțeleșuri, rotindu-mi ochii, ca un inchiizitor, asupra lașilor comesenii, - apoi terminasem brusc, parcă sătul de evidența acelei lipse totale de talent. Tăcere de mormînt. Trec peste amănunte. De atunci, la București, Gogu începuse să mă cheme des la el acasă, rămînînd absolut singuri, amîndoi, spunîndu-mi unele lucruri pentru care oricine ar fi fost închis pe loc. (E drept că dădea mai tare radioul). La M.R.P. veneau și niște tineri poeți, prozatori, grupul Oniricilor. Miron le asculta producțiile, pe urmă îi puneă să urce în merii livezii, să-i curețe de omizi. Odată, privindu-i de jos cum se așezau cocoțați, îmi arătase un tânăr vorbăreț, care avea să ajungă la Paris, - zicîndu-mi încet, cu demonia maladiei sale vizionare: "Îi vezi, tu? De altceva, nici nu sunt bunii. Și ei sunt, de fapt, tot niște viermi, exact ce culeg; și ei abia așteaptă să locuiască într-o zi într-un măr frumos." ■

are

IONESCU

mare european

ză biserica. La care a răspuns: „Ni n-are dreptul să-mi ia trezorașii și să-mi ceară o confesiune. Afirm însă că mă nasc binele bisercii și asta e sfânt.”

În ultimul deceniu al secolului XIX se focalizează interesul opiniei publice pe eforturile comunității românești din Ardeal și afirmă drepturile comune în Vechiul Regat devine tot mai vizibil curentul unionist.

Dar naționalismul a generat tensiuni și societatea se aprinde, se divizează și majoritatea opiniilor se îndreaptă spre Austro-Ungaria. Take Ionescu își pune un crez din dorința entuziasmată de a promova unirea cu aceiași dincolo de munți. De altfel un fapt anecdotic el a cucerit primul petic de pământ din Ardeal când a finanțat amenajarea unui drum pe Valea Mălaeștilor, asupra Buștenilor, un drum istoric care îi poartă numele.

Într-un discurs referitor la ura rasă ce se vădea în anumite momente a ținut să declare explicit: „*Ura aceasta nu poate intra în fletul meu, căci dragostea pentru națiunea mea nu se alimentează din ura împotriva altor neamuri*”.

Martie 1907 a însemnat izbucnirea celebrelor răscoale, atât în Transilvania, cât și în Bucovina, provocate de dușmanii democrației până astăzi. Xenii notează că ele au avut la început aparența

unor mișcări antisemite pentru că drept ținte erau unii arendași evrei din nordul Moldovei. Trep-tat mișcarea s-a extins în restul țării cu un pronunțat caracter social explicat prin lipsa de pământ suficient și mai ales regimul contractelor agricole. Ministrul de Interne G.Gr. Cantacuzino a tratat cu superficialitate primele semnale ale răzmeriței și a dat ordin prefectului să reprime „cu energie, dar cu blândețe”. Liberalii din opoziție întrețin starea de revoltă și acuzele lor sunt dure. Take Ionescu a sfătuit pe rege să cheme la guvernare liberalii pentru că altfel conservatorii nu ar fi putut rezolva criza cu adevărat. El și-a reafirmat mai vechea sa idee a unei bănci agrare care să ofere posibilitatea țăranilor să cumpere pământ mai ușor și treptat să echilibreze distribuția proprietăților agricole.

În Partidul Conservator se amplificase o criză veche și principalele grupuri nu reușeau să se coaguleze, nu se impunea un șef acceptat de toți. Take Ionescu a refuzat propunerea de a prelua conducerea partidului în acel moment: „Nu vreau să adaug o revoluție de serai la nenorocirile războiului civil care îndoliază țara. Nimeni n-ar mai crede în sinceritatea atitudinii mele dacă aș consimți să trag foloase personale din situația pe care am creat-o.”

Januarie 1908 a însemnat un

moment important în viața politică a țării prin constituirea Partidului Conservator-Democrat. În urma unei mașinațiuni din clubul conservator prin care s-a încercat eliminarea din funcțiile de conducere a celor apropiați vederilor takiste, s-a umplut paharul. Take Ionescu a meditat îndelung și a decis să facă un pas decisiv, de mare răspundere. A făcut apel „la țara conservatoare și, pe deasupra ei, la conștiința națională”. „Am adâncă mea convingere că România are nevoie de un partid conservator, democratic în compoziția sa, progresist în tendințele sale dar reprezentând cu fermitate ideile de conservare socială. Acest partid trebuie să fie puternic pentru a forma contraponderea față de stânga, care în mod fatal și după mersul lucrurilor va merge din ce în ce spre stânga.” A justificat astfel titulatura partidului: „...n-am inventat nici cuvântul, nici lucrul; încă o dovadă că e greu să inventeze cineva în ordine politică. Cuvântul a fost inventat în Engiltera de patru oameni: Churchill, Gorst, Wolf și Balfour când au creat conservatorismul democrat acum 20 de ani și mai bine.” A muncit mult ca să pună bazele noului partid, atrăgând vechi oameni de la conservatori și alții atrași de suflul nou în politica românească.

În această campanie politică se angrenează și marele Caragiale care rostește prin țara numeroase discursuri de susținere a noului partid care se aruncă în lupta electorală și are de la început fulminante succese.

După război revine la București cu ideea formării unui partid democrat și pentru asta adresează țării un manifest: „Fără a renega nimic din trecutul lui glorios, partidul conservator pune temelja partidului democrat”. El propune unificarea vieții de stat a celor patru Românii, descentralizarea administrativă și inamovibilitatea ei, autonomia bisericii și egalitatea cultelor, protecția muncii și multe altele.

Un om de stat

ENTRU modul de gândire și acțiune politică trebuie să notăm și deschiderile lui spre lume.

Într-o conversație cu Tisza s-a destăinuit: „Eu părăsesc țara mea de trei ori pe an, plec în Apus și consider aceste călătorii ca pe o necesitate de igienă intelectuală.”

În 1912 intră din nou în guvern de data asta alături de Titu Maiorescu. Împreună au condus cu abilitate politică interesului nostru național pentru acel moment dar mai ales pentru perspectivă. Sunt anii crizei balcanice pe care România a gestionat-o bine, cu fermitate și siguranță de si-

ne, cu acțiuni diplomatice bine gândite și o forță militară promptă și decisivă.

Pătrunzând în problematica politicii europene Take Ionescu se desfășoară cu altă anvergură, mult mai în elementul său. Cu plăcere se dedica relațiilor internaționale, inclusiv unor relații personale cu marii oameni de stat europeni încât ajunge firesc egalul lor iar pentru rolul jucat de el în vâltoarea primului război mondial și a urmărilor sale care au desenat noua configurație europeană este citat în numeroase documente și mărturii de la un colț la altul al continentului. De la Balfour și Clemenceau până la Troțki sau junii turci, trecând prin cehi, sârbi, unguri și germani.

Multă mulțumire a avut Take Ionescu din partea grecilor pentru rolul jucat de el cu înțelepciune în conflictul balcanic. Cu ministrul grec Venizelos a avut o relație personală amicală care a dat roade. Pacea turco-greacă ajunsese în impas și Venizelos l-a invitat pe Take să facă proiectata vizită în Grecia cât mai curând. În noiembrie 1913 el pleacă la Atena cu acordul regelui Carol I. În capitala Turciei s-a întâlnit cu Talat-Bey, ministru de Interne și cel mai important om politic al imperiului, cel mai occidental din regimul junilor turci care a propus chiar ca ministrul român să fie arbitru. Sosirea la Atena a fost triumfală, cu membrii guvernului ieșiți în întâmpinare, cu o mulțime de oameni, cu primirea imediată la rege. Cu abilitate și ingeniozitate a reușit ca într-o săptămână să-i facă pe cei doi reprezentanți să semneze înțelegerea. Take primește în scris mulțumirile Greciei, numeroase onoruri. Acasă primăria bucureșteană a schimbat numele străzii lui din Costa-Foru în Atena, iar peste câteva săptămâni din capitala Greciei a primit o reproducere în piatră a basoreliefului Minervei pe care a zidit-o în peretele de la intrarea în casa. Iar când după moarte Parlamentul român a decis să-i așeze bustul în sala de ședințe a Adunării, Venizelos a trimis un bloc de marmură de Paros.

La izbucnirea războiului Take Ionescu a avut din nou o viziune profetică: război de cinci ani, intrarea Americii și a Japoniei, încrederea fără nici un dubiu în victoria aliaților și întregirea României cu oamenii ei aflați în afara Vechiului Regat. „*Și vom ve-*

dea și alte lucruri mari. Vom vedea multe tronuri prăbușindu-se; vom vedea născând atotputernicia Americii; vom vedea preponderența rasei anglo-saxone, vom vedea omenirea făcând un mare pas spre stânga, socialismul revoluționar.”

Take Ionescu a plecat în refugiu la Iași iar de acolo, când ocupația germană devenea învingătoare și se pregătea semnarea tratatului de pace care ne punea într-o dificilă postură de învinși, a primit permisiunea de a pleca la Paris, suportând umiliința de a fi huiduit la trecerea prin Ploieștii săi natali de cei care aleseseră cealaltă cale.

În pregătirea noului chip al României la începutul anului 1917 fuseseră elaborate marile reforme: agrară și electorală în înțelegerea dintre Brătianu și Take Ionescu. Legat de chestiunea evreiască el cere în fine o rezolvare completă, „într-un spirit cinstit cum trebuie să facă o țară care și-a dat cuvântul și ține să-l respecte. Nimeni și nimic nu va putea împiedica această reformă. Și mai adaug: când evreii vor fi cetățeni ca și noi, noi nu vrem să fie cetățeni cu suflet străin iar noi frați cu ei dar cu suflet dușman.”

Din vara anului 1917 și până la sfârșit cei doi bărbați de stat au rămas însă pe poziții ireconciliabile.

La Paris Take Ionescu a încercat să-și pună în slujba țării tot talentul și toate eforturile diplomatice și de relații personale ca să proiecteze mai mult decât simpla rezolvare a recunoașterii unor frontiere, ci și perspectiva. Avea în gând formarea unui bloc de alianță a noastră cu Serbia, Cehoslovacia, Polonia, Grecia, un bloc care însumând 75 de milioane de cetățeni să-și valorifice drepturile pe termen lung.

După alegerile din 1920 Take Ionescu intră din nou în guvernul condus de popularul Averescu, din nou ca ministru de Externe. În cadrul unei vizite de succes în Anglia a primit aceste măgulitoare aprecieri din partea lordului Curzon, ministrul de Externe englez: „Nu există alt om de stat în Europa care, mulțumita cunoștințelor și experienței sale, să merite un mai mare respect și o stimă mai înaltă decât Excelența Sa.”

Marius Dobrin

(Continuare în pag. 19)

Fantomei lui Henry James, care mișcă aerul dintre aceste fotografii

ÎN CEEA ce îl privește pe Barbu Varnali, se știe că a existat de multe ori tentația de a citi scrisorile mătușii sale. În special în săptămânile care au urmat morții ei întrevedea această posibilitate cu un soi de euforie; venea acasă, îi zărea portretul de pe birou (poza 1), lua o carte ca s-o uite și instantaneu, amintindu-și de plicurile vechi din caseta de lemn, era atras ca de un magnet: în față i se deschidea perspectiva ispititoare a scormonirii unei vieți despărțite de a se afla acolo, *dincolo*, neîngrădită de nici un obstacol, devenea brusc banală și oarecum inutilă, de parcă gestul răfuirii maldărului de hirtii acoperite cu cerneală, în nuanțe la fel de diferite pe cit de diferite fuseseră momentele ce prilejuiseră o atît de abundentă corespondență, ar fi fost suspendat de inconsistența caducă a acestuia. A chema în minte, aici, clișeuul unui escroc care subtilizează documente de mare valoare, să zicem sentimentală, pentru a fi cuprins mai apoi de păreri de rău, abstracție făcînd de absurdul unei asemenea situații, ar fi fost absolut nepotrivit în cazul lui Barbu Varnali: murind, mătușa sa îi lăsase moștenire totalitatea bunurilor mobiliare și imobiliare, așa încît, cum s-ar spune, scrisorile îi cădeau direct în palme; nu exista, așadar, riscul vreunui *faux pas*; nu plutea în aer primejdia vreunui denunț; nu avea cunoștința nici măcar de vreo interdicție expresă a mătușii care să-i dea sentimentul inconfortabil de a fi comis o infracțiune în protocolul post-mortem: nu, toate acestea nu existau. Și totuși, nu se putea hotărî să facă pasul – să întindă puțin mina.

În chip paradoxal, la început trecu peste detaliul deschiderii casetei cu destulă indiferență, ca și cum plicurile n-ar fi tănuțit decît niște nerozii dinainte știute, cel mult niște facturi imemorabile – în orice caz, niște spații perfect rectangulare de beznă. Curiozitatea, cum e și firesc, înflori în întineric: în fiecare zi tot mai mult, *tot mai departe*, se gindea la teancul de scrisori... Artificiul, prudent și la îndemână, de a-și închiplui că ar ști di-

nainte tot ce acestea ar putea cuprinde a fost lăsat, pe bună dreptate, la o parte; în mod similar, ipoteza excentrică a unei păcăleli din partea mătușii: scrisorile existau, fără doar și poate; în anumite limite rezonabile, și ținînd cont de viața aventuroasă a defunctei, ele nu puteau fi decît interesante, imprezvizibile; nu mai rămînea decît necesara vulgaritate a citirii lor. Altminteri, epistolele s-ar fi topit pe cerul epocii lor precum un stol melancolic de indiscreții înaripate.

Un întreg halou de supoziții creștea în spatele secretului. O bună prietenă a mătușii (poza 2) ar fi băgat mîna-n foc că erau – evident – scrisori de dragoste. Ca să-l ajute, sau, mai bine zis, ca să-l atragă în urzeala măruntă a bănuielilor sale, această doamnă începu să-i ofere firele unor fapte, nume, ba chiar și date, toate la un loc constituind, după părerea ei, dovezi peremptorii în sprijinul unor presupuneri pe care le avansa cu neostoită abilitate – și pe care el le lua, intrucîtva, cu aerul taclalelor răs-a-zite. "Dar, stimată doamnă, încerca el să forțeze o ușă blocată, ideea cu misivele de amor cade de la bun început: mătușa mea le-a ars acum cel puțin douăzeci de ani, nu era deloc genul de femeie care să păstreze astfel de suveniruri – zău, ar fi fost prima care-ar fi ris dacă cineva i-ar fi pomenit despre *le cose del cuore* ca despre un pios și riguros relicvariu! Nu, pur și simplu mătușa mea nu avea deloc pasiunea parastaselor sentimentale..." (Poza 3). Poate dumneavoastră vorbiți despre altcineva."

Desigur, perora în zadar.

Respectiva doamnă revenea cu insistența ierbii care năpădește un gazon întreg în câteva zile. Tactica ei stăruitoare era aceea de a ataca din mai multe colțuri deodată; cu o furie plină de zel, producea peste noapte scrisori incropite în pripă, adevărate navelle imposibile pe care el le analiza cu un interes amestecat, de biograf și patolog, pînă cînd descoperea, convins că-i inevitabil, ceea ce căuta de la bun început, proba imbatabilă a falsului: inadvertența! Chipul lui triumfător, chipul ei dărîmat – iată un *puzzle* ale cărui fragmente nungăduiau amînarea: ieșea victorios și ieșea înfrîntă în același moment, ca-ntr-un scurt-circuit; cenușile lor ardeau o clipă mai intens, apoi rămîneau ca două statui calcinate, atît de fragile încît cea mai ușoară adiere le prăbușea într-un morman de cuvînte: ea își tira trupul recules, se retrăgea din scenă mai năpăstuită decît Iocasta, câteva zile nu dădea nici un semn de viață – pînă cînd năvălea din nou cu un nou teanc de istorii, toate aburinde,

toate în spiritul lui Alexandre Dumas (*père* sau *fils*, după caz), și jocul reîncepea... Este de la sine înțeles că prezența lui îi era indispensabilă. Cui i-ar mai fi putut ea povesti pe îndelete – a se înțelege: de cîteva ori la rînd același lucru! – aventurile mirobolante ale mătușii? Cine i-ar fi descurcat mai bine ițele acestora? Cine-ar mai fi ascultat-o cu aceeași nesfîrșită răbdare? Unde

"Ideea aceasta incolți în cele din urmă în mintea mea, avea să mărturisescă Barbu Varnali mai tîrziu; nu știu dacă ea simțea vreun pic teribila teatralitate care ne caracteriza jocul – cert este că, dacă o făcea, nu lăsa să se vadă acest lucru: închidea ochii, trăgea adînc aer în piept și-și recita rolul..."

Lucrul cel mai cumplit, pe care fără discuție l-a presimțit,

De multe ori, în febra discuțiilor noastre, ți-am arătat convingeri care apoi s-au dovedit pripite. Am adus multă apă la moară cu vorbăria mea necontrolată. Am încurcat fără să-mi dau seama cîteva date, etc. Dar toate nu au avut decît un singur scop: acela de a te convinge că actele Ateinei mi-au fost cunoscute, întotdeauna, *în cele mai mici detalii!* Poți, prin urmare, să tragi con-

Alex. Leo ȘERBAN

Ospățul Sfinxului

- Fotoromanț -

ar mai fi găsit, la un loc, atîta stoaică resemnare și stenic talent de a ascunde o inenarabilă plic-tiseală? Pentru că, dacă ea bătea cîmpii povestindu-i, el, tăcînd, nu făcea altceva: căpătase un veritabil tic încuviințînd tot ce i-ar fi demonstrat această neobosită doamnă – orice accelerare de ritm în șirul istorisirilor transformînd ticul în ceva foarte apropiat probabil de Parkinson.

Nu obosea niciodată; ea, cu atît mai puțin. Asemănarea mergea desigur mai departe decît ar fi presupus-o comparația cu două păpuși mecanice – comparație de care Barbu Varnali avea să se servească ori de cite ori avea să evoce latura mai degrabă poncifa a acestei incartace: semănau – începuseră să semene – cu niște păpuși, învîrtindu-se în jurul unei casete cu scrisori care constituia unicul decor, unicul autor, unica intrigă; și niciodată nu erau mai aproape de o asemenea imagine ca în momentele fulminante ale respectivei incartace: atunci deveneau perfecți, cuprinși fiind de acea sinistru artificialitate, de acea monotonie a mișcărilor în care înghețau, profilîndu-se ca inseparabile marionete. (Poza 4)

sau pe care a început să-l bănuiască pe la mijlocul întîlnirilor noastre, lăsîndu-mă să pricep asta, era imposibilitatea conceperii acestor două marionete ca niște *simple* păpuși mecanice, cu alte cuvinte inconștiente de subtilitățile și subtilizările de informații care circula în lăuntru careului nostru; repet: lucrul cel mai cumplit nu era că eu sau doamna S. ne comportam ca niște contururi perfect previzibile unui insolit teatru de păpuși, ci că eu sau poate ea, într-un mod *oribil*, încetam, într-un anume punct, să mai fim păpuși, transgresam, într-un fel, perfecțiunea duplicității noastre pentru a trăi, fie și numai preț de o clipă, perfecțiunea unui gînd sau sentiment neprevăzut... «Tot ce îți spun în legătură cu Atena, mi-a scris ea la un moment dat, cu inefabila senzație a fragilității legăturilor dintre noi, poate să ți se pară o simplă pierdere de vreme în lipsa dovezilor concrete. Dar *eu știu!* Eu am cunoscut-o pe Atena, tot ce îmi amintesc despre ea poate avea o legătură anume cu scrisorile acelea. Tu vei selecta ce vei crede de cuviință, dar datoria mea e să te conving de cum stau lucrurile în realitate.

cluiziile care te privesc.»

Niciodată nu trase concluzii mai spornice ca după întrevederile cu devotata doamnă S. Părea că nu-și dă seama, într-adevăr, nu atît de faptul că îi "aducea apă la moară" lui Barbu Varnali – și îi aducea din belșug, firește –, cit de folosul pe care-l putea trage el – și îl trăgea, fără îndoială – din insistențele ei. Un prim folos era acela că îi dădea răgazul de a se gîndi la eventualele nuanțe pe care le putea strecura în joc; al doilea că, dincolo de adevărul confortabil al faptului că ea era cea care se agita, aducîndu-i apă la moară etc., mai era și deplina ei ignoranță în ceea ce privea materia scrisorilor, ceea ce – departe de a însemna un avantaj față de el, care nici nu citise scrisorile, nici nu cunoștea fapte din trecutul mătușii susceptibile de a i le explica – constituia mărturia implicării ei cu ochii închiși în această poveste: o implicare "patetică și ridicolă" în același timp (*apud* Varnali); în ultima instanță, exista evidența inexpressivă a scrisorilor însele: un amănunt care dădea jocului pe care-l făcea doamna S. tocmai acea măsură ridicolă și patetică...

MI AMINTESC că, pentru a se răzbuna - "nu atât pentru insistențele ei, la rigoare benigne, cât pentru tot acel fastidios drum în deriva", avea să mărturisească Varnali -, el alege un prilej onomastic.

De ziua numelui său, doamna S. invitase același cerc intim de intîmi. Privilegiul de a fi posesorul scrisorilor mătușii sale îi acordase peste noapte lui

ușurință?!... Dar scrisorile!?!...)

"Ah, scrisorile, reîncepu el; scrisorile au fost punctul de pornire al neînțelegerii *dumneae*" - făcu un gest înspre doamna S.

"Aveam nevoie de un pretext pentru a evoca imaginea mătușii mele, și scrisorile erau un pretext ideal. Doamna S. nu a bănuțit nici o clipă ce se ascunde în spatele acestor scrisori...", lăsa el fraza neterminată.

Barbu Varnali prerogative mondene pe care, nereclamîndu-le, se amuza să le reducă la neant folosindu-le...

În timpul mesei, doamna S. aduse de cîteva ori vorba despre mătușa lui, cu scopul manifest de a îndrepta discuția în această direcție. (Poza 5 & 6) "Am fost primul care să mă arunc în joc, dacă-ți mai aduci aminte, îmi spus el când ne-am întîlnit, întîmplător, în Grecia, unde se stabilise. Atunci am ales, cu vicleană bunăștiință, exact *parti pris*-ul doamnei S.; adică am afirmat, punct cu punct, acele lucruri pe care mi le predicase ea de atîtea ori, avînd surpriza să constată că, deși ridicole, nu erau mai puțin convingătoare! Ia te uită, mi-am spus eu mirat, aceasta este imaginea mătușii mele în fața lumii; această fantoșă dezarmant de distorsionată care i-a supraviețuit - asta, și nu alta - este imaginea ei adevărată... La ce bun mai există scrisorile? Ce-ar mai putea corecta ele? Dimpotrivă, odată revelate, ar avea aerul incongruu al unor mesaje de dincolo de mormînt..." (Am aruncat, tentativ, o privire doamnei S.: părea total năucită! Ce putea să scornească Varnali cu atîta

"Dar ce se ascunde?... ", interveni ea, cu o cumplită presimțire.

"Nimic!", strigă el triumfător.

"Nimic - pentru că *nu există!* Mătușa mea nu a lăsat în urma ei nici o scrisoare..."

"Trebuia numai, citiva timp, să o întrețin vie în amintirea mea - îmi explică el; trebuia - fraza nu e îndeajuns de puternică - să o ajut să iasă victorioasă dintr-o înfrîngere sigură... Și atunci, prin intermediul doamnei S. - chiar dacă aceasta, desigur, fără să vrea -, am reabilitat-o; am spiritualizat-o! Îmi vine în minte *el* vers din Mallarmé: *Toute je l'évoquais illustrale...* Adevărul este că doamna S. este o minte subtilă - mătușa mea, ca să zic așa, era numai senzație, sentiment... În timpul vieții sale nu ar fi izbutit niciodată să pareze săgețile veninoase ale teribilei doamne S. Dar atunci, la doamna S. acasă, cea care cîștigă partida fu Atena!"

REVĂD pe doamna S. stringînd tare pleoapele în timp ce lăsa capul în jos. Înainte ca Barbu Varnali să se ridice să

plece, am surprins-o căutînd cu mîna ceașca de ceai, pe care o atinse și o cuprinse cu amîndouă palmele ca pe o certitudine - încă nesfarîmată, încă...

"Știam că o să vină după mine, în vestibul... Ne-am oprit acolo, în penumbra ușoară în care siluetele noastre atîrnau ca plumbul.

- De ce ai spus lucrurile acelea... (avu o ezitare) deplasate?, îmi opti ea.

- "Deplasate"? V-ai fi așteptat poate să aduc cu mine în buzunar o imagine și mai "deplasată" a mătușii mele?

- Dar *există* o asemenea - altă - imagine?

Pentru dumneavoastră există numai ce am afirmat. Pentru dumneavoastră, care-ați întreținut în ochii lumii o imagine falsă a mătușii mele, în ipostaza de biată făptură docilă, decerebrată, domestică - oricum, incapabilă de "trairi" românești... Dumneavoastră ați creat, printr-o disponibilitate perversă și perseverentă ("de fapt, grosieră și maniacală", îmi corectă el fraza spusă atunci), o imagine din care mătușa mea nu a putut să iasă. Dumneavoastră...

- Nu e adevărat, eu...

- Dumneavoastră ați așteptat

- nu, mai mult decît atît: ați sperat ca eu să aduc cu mine aceea imagine deoarece, în închiderea dumneavoastră, ea constituia dovada necesară pentru a vă susține în continuare repertoriul; indiferent ce ar fi expus aceea imagine, erați gata să o bruiati, să o *deplasați* în sensul dorit de dumneavoastră. Aveați atacul pregătit - pîndeaiți numai momentul... Ei bine...

- "Ei bine"...?

- Ei bine - nu le-am adus.

- Deci există!

- Cîta naivitate să vă îndoiiți de acest lucru!

- Deci, am avut dreptate!

- Bineînțeles: ca de fiecare dată cînd ați greșit răsunător...

- Dar Atena nu putea să știe..., făcu ea incredulă, apoi se opri.

- Doar nu drezii că Atena...

Atena?!... ar fi... putut...

Era încordată pînă în virfurile degetelor; simțea că totul depindea de răspunsul de *commère*.

- Da!, am spus - puțin cam tare (oricum, triumfător).

- "Atena a putut!"

AM PRIVIT-O: spirala numelui său - acel blazon specular care ascundea, cu orbitoarele-i jocuri de oglinzi, ospățul Sfinxului - își întoarse fața cernită. Și nu era decît un carton, cu toată perspectiva aceea delirantă desenată stîngaci de mîna unei femei foarte, foarte bătrîne... ■

TAKE IONESCU mare democrat, mare european

(Urmare din pag. 17)

PESTE un an se năștea Mica Înțelegere, parte din visul său. A încercat mereu să câștige alăturarea Poloniei, a consimțit să trimită emisari pentru a vedea intențiile rusești în vederea recunoașterii alipirii Basarabiei și recuperării tezaurului. Altfel era adversar convins al reluării raporturilor diplomatice din cauza pericolului propagandei comuniste. După demisia guvernului Averescu regele Ferdinand invită pe Take Ionescu să conducă dar votul de neîncredere dat cu speranța de a reveni maresalul, a dus de fapt la un guvern liberal. A fost prim ministru doar două luni. A fost ultima sa activitate politică.

Un om, o istorie

PĂRĂSIND guvernarea, în 1922, a plecat în Italia pentru o vacanță necesară: "prefer spectacolul primăverii. Cine știe câte mai am?" A mers la Napoli. "Vedi Napoli..."

A căzut victimă febrei tifoidate de la o stridie. Ți-a continuat drumul prin Sicilia dar repede boala s-a instalat și a fost internat la Roma. Cu toată îngrijirea dată de cei mai vestiți medici, situația lui s-a agravat. La întoarcerea de la Geneva, Ionel Brătianu a trecut pe la Roma ca să-l vadă și să-i recunoască deschis: "Ai avut dreptate domnule Ionescu. Am avut prilejul să văd acum în haosul de la Geneva de ce mare folos ne-a fost alături și solidaritatea miciei țelegeri".

Într-o dimineață de miercuri, la ora 10, Take Ionescu a închis ochii pe veci. Era 21 iunie 1922. Vestea a căzut totuși ca un fulger și nu doar în România dar și în lume s-a adus un omagiu acestui mare om de stat.

De la adversari politici precum Marghiloman: "Exemplele acestea sunt rare. E desigur primul caz cînd moartea unui om politic român provoacă în jurul sicriului său o așa largă manifestare a regretelor atît în țară cît și în străinătate." Sau I.G. Duca, în numele libe-

ralilor: "Cu el dispăre un întreg capitol din viața României contemporane. De aceea am convingerea că atunci cînd zgomotul luptelor de azi va înceta, cînd patimile legate de ele se vor stinge, ceasul judecării nepărtinitoare va suna triumfător pentru Take Ionescu".

"E imposibil a enumera materiile ce rînd pe rînd le-a aprofundat: ar fi a face însăși nomenclatura parlamentului în decurs de patruzeci de ani." M. Pherekyde

Apoi capete încoronate, președintele Franței, miniștri și oameni de stat europeni au trimis mesaje de omagiere. Au fost funeralii naționale. Trenul mortuar pornit din Roma a fost salutat la granița de oficialii guvernului iugoslav și ca recunoștință aceluia care a prezidat logodna dintre regele Alexandru și prințesa Mariaora. Pe teritoriul românesc în fiecare gară au fost manifestări spontane iar la apropierea de București mecanicii zecilor de locomotive din stație au salutat cu sirenele lor. După la Ate-neu, sicriul a fost înfașurat cu tricolorul. Pe o coroană se citea: "Regele. Lui Take Ionescu amintire recunoscătoare."

Vineri 30 iunie, sicriul urcat pe un afet de tun a fost urmat pe jos de principele moștenitor Carol și cele mai înalte oficialități pînă la Gara de Nord spre a parcurge ultimul drum pînă la mănăstirea Sinaia unde a fost depus lângă bradul sădit într-o noapte de Eliade Rădulescu, Tell și Bălcescu refugiați la 1848.

Ionel Brătianu a rostit un elogiu conținînd definitiva recunoaștere:

"În făptuirea României Mari se poate spune cu drept cuvînt: *mare a fost partea sa*"

Marius Dobrin

ochiul magic

Lupta cu mercurialul

PERIOADA premergătoare sărbătorilor de Paști a fost închinată, așa cum se cuvine oricărei mari sărbători de care cetățeanul trebuie să taie oleacă de propagandă pentru a avea și el ce pune pe masă, celui mai ieftin și mai uzat populism. Deghizat în Cuza fără barbă, dar bine instruit în ceea ce privește mesajul cu ocaua, telegenicul prefect al capitalei a descălecat prin piețe, ducându-l de capăstru, printre tarabe, conform așezării administrativ-geografice, chiar pe în-

țfiul gospodar al sectorului de referință. Aici, într-un acces de generozitate pe care doar evangheliile l-ar mai putea, oarecum, concura, apostolii lui Cozmâncă au început să-și agite biciul printre zarafi, să-i binecuvinteze pe suferinzi și să le împartă saracilor. Zarafii nu erau alții decât intermediarii, mai exact țiganii intermediari, acei infractori odioși care, în loc să se ducă la furat, la negoțul de stupefiant sau la înjunghieri prin parcuri, preiau marfa en gros de la țărani și o vînd ei înșiși în piață la un preț ceva mai mare. Suferinzii sînt chiar țărani, adică producătorii, cei care suportă agresiunea și raptul intermediarilor, obligați de aceștia să stea acasă și să-și vadă mai departe de treburi în loc să-și vîndă ei înșiși produsele și, în fine, saracii sînt chiar cumpărătorii care s-au nimerit prin preajmă, cumpărătorii asupra cărora au început să curgă, prin grația Prefecturii și a primăriilor de sector, avalanșe de ceapă verde, gramezi de spanac, baloturi de ștevie, coșuri de albitură și buchețele de leurdă, frumos înflorită ca niște mărgăritare. Nici mai mult, dar nici

mai puțin, haiducii administrației și ai Prefecturii au luat de la cei răi și au împărțit celor buni, fixînd, totodată, cu multă responsabilitate, prețuri maxime, taman ca pe vremea mercurialelor ceaușiste care țineau loc și de marfă, și de libertate, și de bunăstare. Dacă, în expresie, acest spectacol este jenant și hilar prin mimetismul penibil și prin anacronismul vulgar, în fond el transmite un mesaj extrem de periculos: adică unul copt la focul mic al economiei planificate și al vocației dictatoriale. Încercarea de a sataniza intermediarul, de a face din el sursa tuturor nenorocirilor care bîntuie prin sacosele românilor, pe lîngă faptul că este odioasă din punct de vedere moral, făcîndu-i pe țigani responsabili de sărăcia cronică în care trăiesc cei mai mulți dintre cetățenii României, dovedește și o jalnică incapacitate de înțelegere a mecanismelor economice. Departate de a fi un infractor, intermediarul este o instituție, o pîrghie indispensabilă oricărei piețe sănătoase și dinamice. Mai întîi, din punct de vedere strict economic, acesta îl degreveză pe producător de sarcini anexe (transport, cheltuieli de cazare, timp pierdut etc. etc.) și îi lasă răgazul de a se ocupa exclusiv de producerea bunurilor, iar, din punct de vedere social, acțiunea intermediarului (fie el și țigan) scoate la lumină și drenează o categorie umană cu un mare potențial infraccional atîta vreme cît ea este exclusă abuziv din structurile firești ale acțiunii comerciale. În loc să combată cu minie proletară acest fenomen și să fixeze administrativ prețuri maxime, adică să se comporte discreționar și să încaiere oamenii între ei, telegenicul prefect ar putea solicita Guvernului, acelui Guvern pe care îl reprezintă acum prin spoturi publicitare în fața tarabelor, să reglementeze această instituție, să îi fixeze norme și spațiu de acțiune, și abia atunci, cînd producătorului i se va ridica marfa de la capătul parcelei, vom avea și producție mai mare, și prețuri mai mici, și mai puțini oameni fără statut social și fără orizont economic. Pînă atunci nu vom avea decît haiduci festivi, propagandiști mitomani și gladiatori utopici în trista arenă a mercurialelor.

Pavel Șușară

NOMINALIZĂRI

pentru Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2001

Întrunit în ședința din 8 mai a.c. Juriul pentru acordarea Premiilor Uniunii Scriitorilor pe anul 2001 a hotărât prin vot următoarele nominalizări:

PROZĂ

Constantin Arcu, *Faima de dincolo de moarte*, Ed. Cartea Românească
Adriana Bittel, *Întîlnire la Paris*, Ed. Compania
Petru Cimpoeșu, *Simon Litrnicul*, Ed. Compania
Lucian Vasiliu, *Grenade și Îngeri*, Ed. Junimea
Alexandru Vona, *Misterioasa dispariție a orașului din câmpie*, Ed. Apostrof
Dumitru Țepeneag, *Maramureș*, Ed. Dacia

POEZIE

Adrian Alui Gheorghe, *Îngerul căzut*, Ed. Timpul
Valeriu Mircea Popa, *Camera de subsol sau răsucupărarea*, Ed. Vinea
Ion Stratan, *Spălarea apei*, Ed. Eminescu

DRAMATURGIE

Gellu Dorian, *Cațavencii/Lupii domestici*, Ed. Timpul
Eugen Șerbănescu, *Sonată pentru Saxofon și Eva*, Ed. Du Style
Matei Vișniec, *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal*, Ed. Aula

CRITICĂ, ISTORIE LITERARĂ, TEORIE LITERARĂ ȘI TEATROLOGIE

Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, vol I-III, Ed. Aula
Dan Horia Mazilu, *O istorie a blestemului*, Ed. Polirom
Ion Pop, *Viața și texte*, Ed. Dacia

ESEURI, JURNALE, MEMORII, PUBLICISTICĂ

Mircea Cărtărescu, *Jurnal*, Ed. Humanitas
Livius Ciocârlie, *De la Sancho Panza la Cavalerul Tristei Figuri*, Ed. Polirom
Grigore Ilisei, *Divanuri duminicale*, Ed. Polirom
Gabriel Liiceanu, *Declarații de iubire*, Ed. Humanitas
Andrei Oișteanu, *Imaginea evreului în cultura română*, Ed. Humanitas
Horia Roman Patapievic, *Omul recent*, Ed. Humanitas

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

Micaela Ghițescu pentru *Erico Verissimo, Chantecler (Timpul și Vântul, VI), Umbra îngerului (Timpul și vântul, VII)*, Ed. Minerva
Emil Iordache pentru *N.V. Gogol - Opere*, vol. II, III, Ed. Polirom
Virgil Stanciu pentru *Ian McEwan - Amsterdam*, Ed. Polirom

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ ÎN LIMBI STRĂINE

C. Frosin, *Urmuz*, Ed. Cartea Românească
Miron Kiropol, *Mihai Eminescu - Poesies*, Ed. Albatros
Matei Albastru, *Antologie lirică Orfeu*, Ed. Romania Press & Log Wien

DICȚIONARE ȘI EDIȚII CRITICE

Agende literare - „Sburătorul”, vol. V, ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt, Ed. Minerva
Dicționarul scriitorilor români, vol III (M-Q), coordonatori Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu, Ed. Albatros
Ion Ghica, *Scriitori către V. Alecsandri*, ediție

integrală de C. Mohanu, Ed. Albatros

B.P. Hasdeu, *Publicistica politică 1869-1902*, ediție îngrijită de I. Opreșan, Ed. Saeculum I.O.
Ion Pillat, *Opere*, vol II-III, ediție îngrijită de Cornelia Pillat, Ed. Du Style

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Ioana Diaconescu, *Poveste cu un vampir și două pisici*, Ed. Ion Creangă
Alexandru D. Lungu, *Duminicile unei veri*, Ed. Axa
Spiridon Vangheli, *Copii în cătușele Siberiei*, Ed. Oltița, Chișinău

DEBUTURI

Dan Buciumeanu, *Dosoftei poetul. O hermetica a „Psaltirii în versuri”*, Ed. Viitorul Românesc
Adrian Buz, *Ultimul capitol*, Ed. Mașina de Scris
Nicoleta Cliveț, *Ioan Groșan - monografie*, Ed. Aula
Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, Ed. Fundației Culturale Române
Mira Feticu, *Femei cu veverițe*, Ed. Crater
Radu Neculau, *Filosofii terapeutice ale modernității târzii*, Ed. Polirom
Gelu Negrea, *Anti-Caragiale*, Ed. Cartea Românească
Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, Ed. Cartier
Cătrinel Popa, *Caietul oranj*, Ed. Cartea Românească
Mihaela Popescu, *Scrisoare către tine*, Ed. Aggressive Media
Răzvan Țupa, *Fetiș*, Ed. Semne
Adrian Urmanov, *Cărnuțurile canonice*, Ed. Pontica

Dintre acestea, următoarele trei titluri reprezintă nominalizările pentru Premiul de debut „Laurențiu Ulici”, oferit de Fundația „Laurențiu Ulici”:
Mira Feticu, *Femei cu veverițe*, Ed. Crater
Florin Constantin Pavlovici, *Tortura pe înțelesul tuturor*, Ed. Cartier
Mihaela Popescu, *Scrisoare către tine*, Ed. Aggressive Media

Pentru Premiul pentru traduceri și filologie, oferit de Fundația „Andrei Bantaș” au fost făcute următoarele nominalizări:

Ion Acsan, *Flavius Josephus - Antichități iudaice*, Ed. Hasefer
Irina Horea, *J.R.R. Tolkien - Întoarcerea regelui - Stăpânul inelelor*, Ed. RAO
Antoaneta Ralian, *Saul Bellow - Ravelstein*, Ed. Polirom

Caricatură de C. Pătrășcan

je est un autre

de Ioana Pârvolescu

Jurnalul lui Perpessicius

Necunoscutul din strada Eminescu

PERPESSICIUS face parte din categoria numelor stimulate de toată lumea și neglijate de toți pentru că nu stîrnesc controverse. I se recunosc politicos meritele, atunci cînd împrurarea o cere și este lăsat fără regrete în grija specialiștilor, nici aceasta excesivă de altfel. În timp ce în jurul lui Călinescu, spre exemplu, spiritele se încing și articolele se aprind unul de la altul, ca țigările, posteritatea lui Perpessicius se rezumă la variațiuni pe două teme: editorul lui Eminescu și ...restul (istoricul literar, omul generos, criticul: prea artistic, poetul: prea erudit). O serie de amănunte biografice cîndva bine știute par să se ștergă unul cîte unul din memoria literară contemporană. Metamorfoza onomastică a criticului e de-a dreptul urmuziană, oscilînd între tragic și derizoriu: Dimitrie Panaioț, Dumitru Panaitescu, apoi, sub oblăduirea lui Galaction și Arghezi, Perpessicius, în școală Mitiș, în scrisori Mitică, în proiecțiile de roman autobiografic Mototolea sau Pentapolin; la o extremitate blîndul Mitiș, mototolul, la cealaltă Perpessicius, nume straniu, grav, pe care Mircea Vulcănescu îl explică de la "încercatul". Pe lîngă civilul literat, în anii interbelici tînarul avea și faimă de erou de război: rănit de un glonte, este operat la brațul drept (rezeecția cotului) și reinvaț să scrie cu mîna stîngă, de unde caligrafia lui specială și înclinată spre stînga. Adresa editorului operei lui Eminescu, printr-o potrivire a destinului str. Eminescu 122, e poate marcată de una dintre acele plăci comemorative spre care nimeni nu-și ridică privirea.

De curînd *România literară* (nr. 49/2001) a publicat o cutremurătoare istorie semnată de C.D. Zeletin, *Yvoria sau drama secretă a lui Perpessicius* care dezvăluie pentru prima dată un chip de tot necunoscut al eruditului: căsătorit la 23 de ani cu Alice Paleologu, se îndrăgostește pe la 34 de Yvoria (Viorica Secoșanu), pe care o cunoaște la Biblioteca Academiei. Cînd fata, sensibilă, nevrotică (fotografia arată un chip frumos, cu o privire nespuse de tristă) află că bărbatul e căsătorit și că are un copil de 10 ani, se sinucide: își dă foc noaptea într-un cavou din cimitirul Bellu. Nu moare imediat, chinurile se prelungesc pînă în seara următoare. Nu știu cîți dintre contemporanii lui Perpessicius au fost la curent cu această întâmplare a anului 1926, de o neverosimilă cruzime, ca-n cînturile epopeilor antice afit de bine cunoscute lui Perpessicius, dar totul a rămas „sub pecetea tainei”. Iată ce păstrează istoria literară (sursa nu are importanță)

despre anul 1926: „*An fast* pentru Perpessicius, care îi aduce bucuria tipăririi la Editura «Casei Școalelor», a primului său volum de poezii. [...] Aprecierile sînt, multe dintre ele superlative...(s.m.)” Falia dintre anul cel mai cumplit din viața personală a lui Perpessicius și aprecierile posterității literare este de netrecut. Afit sînt în stare/dispuși contemporanii să-și înțeleagă semenii, afit sîntem dispuși să lăsăm la vedere din ceea ce trăim. Singura posibilă punte peste această prăpastie de necunoaștere întreținută de ambele părți (de o parte nepăsare, de cealaltă discreție, durere, teamă) este scrisul. Perpessicius a plănuit un roman despre Yvoria, *Amor academic*, dar nu și-a dus la capăt proiectul. Nu cred că titlul pervertește povestea pasională într-un episod livresc, cum ar părea, ci am impresia că face aluzie la locul în care protagoniștii s-au cunoscut, loc care a fost și o a doua casă a lui Perpessicius: Biblioteca Academiei.

Mai este însă o cale de acces spre necunoscutul din strada

Eminescu și de la Biblioteca Academiei. Există cîteva caiete ale lui Perpessicius, încă inedite, un jurnal „programat de autorul său să vadă lumina tiparului mult mai tîrziu” după o mărturisire a fiului său, D.D. Panaitescu, publicată în *Manuscriptum* 1/1975.

- Vis. Un fel de Mahatma Gandhi, cu îmbrăcăminte între togă romană și cearșaf alb, cu picioarele goale, pârtoase, cu maxilarele ieșite, apărea pe scenă să-și expuie programul. De la galerie, o voce...

Cetisem de cu seară Coriolan [Shakespeare] (toga umilînței) și ascultasem la Radio comunicația/proclamațiile generalului Antonescu. (8 sept. 1940)

JURNALUL lui Perpessicius se poate reconstitui - spune nota din *Manuscriptum* - din cîteva caiete: unul din perioada 1927-1935 conține întâmplări, impresii despre oameni, spectacole, cărți, al doilea, din anii 1940-1943, cu notații

cu figura serioasă, ascunsă după ochelarii cu tot mai multe dioptrii, Perpessicius parodiază (la 6 oct. 1940) discursurile caragiălești ale unui „speaker peltic” care amintesc astăzi izbitor de mult nu de Caragiale, ci de transmisiile comuniste „de sărbătoare”: „fetele pornesc în pas alergător... după ele altele... așistăm...istoria neamului românesc... marea integrare...justiția care le-a fost refuzată legionarilor... în fața acestei lumini au dispărut toate grijile... inimile bat... la mijloc tribuna... întrucît valurile de legionari continuă să vie...mai dăm o serie de plăci cu cîntece legionare” etc. O altă țintă a însemnărilor o constituie felul în care literatura, tonul gazetelor și opiniile literare încep să se modifice.

Germania 1940, poem de Ion Barbu, închinat lui Hitler, de redactat scena Ș. Cioculescu & I. Barbu [...] Poemul e magnific...cu regretul că n-a fost inspirat de Ștefan cel Mare. Dacă Hitler ar putea înțelege poezia, ar trebui să ne dea Ardealul înapoi. Să știi că Radu Gyr se va îmbolnăvi de galbenare (8 dec. 1940)

POEMUL lui Ion Barbu poate fi citit în volumul al doilea al ediției operei barbiene alcătuite de Mircea Colosenco. Numai titlul diferă (a rămas doar 1940). Judecata criticului Perpessicius este fără cusur: poezia este într-adevăr reușită și, primele nouă strofe, de un delicat ermetism și o admirație pentru spiritul german deloc politică, nu au nimic discutabil. Simbóurile sînt generoase și divergente: Mirt, Zeu, Liră, Novalis, Ierbosul Luneburg, Hanovra vibrătoare, Goetzingen, fecioarele cu mîini vindecătoare, Riemann. Abia ultimele două strofe, unde apar Căpitanul și Führerul, devin transparente și reorientează liniile de forță ale poemului spre un militantism trivial (în sensul matematic al cuvîntului). B. Slușanșchi și afirmațiile lui hazardate despre ceea ce ar rămîne din literatura română (*Pentru legionari*, Radu Gyr și *Velerim și Veler Doamne*), conferințele O. Onicescu și T. Brăileanu pline de „spiritual și spiritualitate”, apoi „uciderea sălbatecă a lui N. Iorga” și un misterios N. care-i judecă pe toți și rîde de ei de pe lumea cealaltă (să fie oare Nae Ionescu, care murise în primăvara aceluiași an?) fac ca aceste însemnări să fie demne de interes în ciuda laconismului lor.

Nu știu cine se ocupă de manuscrisele rămase de la Perpessicius, după moartea profesorului D.D. Panaitescu. Dar nu e nici o îndoială că e timpul ca jurnalul său - pe care lumea noastră literară îl ignoră cu seninătate - să fie publicat. ■

Cu un umor greu de asociat

IRE STERLINE.

Vă dau și adresa exactă unde se petrece acest lucru incredibil: Str. Sf. Dumitru nr. 2, în Teatrul de Comedie din București. Pentru că sint mulți și neașteptați, pentru că dramaturgul Ray Cooney i-a ales ca protagoniști ai farsei sale pe domnul și doamna Perkins, banali și insipizi londonezi, funcționari terți pentru care și visele au atipit, trebuia ca cineva să organizeze șirul de neînțelegeri, absurdul situațiilor ce-și amplifică în lanț dimensiunile, risul în cascade, ridicolul, ironia și aparițiile extraordinare, impecabile ale personajelor interpretate de George Mihăiță și Virginia Mirea. Vervă, aplomb, măsură sau *Bani din cer*. Horațiu Malăele, din nou în postură de regizor, a lucrat cu rigoare (și plăcere, bănuiesc) cu trupa de la Comedie (vă amintiți minunata *Palărie florentină*, cromatica aceluia spectacol, lumina lui atît de specială, machiajul, costumele elaborate ale Liei Manțoc, pe George Mihăiță și Virginia Mirea?), această comedie boulevardieră. Risul este stîrnit din jocul "inocent", calculat al celor doi protagoniști, în primul rînd, care își construiesc minuțios evoluția suitei de *qui-pro-quo*-uri, năucitoare, amețitoare, ca o doză de halucinogene repede absorbite și născătoare de fantasmă, imagini din care dis-

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

Cad bani din cer

Teatrul de Comedie:
Bani din cer de Ray Cooney.
Traducerea - Gheorghe Lazărescu. Regia: Horațiu Malăele. Scenografia: Puiu Antemir. Distribuția: George Mihăiță, Virginia Mirea, Dan Tudor, Gheorghe Danila, Mihaela Teleoacă, Eugen Racoți, Șerban Georgevici.

par complexe, frustrările, derizoriul. Funcționarul Perkins ia, din greșală, altă servietă decît cea personală. În locul tradiționalului sandwich făcut cu dragoste de iubitoarea soție și de ne-

lipsita umbrelă găsește o sumă fabuloasă de bani. Aventura i s-a așezat la picioare. Cam devastatoare efectele pentru monoculorele personaje: doamna Jean Perkins descoperă că nu-i

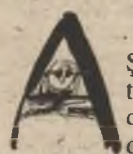
chiar atît de neplăcut și de defăimător să te magnetizezi și să minți întruna, fără opreliști; domnul Henry Perkins părăsește dezinvolt statutul anost al funcționarului și hotărăște că

trebuie să plece în lume, să se distreze, chiar și fără doamna Perkins, abandonîndu-și casa, ritualicele întîlniri, prietenii sărăcuți cu duhul. Servieta plină cu bani fabrică cele mai teribile planuri, pe care înainte nici nu avea curajul să și le imagineze. Încurcătura, visele, evadarea n-au ținut decît vreo două ore. Ca un balon de săpun, banii au dispărut cum au apărut. Ceața engleză umezește din nou trupurile și sufletele celor doi Perkins, redeveniți anonimi, slujbași de rînd, plini de rutină și gesturi mărunte. Universul căpătase dimensiuni incredibile, concrete, importanță, conta pentru ei. Acum s-a strîmțat, s-a uscat, s-a mărginit la probe cunoscutele-i linii, trasee, spații cît bobul de mazăre în raport cu lumea întreagă. Continuu să mă gîndesc însă la profundele nuanțe descoperite de George Mihăiță și Virginia Mirea împreună cu regizorul Horațiu Malăele, iarăși, în altă cheie, cu alte prim-planuri. Vă invit și pe dumneavoastră să descoperiți acest neobișnuit fenomen meteorologic și să vă bucurați văzîndu-i pe cei doi actori importanți ai Teatrului de Comedie. ■

Dintr-o regretabilă eroare s-a strecurat o greșală în cronică din numărul trecut, *Dracul vorbește românește*. Numele actriței care o interpretează savuros pe Cleo din *Viitorul e maculatură* este Liliana Pană. Ne cerem scuzele cuvenite.

dans

Fundația PROIECT DCM

ȘA cum era și firesc, tînăra generație de dansatori și coregrafi din țara noastră s-a adaptat rapid noilor condiții apărute după 1990 și și-a creat pîrgiile necesare, adică instituțiile de care avea nevoie pentru a putea crea și a-și face cunoscute creațiile, atît în țară, cît și în străinătate.

Una din primele și dintre cele mai eficiente instituții de acest fel este *Fundația culturală „Proiect DCM - Dans, Cultură, Management”*, realizată de dansatorul și coregraful Cosmin Manolescu. În 23 ianuarie 2002, *Fundația* a împlinit cinci ani de la înființare și bilanțul realizărilor ei este de-a dreptul impresionant. Cele două deziderate pe care și le-a propus, și anume, pe de-o parte susținerea coregrafilor independenți, creîndu-le un cadru propice manifestărilor lor artistice și procurîndu-le fondu-

rile necesare și pe de altă parte promovarea dansului contemporan românesc în străinătate, au fost îndeplinite „cu asupra de măsură”.

Între acțiunile derulate de *Fundația PROIECT DCM* se numără: cursuri de dans pentru profesioniști și amatori; producții și co-producții de dans; ateliere internaționale; rezidențe coregrafice pentru artiști străini; burse de studii pentru dansatori români; mese rotunde și seminarii pe teme de dans; sprijin managerial pentru artiștii români care între 1997 și 1999 au avut la dispoziție și un studio de dans unde să poată crea; ateliere pentru dansatori și persoane cu deficiențe motorii; organizarea unor festivaluri cum ar fi *Zilele dansului contemporan portughez*, *Platforma dansului românesc* (1998, 2001), *Festivalul Internațional de Dans BucurESTI-VEST* (2001); pagina web *dans.ro*; lobby național și internațional pentru creația

coregrafică românească.

Dacă am înșirui, în detaliu, toate realizările acestei fundații create de Cosmin Manolescu, am umple foarte multe pagini. De aceea ne vom mărgini să mai amintim doar câteva dintre împlinire sale: coordonarea secțiunii de dans din cadrul *Festivalului de Artă Medievală* de la Sighișoara (1998), participarea la prima ediție a festivalului *Balkan dance platforme* (noiembrie-decembrie 2001), realizarea și distribuirea în țară și în străinătate a primei *case video*, promoțională, despre dansul contemporan românesc, care însumează fragmente din creația a șaisprezece coregrafi, din câteva generații (noiembrie 2001-februarie 2002). În fine, trebuie să pomenim și faptul că, între 1997 și 2001, *Fundația* a realizat unsprezece producții și coproducții scenice, în coregrafia de Mihail Mihalcea, Florin Fieroiu, Manuel Pelmuș, Brynar Bandliem, Vava Ștefănescu, Karine Ponties, Cosmin Manolescu, Damiano Foa și Olivier Renouf, Katharine Vogel, Marie Gabrielle Rotie și Cosmin Manolescu.

Programul pe care și-l propune *Fundația PROIECT DCM* pentru viitorul apropiat este și el amplu și cuprinde, între altele:

transformarea și modernizarea paginii *www.dans.ro* acordarea unei rezidențe coregrafilor Manuel Pelmuș și Eduard Gabia, care vor fi sprijinite managerial, logistic și financiar pentru a-și realiza proiectele; participarea românească la Tîrgul Internațional de dans *Global Dance*, de la Düsseldorf (august 2002); organizarea celei de a II-a ediții a *Festivalului Internațional de Dans BucurESTI-VEST* (septembrie 2003) etc.

Desigur, toate aceste proiecte realizate, sau în derulare, au putut prinde contur nu numai prin inițiativa personală a lui Cosmin Manolescu, ci și prin spiritul de echipă creat între el și colaboratorii săi, prin conlucrarea cu *Centrul MultiArt Dans*, prin sprijinul altor organizații culturale din țară și din străinătate, pe prim plan situîndu-se *Fundația Pro Helvetia* și *Gabriela Tudor*, dar și *KulturKontakt*, *Fundația Culturală Europeană*, *Fundația Soros* pentru o *Societate Deschisă*, *Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile* - programul *Phare*, *ARCUB* - Centrul de proiecte culturale al Primăriei Municipiului București, *London Arts Board*, *Danish Theatre Council* etc. etc. și undeva la urmă de tot, Mi-

nisterul Culturii și Cultelor, cu rare și minime subvenții. De altfel, la conferința de presă organizată cu prilejul împlinirii celor cinci ani de activitate ai *Fundației*, președintele ei, Viorel Daniel, și directorul executiv, Cosmin Manolescu, au pomenit de faptul că printre recente premii acordate de ministerul nostru de resort unor artiști din diferite domenii de creație, nici unul nu a fost destinat vreunui dansator sau coregraf, deși și printre aceștia se află creatori de valoare de talie națională și internațională. S-a mai amintit și faptul că singura artă care nu are în Minister nici un consilier, specialist în domeniu, este dansul și că postul respectiv a fost, pe parcursul ultimilor doisprezece ani, în două rînduri înființat și apoi desființat, ultima oară, în anul 2001.

Dacă dinlăuntrul breslei dansului efortul a fost considerabil și realizările pe măsură, ar fi timpul ca acestei arte cu limbaj internațional, deschisă înțelegerii oricărui spectator de pe glob, să i se acorde mai multă atenție, considerație și sprijin real, concret, eficient, de către toate instituțiile care urmăresc promovarea culturii românești în lume.

Liana Tugearu

În Regatul Unit al Capodoperelor

SCENARISTUL și profesorul de scenaristică Dumitru Carabăț face o declarație șocantă, în Prefața la al treilea său volum filologic: zice că lasă la latitudinea cititorului dacă, la un moment dat al parcursului, "să dea de pereți" cu cartea ori să persevereze în lectură, cu speranța, respectiv promisiunea că pînă la sfîrșit efortul îi va fi răsplătit. În ce mă privește, comentînd volumul, nu-mi pot îngădui o alternativă similară, adică să risc a pune redacția în situația să-mi arunce la coș dactilograma, rămînînd cu această pagină în aer. Ca atare, renunț din capul locului la ce se cheamă o cronică. Nu din teama de a mă contamina de la frazele adesea cit se poate de dificultuoase ale textului de referință - legitime într-un volum, nu și într-un hebdomad. Adevărul e că un simplu semnal de întîmpinare ar fi oricum tardiv: tomul de față a apărut cu doi ani în urmă. În plus, n-am citit nicăieri o analiză care să-i fi fost aplicată profesionist și nici precedentele două apariții ale autorului (*De la cuvînt la imagine*, 1987 și *Spre o poetică a scenariului cinematografic*, 1998) nu mi se pare că au beneficiat de exegeze pe măsura proiectului și a rezultatului acestui edificiu scriptic, pur și simplu unic în felul lui în literatura universală de specialitate. Dovadă: D. Carabăț face frecvente trimiteri la Victor Șklovski, Eco, Blaga, dar și Hegel, Noica și mai ales la "geniala carte a lui V.I. Propp, *Morfologia basmului*", însă mult mai puține la teoreticieni ai scenaristicii care să-l fi anticipat. Ni se și confesează în cele din urmă, că se conduce după "un model generativ-transformațional scormit de mine". În noul excurs - *Studii de tipologie filmică* - modelul este ilustrat prin analiza comparată a "tipului de subiect" și a "formelor de subiect" din trei filme contemporane pe cale de a deveni clasice: *Pădurea spînzuraților* de Liviu Ciulei, *Pulp Fiction* al lui Quentin Tarantino, *Arizona Dream* de Emir Kusturica. Ele se adaugă cercetării "altor șapte scenarii și filme", confirmată de "alte descrieri de ritmeme din șaisprezece filme și scenarii" (toate capodopere), unele abordate cu concursul studenților cărora Dumitru

Dumitru Carabăț, *Studii de tipologie filmică*, Editura Fundației Pro, 2000, 292 p., f.p.; Elena Dulgheru, *Tarkovski. Filmul ca rugăciune*, Editura Arca Învierii, 2001, 268 p., f.p.; *Secolul 21*, nr. 434-441, 10-12/2001, consilier de număr Alex. Leo Șerban, 328 p., 75.000 lei.

Carabăț le este profesor.

Întrucît nu știu ca volumele în cauză să fi avut parte de altfel de lansări decît în holul facultății, nici măcar într-o librărie din oraș, momentul cronicii de întîmpinare fiind ratat, cred că ar trebui inversată ordinea obișnuită, printr-un colocviu sau un mini-simpozion - de ce nu, la CNC sau UCIN? - pentru ca valorificarea critică a acestor contribuții să înceapă cu adevărat, nu în ultimul rînd în folosul profesioniștilor în suferință ai genului.

loc comunicante între ele (cronica de premieră, cercetarea istoriografică, teoria universitară), cit și de ipostaza mai nouă a unei eseistici eterogene și prolifică, ca să nu mai vorbim de mini-monografiile în serviciu comandat pro domo din ultimul deceniu. Autoarea ține să se delimiteze ritos: "Evitînd abordările biografiste sau de tip monografic (...), vom încerca să aducem în prim plan acele elemente filmice care au făcut să i se atribuie lui Tarkovski calificativul de ar-

densă în pinacotecă, natură, muzee...". În schimb, definierea cineastului rus prin comparare cu alți "ecraniști" nu se poate face decît prin apelul la "cinemateci" și astfel apologia pare să iasă din propriile fixații: inspiratorul Buñuel s-a raportat critic, observă autoarea, la "ipocrizia (inclusiv religioasă)", revoltat fiind împotriva unor date ale societății "burgheze, creștine" ș.a.m.d.

Unele pasaje frizează delirul textualist, nu neapărat în sensul barthesian, scuzabil, al termenului

nate, reprezentate de pildă de Noul Film German. Dacă fereștrele nu ne-ar fi fost închise în această direcție, cineăștii noștri de frunte, cu excepția lui Pintilie, nu s-ar fi descoperit poate atît de nepregătiți în 1989, inerțiali în cultivarea unui cinematograf parabolic, alegoric, "transcendental": una dintre casele de filme din anii '90, condusă de Dan Pița, se intitula "Solaris". A urmat impasul prelungit pînă azi al onora dintre cei în care ne pușesem mari speranțe în anii '70.

cartea de cinema

Filmul în trei proiectii

Tarkovski, "clopotul altei lumi"

SUB raportul temerității și prin unicitatea proiectului, poziția incomodă a lucrării de debut a tinerei eseiste Elena Dulgheru - *Tarkovski. Filmul ca rugăciune* - se apropie oarecum de a trilogie filmologice semnlate mai sus. Debutanta anunță și ea un al doilea volum, confin cu primul, care ne intrigă de la titlu: *Imaginea paradisului în filmul est-european contemporan*. Intervine însă cel puțin o diferență notabilă, în afara celei de anvergură: după cîteva recenzii prompte, în cunoscutul registru ziaristic adjectival, cartea recent editată e deja una controversată. În diferend acut cu numitele recenzii și cu prefațatoarea micului tom (M. Cerînat), fără a nega calitățile debutantei, Alex. Leo Șerban publică în *Dilema* (nr. 476) o analiză severă a ceea ce numește "carențele" studiului care pe alocuri "gafează comic", conținînd și o "carență majoră". Personal, aș insista asupra unei judecăți de situație și de existență. Absolventă a UATC (unde D. Carabăț i-a fost profesor, ca și, pasager, Alex. Leo Șerban sau subsemnatul), Elena Dulgheru forțează o detașare atît de tradiția sau inerția scrierilor specializate pe compartimente prea puțin ori de-

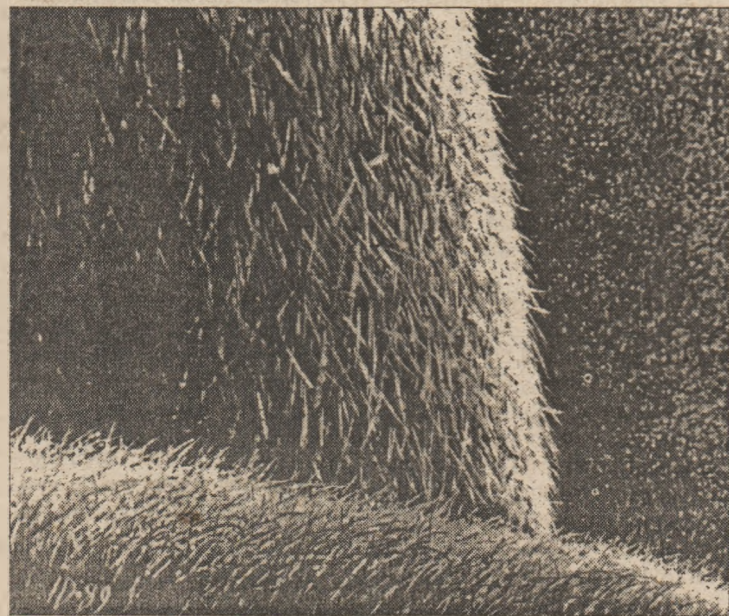
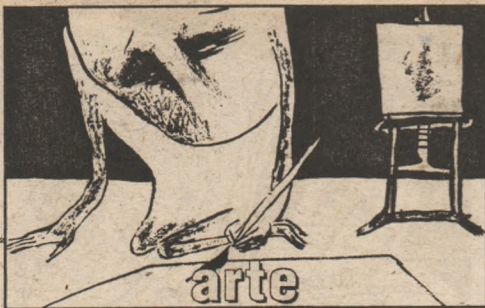
tist mistic, transcendental, religios, iar opera sa să rezoneze, pe cit de singular, pe atît de amplu, ca un clopot al altei lumi". N-aș lua însă drept preemtorii asemenea aserțiuni, nici măcar motto-ul cărții ales dintr-un cuvînt al reputatului cineast: "Arta este o formă de rugăciune. Omul nu trăiește decît prin rugăciune". Să zicem că acestea sînt de gestică unei necesare rupturi și de tentația ingenuă a inițierii pe un palier necunoscut. O înțelegere flexibilă a naturii paradoxale a cinematografului guvernează, de pildă, trimiterile bibliografice, ca atunci cînd analista citează dintr-o predecesoare a sa, Maya Turovskaya (*Tarkovski - Cinema as Poetry*, London, 1989): "Filmul cel mai concret al lui Tarkovski (în speță *Solaris* - n.n.) este și cel mai abstract; filmul cel mai documentar este și cel mai poetic". Așa cum încercă să iasă din prizonieratul unei dogmatici ilustrative, E.D. nu vrea să cantoneze în cinefilia prea departamentală. Este adevărat însă că - aici Alex. Leo Șerban pune punctul pe i - cineastului omagiat i se atribuie o subclasare a cinefiliei, nu fără un suris ironic sau snob către "cei-lalți" - meteahnă poate a noului val: "Tarkovski învață din și dialoghează cu înțelepciunea lumii, pe care o descoperă, se pare, a fi una foarte anemică și rară prin cinemateci, în schimb bogată și

lui: "Casa (ca spațiu domestic sacralizat în filmul *Sacrificiul* - n.n.) este pîntecele, este Universul și este uterul care adăpostește sufletul, este templul în care viața capătă sens, este însăși dimensiunea antropologicului". Formulările sînt totuși indubitabil personale - încă o ruptură, de reflexul compilatoriu caracteristic meridianului filmologic local. Aportul hermeneutic original este sesizant alteori în spiritul "smereniei și nejudicării apropiabilei", după exemplul cineastului elogiât, chiar dacă în sensul unei autarhii a enunțului. Fără a se intra în dialog cu alte viziuni, cel mai cunoscut la noi dintre opusurile tarkovskiene - *Călăuza* - nu este interpretat în spectrul kafkian, al unui spațiu blestemat, al devastărilor totalitare. Dimpotrivă, celebra "Zonă" parcursă de personajele filmului "este spațiul epifaniei (subl. E.D.), al descinderii harului divin". Riscăm finalmente să fim abandonăți în serii de *aporii* necomentate - preț al "nejudicării apropiabilei". În suita acestor stări, pe urmele observațiilor lui Alex. Leo Șerban (care și intitulează comentariul "Un artist sovietic"), aș adăuga ca temă de reflecție întrebarea cit de fastă a fost influența unilaterală a unui Tarkovski asupra cineăștilor români din anii '80, cînd cinematograful european occidental se profila pregnant pe alte coordo-

Pintilie, purtătorul ștafetei

NU ȘTIU dacă meritul la care vreau să mă refer în primul rînd, după lectura celor peste 300 de pagini dedicate artei filmului de revista *Secolul 21*, aparține directorului publicației, Ștefan Aug. Doinaș, sau "consilierului de număr", Alex. Leo Șerban. Dar în mod cert, printre performanțele acestuia din urmă, definitorie pentru aptitudinea criticului, este întrunirea, la colocviul introductiv al numărului special pe care-l moderează, a patru cineăști români, adunați de pe diferite meridiane ale planetei, destinului și generațiilor: Liviu Ciulei, Lucian Pintilie, Nae Caranfil, Cristi Puiu. În răsturnarea sistematică a scării de valori și a ordinii de priorități, care a fost dintotdeauna și e mai flagrant astăzi politica oficialității românești în domeniu, a voi și a reuși să-i convoci în jurul aceleiași mese la București pe cei patru valorează mai mult decît rezultatul tipărit al colocviului. Important e că purtătorul ștafetei între cei patru, Lucian Pintilie, îi enunță conținutul și știe cui să-l transmită. De la prima propoziție rostită într-un tîrziu în discuție, "spațiul în film" e pentru el cel din ipostaza formativă a filmului de debut al lui Ciulei: "Păi, în *Erupția*, terenul cu vulcani noroiși era formidabil...". În ce privește pariul pentru viitor al cineastului, el este formulat abia în alte fascicule ale volumului, care-l fac antologic. Sînt confesiunile lui Pintilie la terminarea filmărilor pentru *După-amiaza unui torționar*, fragmentele din scenariul filmului și îndeosebi cea mai amplă dintre exprimările sale de pînă acum într-o publicație românească, prilejuită de dialogul epistolar cu Ștefan Augustin Doinaș. Este Cineastul față cu Poetul. Acesta din urmă încă îngrijorat - ca Tudor Arghezi acum 45 de ani, în revista *Film* - de avatarurile tehnicii și de seculara comparație cu teatrul, dar incomparabil mai receptiv la replica interlocutorului, tratat drept confrate.

Valerian Sava

Lucrări de Ion Dumitriu

plastică

Între etnologie și metafizică (un profil Ion Dumitriu)

ACUM, la aproape patru ani de la dispariția lui Ion Dumitriu, termenii în jurul cărora s-ar putea construi o imagine a personalității sale sînt, cu aproximație, următorii: *ordine, reflexivitate și vocație a prieteniei*. Fără nici un fel de tentație histrionică, imaginea lui se așază, în memoria celor care l-au cunoscut, într-un registru plin de paradoxuri; rigoarea sa exterioară și meticulozitatea gestului cotidian conviețuiau cu voluptatea expresiei artistice, cordialitatea lui diurnă ascundea o fire meditativă, iar prezența austeră din spațiul public disimula o imperativă nevoie de comunicare și de solidaritate umană.

Obiecte salvate / spații ipotetice

APARENT, Ion Dumitriu este un pictor al satului și, prin extensie, al peisajului rural. Un inventar sumar al obiectelor pe care el le fixează în memoria pînzei ar epuiza aproape în întregime formele, imaginile și uneltele comunităților tradiționale. De la șura de fin - la scîndura gardului, de la pielea întinsă pentru uscare - la darac, de la strecurătoare - la jug, de la dealul înverzit - la căpiță, de la cartof - la măr, de la umbra unui personaj inaparent - la sfeclă, totul recuperează un spațiu în același timp familiar și fabulos. Re prezentate cu o acuratețe care, de cele mai multe ori, trece cu mult dincolo de intențiile de identificare, aceste obiecte par colecționate dintr-o obscură pomire de etnolog, de muzeograf sau de arhivar. Asemenea speciilor pe cale de dispariție, reprezentate patetic prin cîteva exemplare, formele lui Dumitriu au ele însele patetismul ultimului exemplar. Puse în pagină agresiv și rupte de orice context, ele sugerează, precum relicvele, realități abisale, narații vagi și lumi dispărute. Amprente ale unei umanități arhaice, trecute demult din istorie în mit, imaginile lui Dumitriu recuperează metonimic o imagine mult mai

În atelierul mic (inceputul anilor '80)

amplă pe care privitorul este îndemnat să o recunoască, să o înțeleagă și să și-o însușească.

Imagine și noțiune

NSĂ acest discurs cu (și despre) obiecte salvate nu este decît o capcană. Pictura lui Dumitriu nu are nimic documentarist și denotativ. Ea nu invocă nici contexte, nici lumi dispărute și cu atît mai puțin realități sociologice. Obiectele alese ca modele cu o maximă atenție și cu o sensibilitate la fel de mare sînt ele însele forme cu un imens potențial expresiv. Identificîndu-le, pictorul nu face decît să

le deplaseze din realitatea lor anodină, asociată unei utilități lipsite de orice ambiguitate, într-un cîmp cu semnificații simbolice a cărui dominantă majoră este tocmai gratuitatea. Imaginea comună, unealta previzibilă și forma determinată strict de funcție dobîndesc, dintr-o dată, prerogativul obiectului absolut. Prin monumentalitate, prin prelevarea ei din contextul utilitar și prin voluptatea descrierii plastice, reprezentarea capătă subit valoare exponențială. Cotidianul devine pe nesimțite exemplar și în imaginea lui astfel validată începe să se regăsească însăși categoria din care el face parte. Semnul plastic se transformă în noțiune, după cum

m u z i c ă

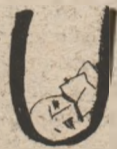
Ștefan Niculescu sau unisonul ca soteriologie

obiectele însele se transformă într-un fel de etaloane mentale; daracul se preschimbă în Darac, strecurătoarea în Strecurătoare, jugul în Jug și șura în Șură. Transpuse din spațiul lor precar în spațiul convențional al pânzei, aceste obiecte modifică definitiv înseși mecanismele percepției. În loc să le cetească utilitatea și să le evalueze în consecință, ochiul percepe forme, descifrează structuri, cântărește densități, vibrează tactil și jubilează festiv ca în fața unui mare spectacol.

Convenție și metafizică

ON DUMITRIU nu rămâne, însă, nici la acest nivel. Limpezimea și sobrietatea noțiunilor se tolesc încet în ambiguitate și în mister. Un imens sentiment al solitudinii învaluaie totul și în imagine se instalează aburii melancoliei. Dincolo de convenții și de rigorile limbajului, obiectele se animă pînă dobîndesc psihologia unor personaje cu un statut bizar. De-a latul unui peisaj ori pe textura vibrată a scîndurii de gard se profilează, abia perceptibilă, sub formă de umbră, silueta unui corp uman care poate fi a pictorului însuși ori a privitorului care, prin exercițiul contemplației, se implică direct în structurile compoziției. Pînă și elementele naturilor statice, în special cele legate de vitalitatea pămîntului - cartoful sau mecla - sînt surprinse într-un moment echivoc de care se leagă deopotrivă extincția și regenerarea. Prin izolare și prin supradimensionare, prin tratarea hiperrealistă a formei și prin așezarea lor pe fonduri neutre, obiectele lui Dumitriu sînt surprinse în acea deplînată existențială după care nu mai poate urma decît starea de criză. În ultimii ani ai vieții, pictorul și-a reformulat limbajul însă datele majore ale picturii sale nu s-au modificat. Deschiderea paletelor pînă la alb, jocurile de transparențe și sumarele comentarii, în care ironia se amestecă abia perceptibil cu o undă de tandrețe, n-au făcut decît să consolideze caracteristicile mai demult enunțate ale acestei picturi. Deși par încremenite și atemporale, așezate într-o perspectivă stilistică apropiată mai degrabă modelelor clasice, imaginile lui Dumitriu trădează o puternică fervoare existențială și o conștiință pe cît de calmă în aparență, pe atît de încordată în straturile sale profunde.

Pavel Șuşară

UN NUMĂR recent (februarie/2002) al prestigioasei reviste *MusikTexte. Zeitschrift für Neue Musik*, tipărită la Köln de către muzicologii Ulrich Dibelius, Gisela Groneimer și Reinhard Oehlschlägel, conține un dosar impresionant despre compozitorul român Ștefan Niculescu. Lucrările și ideile sale artistice sunt dezbătute amplu, cititorului fiindu-i oferite perspective diferite de a percepe personalitatea lui Ștefan Niculescu: un dialog cu György Ligeti și Karsten Witt, un studiu al lui Thomas Beimel, o scriere recentă a compozitorului despre local și global în muzică și, nu în ultimul rînd, o miniatură muzicală pentru două saxofoane - Chant-Son - tipărită în manuscris, spre edificarea lectorului. Prin aceasta nu doar se consacră un creator și o operă, ci se atrage atenția și asupra fenomenului muzicii contemporane românești. Profit de această ocazie pentru a schița sumar un portret estetic și ideatic al acestui mare compozitor român, astfel cum se relevă cititorului german din grupajul tematic al revistei.

Viziunea teoretică

TREI sunt ideile fundamentale ale gândirii muzicale a lui Ștefan Niculescu: 1) raportul dintre unu și multiplu, 2) teoria sintaxei muzicale (din care se profilează cercetarea și aplicarea aprofundată a *eterofoniei*), 3) principiul "coincidentia oppositorum". Toate celelalte idei derivă din acestea. Ele comunică permanent una cu alta și se altesc reciproc, astfel încît apar mereu în forme combinate. Heraclit, Nicolaus Cusanus, isihasmus, René Thom, Ludwig von Bertalanffy, Constantin Noica sunt repere și leit-motive ale discursului său teoretic.

Raportul heraclitean dintre Unu și Multiplu se manifestă ca reflecție asupra marginii și a centrului (circumferință și centru la Nicolaus Cusanus), circumscriind discuția privind limbajul muzical local și global, istoric și transistoric, ordinea și dezordinea. Totodată, în planul țesăturii muzicale, Unu devine la Niculescu (prin continuarea ideilor enesciene) unisonul, apoi - prin cizelare - obiectul sonor punctual (fie el sunet, ca

în *Unisonos* și *Ison II* sau acord, ca în *Ison I*). Multiplicitatea, pe de altă parte, va fi asimilată mai întîi cu textura (o zonă muzicală aglomerată, ce conduce spre o percepție globală a sonorității), apoi - pe parcursul timpului - se va închea în "spectrul plus diatonie" (cum îl numește Ligeti în dialogul menționat mai sus) din *Cantos* sau agregatele acordice imense, asemenea unor coloane de foc din *Deisis* și *Litanii*. Dar dincolo de aceste manifestări sonore ale fiecărui termen al binomului Unu-Multiplu, ceea ce impresionează la Niculescu este modalitatea de alternare a lor.

lui muzical original și a varianteilor sale. Pornind de aici, el imaginează și o formă muzicală specifică eterofoniei, pe care o numește "sincronie", bazată pe tehnica "fazării și a de-fazării" ale aceleiași melodii, cântată de mai mulți interpreți.

Principiul "coincidentia oppositorum" este la Ștefan Niculescu cupola concepției sale despre muzică. Îl întîlnim pretutindeni: în lucrările simfonice și în cele camerale, în macrostructură și în microstructură. Este, în fapt, expresia concentrată a aspirației creatorului către integralitate.

Creația

ASEMENEA omului, muzica lui Ștefan Niculescu este clară, unitară și luminoasă. Așezată constant sub semnul seriosului și sacralului, ea posedă o gravitate specifică. E, altfel spus, o muzică de viziune. Blocurile sonore pregnante, alăturate întru o dramaturgie pulsatorie, creează vaste întinderi expresive cu aspect monolitic. Din interiorul acestor blocuri se degajă o forță vitală și o voință de construcție impresiionante.

Limbajul muzical folosit de Ștefan Niculescu se articulează în timp într-o stilistică proprie. Voi menționa în continuare trei topos-uri specifice acestui stil, mai puțin evidențiate încă în literatura de specialitate.

Mult menționata eterofonie face parte din arsenalul tehnic al acestei muzici, desigur. Însă, în opinia noastră, muzica lui Ștefan Niculescu s-ar putea defini mult mai bine prin termenii de "omofonie" sau "armonie" decît prin cel de "eterofonie". Ceea ce au în comun *Ison II*, *Cantos*, *Simfonia a II-a*, *Deisis*, *Litanii*, *Undecim* nu este eterofonia, ci gândirea armonică și, de aici, controlul permanent al dimensiunii verticale în orice fel de structură muzicală, fie ea mono-

dică, polifonică sau chiar eterofonică. Nu *hybris*-ul eterofonic primează în această muzică, ci *pathos*-ul armonic. Chiar și atunci când focalizează ornamentul, timbrul sau ritmul, intenția cuprinderii armonice rămîne pe deplin străvezie. De aceea, consider că Ștefan Niculescu este în primul rînd un foarte fin și complex armonist.

Unisonul ca "vehicul al mîntuirii" discursului muzical constituie un alt topos, adînc înrădăcinat în tradiția românească folclorică și bizantină. Preluând creator sistematica unisonului enescian, Niculescu îl transformă în pol al gândirii sale. Unisonul ca *soteriologie* se manifestă multiplu în această muzică: ca agent al plenitudinii și bucuriei, ca imagine a Divinității, ca promisiunii a Judecătii, ca salvare și reînnoire în matca originară. El adoptă, pe rînd funcții de "liman" (*Cantata a III-a*), de "soclu" (*Ison II*), de "hierofanie" (*Simfonia a II-a*, *Omagiu lui Enescu și Bartók*), de "vox Dei" în chip de coral (în *Invocatio*, *Deisis*, *Litanii*).

Modălită de relaxare după tensionare și de re-lansare a fluxului muzical, unisonul nu poate fi despărțit de antipodul său, agregatul cromatic, care prezintă la Niculescu un al treilea element specific de vocabular. Rezultate ale unei "chimii" inefabile, agregatele cromatice posedă aici o expresie puternic individualizată. Nu se aseamănă cu armoniile mistice ale lui Messiaen, nici cu "brontozaurii" acordici ai lui Xenakis, ci duc cu gîndul mai mult la coloanele de foc vulcanice, la incandescența lavei. O știință secretă de a alia metale instrumentale diverse într-o sonoritate compactă și terifiantă pare a fi la originea tuturor acestor calități: o știință a combinatoricii și analogiei, a corespondențelor sonore infinitezimale, a dublajelor rafinate și a tensiunilor intervalice relative.

De altfel, calitățile numite sunt constante ale muzicii lui Ștefan Niculescu. Li s-ar cuveni o abordare analitică și estetică mai susținută și mai de profunzime. Poate cu ocazia unui simpozion centrat pe această operă, de ce nu? Poate că este timpul ca, pe lângă Enescu, să primim în patrimoniul etern al acestei țări și alte figuri marcante de compozitori. Ștefan Niculescu este unul dintre aceștia.

Dan Dediu

Nu sunt un om de condei. După lungi conversații, Jean-Claude Carrière, fidel tuturor celor relatate de mine, m-a ajutat să scriu cartea aceasta.

Moartea, credința, sexul

ÎN FIECARE dimineată de vineri, o duzină de bărbați și de femei în vârstă se așezau la ușor, sprijinindu-se de zidul bisericii, în fața casei noastre. Erau *los pobres de solemnidad*, săracii săracilor. Unul dintre servitorii noștri ieșea și dădea fiecăruia dintre ei câte o bucată de pâine pe care o sărutau cu respect și o monedă de zece centime, pomană generoasă în comparație cu "centima de barbă" – centima pentru fiecare – pe care o dădeau în general ceilalți bogătași ai satului.

Moartea, credința puternică și deșteptarea instinctului sexual reprezintă forțele vii din adolescența mea, al căror prim contact l-am resimțit în Calanda. Într-o zi, în timp ce mă plimbam cu tata printr-o livadă cu măslini, o adiere de vânt mi-a adus în nări un miros dulceag și scârbos. La vreo sută de metri de noi se afla un măgar mort, groaznic de umflat și de ciugulit, ce servea drept ospăț unei duzini de vulturi și câtorva câini. Spectacolul mă atrăgea și îmi repugna, deopotrivă. Păsările, îmbuibate, deabia se puteau înălța în zbor. Țăranii, convinși că hoiturile îngrășau pământul, nu îngropau animalele. Pe mine, spectacolul m-a fascinat, intuind nu știu ce semnificație metafizică dincolo de putrefacție. Tata m-a apucat de braț și m-a luat de acolo.

Altă dată, unul dintre ciobanii care ne păzea turma a fost înjunghiat în spate, în urma unei certe stupide, și a murit. Toți bărbații purtau un cuțit la brâu. Medicul satului și asistentul lui, care făcea și pe bărbierul, i-au făcut autopsia în capela cimitirului. De față erau patru sau cinci persoane, toți prieteni de ai medicului. Și am reușit să mă strecur și eu. Sticla de rachiu trecea din mână în mână și eu beam zdravăn, ca să prind curaj, căci începusem să mă pierd cu firea când am auzit scârțâitul fierăstrăului care despica craniul și trosnetul coastelor care erau tăiate, una după alta. Până la urmă m-au dus acasă, beat mort. Tata m-a pedepsit aspru pentru betie, dar și pentru "sadism".

La inmormântările sătenilor, sicriul era așezat în fața porții bisericii, care era larg deschisă. Un vicar se învârtă în jurul micului catafalc, stropindu-l cu aghiasmă și aruncând o lopată de cenușă pe pieptul mortului, după ce ridică pentru o clipă giulgiul care-l acoperea (în scena fi-

nală a filmului *Cumbres borrascosas* – "Culmi incețoșate" – se observă o urmă a acestei ceremonii). Bătea clopotul mare, a moarte. Când bărbații apucau coșciugul ca să-l poarte pe umeri până la cimitirul aflat la câteva sute de metri distanță de sat, izbucneau țipetele sfâșietoare ale mamei: "Ah, copilul meu! Ce singură mă lași! N-o să te mai văd niciodată!". Surorile celui mort și celelalte femei din familie, uneori chiar și vecinele sau prietenele, se alăturau bocetelor mamei, alcătuiind un cor de bocitoare.

Moartea își făcea simțită prezența în mod constant și făcea parte din viață, exact ca în Evul Mediu.

La fel se întâmpla și cu credința. Ancorați adânc în catolicismul roman, nu puteam să ne indoim nici o clipă de dogmele sale. Aveam un unchi foarte blând, foarte cumsecade, care era preot. I se spunea unchiul Santos. Vara, mă învăța latina și franceza, iar eu îl ajutam la biserică. Am făcut parte și din corul *Virgen del Carmen*. Eram șapte sau opt copii. Eu cântam la vioară, un prieten cânta la contrabas, iar directorul unei instituții religioase din Alcañiz (*Jos Escolapios* – piariștii), cânta la violoncel. Am cântat de vreo douăzeci de ori. De obicei, eram invitați la Mănăstirea Carmelitelor – mai târziu a dominicanilor – care se afla la ieșirea din sat și fusese fondată la sfârșitul secolului al XIX-lea de un oarecare Forton, locuitor din Calanda, soțul unei aristocrate din familia Cascajares. Era o familie foarte credincioasă, care n-a lipsit de la slujbă nici măcar o dată. Mai târziu, la începutul războiului civil, toți dominicanii din acea mănăstire au fost împușcați.

Calanda avea două biserici și șapte preoți, pe lângă unchiul Santos care, în urma unui accident (căzuse într-o prăpastie în timpul partidei de vânatoare) fusese angajat de tata, ca să-i administreze bunurile.

Religia era omniprezentă și se manifesta în toate detaliile vieții. Eu, de exemplu, mă prefăceam că țin o slujbă religioasă în podul casei, iar surorile mele făceau pe credincioasele. Aveam diverse obiecte de cult din plumb, precum și o haină preotească și un patrafir.

Miracolul din 1640

REDINȚA noastră era într-adevăr oarbă – cel puțin până la vârsta de paisprezece ani – căci credeam cu toții în autenticitatea faimosului miracol din Calanda, săvârșit în anul de grație 1640. Miracolul i se atribuie Fecioarei *del Pilar*, numită astfel fiindcă

i-a apărut apostolului Santiago în Zaragoza, deasupra unei coloane, demult, pe timpul ocupației romane. *Virgen del Pilar*, patroana Spaniei, este una dintre cele două mari fecioare spaniole, cealaltă fiind, firește, Fecioara de Guadalupe, care mi se pare inferioară celei dintâi (ea este patroana Mexicului).

Așadar, în 1640, un locuitor din Calanda, Miguel Juan Pellicer, și-a zdrobit piciorul sub roata unui car și a trebuit să și-l amputeze. Era însă un om foarte credincios și mergea în fiecare zi la biserică, își înmuia degetul în uleiul de la candela Fecioarei

Romero (asasinat câțiva ani mai târziu de către anarhiști). Ele nu puteau accepta denigrarea Fecioarei franceze.

În 1960, când mă aflam în Mexic, i-am vorbit despre miracolul din Calanda unui dominican francez. Acesta a zâmbit și mi-a zis:

- Dragul meu prieten, cred totuși că întreci măsura. Moarte și credință. Prezență și putere.

În contrast, bucuria de a trăi era cu atât mai intensă. Plăcerile, mereu jinduie, se savurau mai mult când reușai să și le satisfaci. Obstacolele amplificau bucuria.

În 1929, fotografiat de Man Ray

și își freca cu el ciotul. Și, într-o noapte, Fecioara cu îngerii ei au coborât din ceruri și i-au pus un picior nou.

Cum se întâmplă cu toate miracolele – căci altfel n-ar mai fi miracole – acesta a fost confirmat de numeroase autorități ecleziastice și medicale din epocă și subiectul a creat o iconografie abundentă și a inspirat numeroase cărți. Este un miracol extraordinar, în fața căruia minunile Fecioarei din Lourdes mi se par aproape mediocre. Un om "al cărui picior era mort și îngropat" își regăsește piciorul intact! Tatăl meu a dăruit parohiei din Calanda una din acele efigii care sunt scoase în timpul procesiunii din Săptămâna Mare și pe care anarhiștii au ars-o în timpul războiului civil.

În sat – unde nimeni nu pune la îndoială întâmplarea – se zvonise că regele Filip al IV-lea în persoană venise să sărute piciorul restituit de îngerii.

Să nu credeți cumva că exagerez când vorbesc de rivalitățile dintre diferite fecioare. În aceeași perioadă, un preot din Zaragoza, în timp ce predica despre Fecioara din Lourdes, recunoscându-i meritele, a spus că acestea erau inferioare celor ale Fecioarei *del Pilar*. Printre enoriași se aflau douăsprezece franțuzoici care lucrau ca bone și guvernante în familiile înstărite din Zaragoza. Indignate de cuvintele preotului, ele s-au plâns arhiepiscopului Soldevilla

Luis BUNUEL

Ultimul meu suspin

În pofida credinței noastre sincere, nimic nu putea domoli neliniștita curiozitate sexuală și o dorință permanentă, obsedantă. La doisprezece ani încă mai credeam că copiii veneau de la Paris (dar nu cu barza; ei veneau pur și simplu cu trenul sau cu mașina) până ce un coleg cu doi ani mai mare ca mine – care avea să fie împușcat de republicani – mi-a dezvăluit marele mister. Și a urmat tot ce au trăit băieții din întreaga lume: discuții, presupuneri, explicații vagi, deprinderea onanismului, cu alte cuvinte, tirania sexului. Cea mai mare virtute, ni se spunea, este castitatea. Ea este indispensabilă oricărei vieți demne de toată lauda. Cumplitele lupte ale instinctului împotriva castității, chiar dacă nu erau decât gânduri, ne dădeau o senzație copleșitoare de vină. Iezuiții ne spuneau, de pildă:

- Știți de ce n-a răspuns Kristus întrebărilor lui Irod? Fiindcă Irod era un om lasciv, iar salvatorul nostru simțea o profundă aversiune față de acest viciu.

De ce există în religia catolică această oroare față de sex? Mi-am pus adeseori întrebarea. Fără îndoială, din diverse rațiuni: teologice, istorice, morale și chiar sociale.

Într-o societate organizată și ierarhizată, sexul, care nu cunoaște bariere și legi, poate deveni în orice clipă un factor de dezordine și un adevărat pericol.

Fără îndoială că, din această pricină, unii prelați și Sfântul Toma d'Aquino s-au dovedit a fi extrem de severi în privința acestui subiect tulbure și amenințător: carnea. Sfântul Toma mergea până acolo încât considera că actul de iubire dintre soț și soție este aproape întotdeauna un păcat venal, căci e imposibil să înăbuși cu totul concupiscența. Or, senzualitatea este, prin natură, rea. Dorința și plăcerea sunt necesare, căci Dumnezeu a orânduit asta; dar ar trebui alungată orice urmă de concupiscență (care este simpla dorință de iubire) din actul carnal, îndepăr-

tat orice gând necurat, în favoarea unei singure idei: să aduci pe lume un nou supus al Domnului.

În Calanda, tinerii care își puteau permite, mergeau de două ori pe an la bordelul din Zaragoza. Într-un an – asta era de exemplu în 1917 – la marea sărbătoare a Fecioarei Pilar, o cafenea din Calanda a angajat chelnerițe. Două zile la rând, fetele acelea, care erau considerate de moravuri ușoare, au fost nevoite să suporte ciupiturile grosolane (*pizcos*, în aragoneză) din partea clienților, până ce s-au săturat și au plecat. Firește, clienții nu treceau mai departe de ciupituri. Dacă ar fi îndrăznit cumva și altceva, ar fi intervenit imediat Garda Civilă.

Plăcerea asta blestemată, care era cu atât mai râvnită cu cât ne era prezentată ca un păcat de moarte, încercam să ne-o imaginăm jucându-ne de-a doctorul cu fețiștele și observând animalele. Un coleg a încercat să descopere părțile intime ale unei catârce, fără vreun alt rezultat decât că a căzut de pe taburetul pe care se urcase. Din fericire, ignoram inclusiv existența sodomiei.

Vara, la ora siestei, când era o căldură înăbușitoare și muștele bâzâiau pe străzile goale, ne întâlneam într-o prăvălite de pânzeturi, cu ușile închise și cu obloanele trase. Angajatul prăvăliei ne dădea atunci reviste "erotice" (Dumnezeu știe cum ajun-

seseră până acolo), *La Hoja de Parra* – "Frunza de Viță" – de exemplu, sau *K.D.T.*, ale cărei reproduceri erau destul de realiste. Acele reviste interzise ar părea astăzi de o inocență angelică. Deabia se putea distinge un picior sau un sân, că dorința era atârnată și confidențele se porneau. Totala separare a bărbaților de femei făcea mai arzătoare impulsurile noastre stângace. Chiar și acum, când îmi vin în minte primele mele emoții sexuale, mi-se pare că simt miros de pânzeturii.

La San Sebastian, când aveam treisprezece sau paisprezece ani, cabinele de baie ne o-

de muncitori mergeau liniștiți pe strada Montera, când au văzut doi preoți coborând pe trotuarul celălalt. În fața 'acestei provocări...'

Am citat adesea acest articol, ca excelent exemplu de "provocare".

Nu mergeam la Calanda decât în Săptămâna Mare și vara, asta până în 1913, când am descoperit nordul și San Sebastian. Casa, recent construită de tata, atrăgea curioșii. Veneau s-o vadă chiar și din satele vecine. Era mobilată și decorată după gustul epocii, acel "prost gust" revendicat acum de istoria artei și al

și ne întorceam când era deja noapte adâncă. Viață trândavă, neamenințată de nimic. Dacă eu aș fi făcut parte dintre cei care udau pământul cu sudoarea lor și care strângeau bălegarul, care ar fi fost oare amintirile mele din acele vremuri?

Noi eram, fără indoială, ultimii reprezentanți ai unei ordini de lucruri străvechi. Schimburi comerciale rare. Supunere în fața unor cicluri. Imobilitatea gândirii. Fabricarea uleiului era singura industrie a țării. De afară ne veneau țesăturile, obiectele de metal, medicamentele, așadar produsele de bază pe care le folosea apoi spișterul, pentru a onora rețeta eliberată de medic.

Meseriașii locali acopereau nevoile imediate: un potcovar, un tinichigiu, olari, un curelar, zidari, un brutar, un țesător.

Economia agrară era tot una de tip semi-feudal. Proprietarul își incredința pământurile unui arendaș, iar acesta îi ceda jumătate din recoltă.

Am păstrat vreo douăzeci de fotografii, făcute în 1904 și 1905 de un prieten de familie. Ele sunt bine rețușate, grație unui aparat din acea vreme. Iată-l pe tata, destul de puternic, cu o mustață mare și alba și, aproape întotdeauna, cu o pălărie cubaneză pe cap (cu excepția uneia în care poartă o *canotieră*). Iată-o pe mama la douăzeci și patru de ani, brunetă și zâmbitoare; ieșind din biserică, de la slujbă, salutată de toate notabilitățile satului. Iată-i pe părinții mei pozând cu o umbreluță de soare, și mama cocoțată pe un măgar (fotografie care se numea "fuga în Egipt"). Iată-mă pe mine la șase ani pe un câmp cu porumb împreună cu alți copii. Și apoi spălătoresele, țărani tunzând oile, sora mea Conchita, micuță de tot, între picioarele tatei, care sporovăiește cu don Macario, bunicul meu, hrânindu-și câinele, o frumoasă pasăre în cuibul ei...

Astăzi nu mai vezi în Calanda săraci așezându-se vinerea lângă biserică, pentru a cerși o bucată de pâine. Satul e relativ prosper, oamenii trăiesc bine. Costumul tradițional a dispărut, cum brăul *faja*, cu podoaba de păr *cachirulo* și cu pantalonii strânși pe corp.

Străzile sunt asfaltate și luminate electric. Există apă curentă, canalizare, cinematografe și baruri. Ca pretutindeni în lume, televiziunea contribuie eficient la depersonalizarea spectatorului. Există mașini, motociclete, frigider, o bunăstare bine și sânguincios elaborată de societatea asta a noastră, în care progresul științific și tehnologic au exilat pe un teritoriu îndepărtat morala și sensibilitatea omului. Entropia, haosul au luat forma din ce în ce mai înspăimântătoare a exploziei demografice.

Eu am avut norocul să-mi

petrec copilăria în Evul Mediu, în acea epocă "dureroasă și rafinată", cum zice Hauysmans. Material – dureroasă, spiritual, rafinată. Exact invers decât azi.

Tobele din Calanda

EXISTĂ în câteva sate din Aragón un obicei probabil unic în lume, cel al tobelor din Vinerea Mare. Se bat tobele și la Alcañiz și Hijár. Dar nicăieri cu forța aceea, misterioasă și irezistibilă, din Calanda. Obiceiul acesta, care datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, se pierduse spre 1900. Unul dintre preoții din Calanda, clericul Vicente Allanegui, l-a reinviat.

Tobele din Calanda bat aproape neîntrerupt din Vinerea Mare de la prânz până sâmbăta următoare, la aceeași oră. Ele comemorează întinerul care a acoperit pământul din clipa morții lui Christos, precum și cutremurele, stâncile prăvălite și catapetasma bisericii, sfâșiata de sus până jos. Este o ceremonie colectivă impresionantă, încărcată de o emoție stranie, pe care eu am ascultat-o pentru prima oară în leagăn, când aveam doar două luni. Apoi am luat parte la ea de nenumărate ori; până acum câțiva ani, mulți prieteni cu care am împărțit-o au fost la fel de tulburați ca și mine. În 1980, când am fost ultima oară în Spania, am adunat mai mulți invitați într-un castel medieval, în apropiere de Madrid, și le-am oferit surpriza unui ceremonial cu bătăi de tobe, sosite special din Calanda. Printre invitați se numărau prieteni ca Julio Alejandro, Fernando Rey și José-Luis Barros. Cu toții mi-au spus că au fost emoționați, fără să știe de ce. Cinci mi-au mărturisit că plânseră chiar.

Nu știu ce provoacă emoția aceasta, comparabilă uneori cu cea generată de muzică. Ea se datorează desigur pulsațiilor unui ritm secret care ne parvine din exterior, dându-ne un fior fizic, dincolo de orice rațiune. Fiul meu, Jean-Louis a realizat un scurt-metraj, *Les tambours de Calande* – Tobele din Calanda – iar eu m-am servit de aceste bătăi profunde, de neuitat, în mai multe filme, dar mai ales în *La Edad de oro* – "Vârsta de aur" și *Nazarin*.

În copilăria mea, nu eram mai mult de două sau trei sute de participanți. Astăzi sunt peste o mie, dintre care șase sau șapte sunt tobe, iar patru sute sunt *bombos* (tobe mari).

În Vinerea Mare, pe la prânz, mulțimea se adună în Piața Mare, în fața bisericii. Cu toții așteaptă în liniște absolută, cu toba prinsă în bandulieră. Dacă vreunul nerăbdător începe cumva să bată, îl opresc cu toții, imediat.

La douăsprezece fix, o dată

cu primul dangăt de clopot, un bubuit asurzitor, aidoma unui tunet cumplit, cade și zdrobește satul cu o forță copleșitoare. Toate tobele bat în același timp. O emoție indefinibilă, care se transformă imediat într-un fel de beție, pune stăpânire pe oameni. Trec două ore în care se bat astfel tobele, după care se formează o procesiune, numită *El Pregón* (vestitorul, cel care bate, oficial, toba) care iese din Piața Mare și face turul satului. Sunt atâția oameni că ultimii nu apucă încă să iasă din piață, și deja primii ajung de pe partea cealaltă.

În această procesiune se văd soldați romani, cu bărbi false (numiți *putuntunes*, cuvânt a cărui pronunție amintește de ritmul tobei), centurioni, un general roman și un alt personaj, numit Longinos, îmbrăcat în armură din timpul Evului Mediu. Acesta din urmă, care în principiu păzește de profanatori trupul lui Christos, la un moment dat se bate în duel cu generalul roman. Mulțimea de tobe se strânge în cerc, în jurul celor doi luptători. Generalul roman se întoarce în loc, indicând că a murit și atunci Longinos pecetluiește mormântul care trebuie vegheat.

Christos este reprezentat printr-o statuie care zace într-un sicriu de sticlă.

Pe toată durata procesiunii se psalmodiază textul *Pasiunii*, text în care apare adesea expresia "evreii perfizi", care a fost scoasă de către Ioan al XXIII-lea.

Până la ora cinci, totul s-a terminat. Urmează atunci un moment de tăcere absolută, după care tobele încep să bată din nou fără încetare până în ziua următoare la prânz.

Bătăile se supun unor ritmuri diferite, cinci sau șase la număr, pe care nu le-am uitat niciodată. Când două grupuri, care au fiecare două ritmuri diferite, se întâlnesc la un colț de stradă, ele se opresc față în față și atunci asisti la un adevărat duel de ritmuri, care poate dura o oră sau chiar mai mult. Grupul mai slab se pliază până la urmă celui mai puternic ritm.

Tobele – acest fenomen uluitor, devastator, cosmic, care atinge inconștientul colectiv – fac să vibreze pământul sub pașii noștri. E de-ajuns să pui mâna pe zidul unei case, ca să-i simți vibrația. Natura urmează ritmul tobelor, care bat într-o noapte. Dacă cineva adoarme, legănat de aceste bătăi, el se trezește brusc atunci când bătăile se îndepărtează, abandonându-l.

În zori, pielea tobelor se pătează de sânge: mâinile rânite sângerează de atâta bătut. Și sunt mâini aspre, de țărani.

Traducere de Luminița Voinea-Răuț

(Fragmente din volumul în pregătire la Editura ALLFA)

fereau un alt mijloc de informație. Cabinele erau despărțite de un perete, astfel încât era ușor să intri într-una din încăperi și, printr-o gaură făcută în acel perete, puteai observa doamnele care se dezbrăcau de cealaltă parte.

În vremea aceea erau la modă pălăriile cu ace lungi și doamnele, știindu-se observate, introduceau acele respective în gaura din perete, fără să le pese că puteau înțepa ochiul indiscret (mai târziu, mi-am amintit acest detaliu în filmul *El*). Ca să ne ferim de acele de pălărie, puneam bucatele de sticlă în găuri.

Unul din oamenii cei mai duri din Calanda, care s-ar fi prăpădit de răș dacă ar fi bănuțit probleme de conștiință aveau, era unul dintre cei doi medici, don Leoncio. Republican înverșunat, acesta își tapetase în întregime biroul cu paginile colorate ale revistei *El Motín* – "Revolta" – publicație anarhistă și puternic anticlericală, care era foarte populară în Spania pe vremea aceea. Și acum îmi mai amintesc unul din desene. Doi popi grăsuți stau într-o șaretă, iar Christos, înhămat, asudă și găfăie de atâta efort.

Pentru a avea o idee despre tonul revistei, iată de pildă cum descria aceasta o manifestație la Madrid, în cursul căreia muncitorii îi atacaseră violent pe niște preoți, rânind trecătorii și spărgând vitrinele:

"Ieri după-amiază, un grup

cărei strălucit reprezentant a fost, în Spania, catalanul Gaudí.

Când se deschidea poarta mare a casei, ca să intre sau să iasă cineva, se vedea un grup de țângăi pe scări – jos sau în picioare – care privea cu uimire spre interiorul "luxos". Cei mai mulți dintre ei țineau în brațe un frățior sau o surioară, care nu erau în stare să gonească muștele așezate în dreptul glandelor lacrimale sau în colțul buzei. Mamele acestor puști lucrau la câmp sau la bucătărie, pregătind cartofii cu fasole, aliment de bază, hrană permanentă a agricultorilor.

La mai puțin de trei kilometri de sat, lângă râu, tata puse să se construiască o casă pe care am botezat-o *La Torre* – Turnul. De jur împrejur, a plantat apoi o grădină cu pomi fructiferi, ce dădea spre un mic heleșteu, unde ne aștepta o barcă, și spre râu. Un canal de irigație traversa grădina în care paznicul cultiva legume.

Familia întreagă - vreo zece persoane, cel puțin – mergea zilnic la Turn cu două trăsuri. Acea șleahță de copii veseli se întâlnea adesea cu copii slăbănogi și zdrențăroși, care strângeau într-un coș diform bălegarul cu care tatăl lor urma să îngrășe pământul în grădina de zarzavaturi. Imagini de sărăcie lucie care se pare că ne lăsau total indiferenți.

Seara cinam adesea copios în grădina de la Turn, la lumina palidă a câtorva lămpi cu acetilenă,

cartea străină

de
Grete Tartler

Destinul poate fi ales

AȘI Coelho, Makine e "marea descoperire" a ultimului deceniu, venit și el dintr-un spațiu extra-european (mai bine zis extra-temporal, de lunară Siberie, cu Dostoievski și Bunin, cu marile probleme ale omnirii - prezent/eternitate, război/pace, crimă/pedeapsă - și ele, asemenea marilor opere, atemporale). Născut în 1957, doctor în filologie la Moscova și Sorbona, emigrat la 1987 în Franța, deținător al Premiului Goncourt, rusul Makine s-a împământănit în literatura franceză: la prima vedere, datorită „stilului Proust” (viziunea poetică asupra timpului), la a doua vedere (limpezită de *Testamentul francez*) prin știința de a face curte abil, insistent, spiritului, culturii și istoriei franceze.

Asemenea bătrânului paznic de cimitir din *Crima Olgai Arbelina* care istorisește, precum ghidul de piramidă, povestea celor aflați sub pietrele tombale, asemenea compozi-

torului care se întoarce, bătrân, din Gulag, în *Muzica unei vieți*, octogenara Charlotte din *Testamentul francez* (în carte, „bunica autorului”), intrată pe la 1900 ca institutoare în Rusia „în care e ușor să intri, dar e imposibil să mai ieși”, suportă acolo tot secolul XX. Războaie, revoluții, crime staliniste, gulaguri, tarele „originii franceze imperialiste”: peste tot și prin toate păstrând, ca pe niște relicve religioase, într-o valijoară luată la plecarea din Franța, fotografii vechi, tăieturi din ziare pariziene, pietricele din stațiunile climaterice ale tinereții ei. La rugămintele celor doi nepoți (orfani ce nu-și cunosc părinții) acestea devin, scoase din valijoara scorojită, acolo, în pierduta localitate siberiană Saramza, prilej de evocare a unor vechi evenimente ale tinereții ei, și nu mai puțin de „adorare” a „grefei franceze” din familie. Spiritul francez (de fapt, europenismul) este cel care ajută personajele să treacă prin evenimente-limită, prin ororile războiului și ale foametei (ce aduse o parte a populației pînă la canibalism). Cine l-a citit pe Șolohov descoperă repede abisurile și înălțările demne de Iov ale „soartei unui om”, scrise și rescrise, de Makine, în altă cheie.

După destrămarea Uniunii Sovietice, povestitorul, adult acum, ajunge să cunoască adevărata Franța. Întâlnește și aici umilințe, îi e refuzată cetățenia, dar un vis nu-l părăsește: acela de a-și aduce la Paris bunica. Apelează la bogății din noua mafie rusească, face sacrificii, închiriaza o locuință... bunica nu mai vine însă, e prea bătrână și bolnavă. Îi trimite un plic din care tânărul află că de fapt el e rus sută la sută, că mama lui a murit în lagăr și că ea, Charlotte, pe atunci tot deținută, își asumase creșterea celor doi copii. Plicul conține și o fotografie a adevăratei mame, rusoaică robustă în cizme și pufoaică, în fața gardului unui lagăr de concentrare siberian. De acum tânărul poartă în el alt testament, altă povară - originea sa rusă.

După lectura celor trei romane apărute la Polirom (*Testamentul...*, *Crima Olgai Arbelina*) și *Humanitas* (*Muzica unei vieți*) se pot desprinde deja repetiții, suprasolicitări simbolice; surprize nu mai apar. Cum ar fi evoluat oare Makine în Rusia marilor prozatori, sau în Franța, dacă ar fi fost francez? Succesul său se datorează, evident, dublei identități. Și, totodată, dublei încrederi: în prietenie, iubire, sentimente, dar și în convingeri democratice, rațiune, principii civice.

Destinul alege

INGINERUL elvețian Walter Faber, trăind de mulți ani în America, e un homo faber, preocupat de tehnica, de concretețe, uitând că există sentimente, subconștient, soartă. Aterizarea forțată, cât pe ce accident, a unui avion cu care călătorea spre Mexic, într-o aridă pustietate, îi revelează prietenia, îi pro-

faber în alt sens al aceluiași (de la tehnician la creator). Postfața semnată de Andrei Corbea sintetizează magistral această poveste a pedepsei târzii pentru păcatele tinerețelor, a transformării din „om al faptelor” în „om al trăirii”.

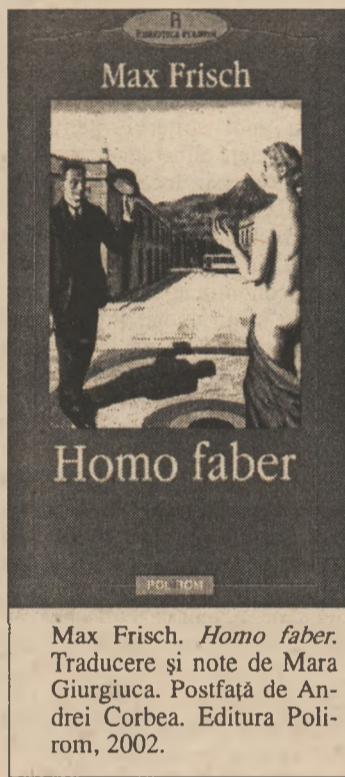
Destin, patrie, națiune

NCĂ pe vremea lui Cicero, Titus Livius și Quintilian se spunea că patria reprezintă libertatea, legile și instituțiile politice ale republicii. Dragostea de patrie este cea pentru lucrurile pe care cetățenii le au și de care se bucură în comun. În evul mediu se făcea deja legătură între acestea și participarea directă la administrarea treburilor cetății. „Patriotul adevărat, notează Remigio de Girolami în *Tractatus de bono communi*, 1304, luptă împotriva corupției, adică împotriva celor care pun interesele personale înaintea binelui comun.” Nimeni nu se află deasupra legii, totul se decide pentru dreptatea, libertatea și egalitatea comună, puterea e deținută doar temporar, dragostea de patrie nu poate exista fără legile și instituțiile care promovează libertatea și binele comun. Machiavelli afirma că patriotul își iubește țara mai ales fiindcă se simte ocrotit de instituțiile și valorile care stau la baza cetății. Pe de altă parte, patriotismul, prin exaltarea generozității și solidarității, *caritas civium*, păstrează un fel de ecou al iubirii creștine. E și creația tuturor, făcând imposibilă apatia civică. Când indivizii nu se implică în treburile cetății, apar abuzurile și corupția. Rousseau a redefinit virtutea civică prin patriotism, spunând că singurul lucru care îi face pe oameni virtuoz și dragostea de patrie, dar și aceasta trebuie să merite a fi iubită: „patriotismul nu e posibil în absența libertății”.

Într-o prefață excelentă, Aurelian Crăiuțiu, care trăiește pe viu transmutarea acestor nobile idei în America, unde au făcut cariera bine cunoscută, rezumă toate marile întrebări ale patriotismului civic și ale dilemelor etnice. După Viroli, „limbajul naționalismului ia naștere pe ruinele patriotismului republican”, când națiunea începe să fie concepută ca spațiu cultural unic, diferențiator. Herder, apărând cultura germană de spiritul francez dominant în epocă, este primul militant pentru națiune în acest sens. Națiunea culturală exaltă - valențele religioase au fost utilizate de unii politicieni în naționalism -, dar are în timp

mai puține șanse de durată. Desigur, rădăcinile nu pot lipsi, este insuficientă „apartenența la lumea întreagă” și respectarea principiilor democratice, oamenii au nevoie de imagine, de culoarea memoriei, și de retorică, arta de a vorbi inimilor, dar asemenea talente nu pot înflori în pustii lipsite de libertate și practici democratice. Cartea lui Viroli ne readește interesul pentru această vigoare morală, virtutea civică, „armă împotriva celor puternici sau desfrânați care nu vor să accepte modestia și cumpătarea pretinse de viața civică”. Concluzia sa este optimistă și tocmai de aceea o voi cita:

„Modul cel mai eficient prin care am putea contribui la renașterea virtuții civice - modul cel mai eficient pentru filozofii politici - este să schițăm o concepție despre patriotism acceptabilă și la îndemâna noastră. (...) În societățile noastre există cetățeni care-i apără pe alți cetățeni care au fost victime ale in justiției; cetățeni care se mobilizează împotriva corupției și crimei; cetățeni din diferite tabere care cer dreptate

Max Frisch. *Homo faber*. Traducere și note de Mara Giurgiuca. Postfață de Andrei Corbea. Editura Polirom, 2002.

voacă amintiri de tinerețe. Fusesse îndrăgostit cu adevărat și că își părăsise iubita pe când urma să aibă un copil. Ea se măritase cu un prieten comun și rămăsese în Europa.

După accidental de avion hotărăște să plece în Franța cu vaporul - unde cunoaște o tânără fată, Sabeth, de care se îndrăgostește. Ea seamănă cu iubirea din tinerețe, se dovedește că e chiar fata Hannei, pe care o părăsise însărcinată. Faber încă mai crede, sau vrea să creadă, că tatăl e prietenul comun. Dar un accident în Grecia (patria destinului, a Erinilor, a Persefonei și a altor zeități matriarhale), când Sabeth moare, îi confirmă temerea: fusese propria lui fiică. Tragedie oedipiană în context american. Aluzii la Oedip (scoaterea ochilor), la Erinii (șerpi) și alte simboluri elene, conturate bogat de exegeții lui Frisch, fac din lectura cărții nu numai un roman de amor-aventuri-psihologie, ci și delectare pentru erudiți. Contrastul dintre obiectivitate/spirit științific și miezul poetic-mitologic constituie „miza” cărții.

Schimbarea lui Faber din tehnocrat rațional în actor pasionat, „pe mâna destinului”, se petrece în etape și subtil, fiind o tălmăcire a cuvântului

MAURIZIO VIROLI

Din dragoste de patrie

Un eseu despre patriotism și naționalism

Maurizio Viroli. *Din dragoste de patrie*. Un eseu despre patriotism și naționalism. Traducere din engleză de Mona Antohi. Editura Humanitas, București, 2002.

pentru toți. Ei ne indică forma unei posibile virtuți și a patriotismului în varianta sa cea mai bună. Ceea ce-l face posibil este natura sa politică. Ne trebuie mai mulți ca ei, iar o teorie mai bună ar putea juca un rol pozitiv: o schimbare a felului în care înțelegem patriotismul ne-ar putea ajuta să consolidăm acel tip de virtute de care are nevoie democrația și, mai important, să nu irosim energiile politice sau intelectuale căutând o virtute imposibilă sau periculoasă”. ■

Andrei Makine, *Testamentul francez*. Traducere și postfață de Virginia Baciu. Editura Polirom, 2002.

Un oraș, o carte

● În toamna trecută, la Chicago s-a desfășurat cu succes operațiunea „Un oraș, o carte”, în cadrul căreia toți locuitorii erau invitați să citească aceeași carte și să-și exprime părerea asupra ei în reuniuni publice. Inițiative similare au avut și alte orașe americane (Seattle, Milwaukee) în care literatură a fost chemată să creze noi legături comunitare. Deși New York a vrut să preia și el această experiență, acolo „operațiunea” n-a mers, ba chiar a stimit certuri aprinse. Elita literară de pe coasta de Est a fost indignată. Harold Bloom a declarat: „E ca și cum toți ne-am apuca să mîncăm în același moment sendviucuri cu pui, sau o altă oroare de acest fel”. Profesoara Ann Douglas de la Universitatea Columbia a calificat această inițiativă drept provincială și stupidă: „Sîntem grupul de cititori și critici cel mai important din lume. Aș prefera să ni se lase libertatea de a ne alege singuri lecturile, așa cum am făcut întotdeauna”. Cu toate opozițiile, un comitet format din profesori, educatori, editori și bibliotecari a ales drept „lectură obligatorie” romanul *Native Speaker* de Chang-rae Lee. Cartea abordează tema imigrației și deznădăcinării, familiară new-yorkeșilor, și e povestea unui coreean-american din New York, condamnat să trăiască marginal, din pricina originii etnice și a profesiei sale de detectiv particular. Feministele s-au ofuscat că nu a fost aleasă cartea unei femei și au găsit în romanul lui Chang-rae accente sexiste.

Contra Amazon.com

● Editorii și autorii americani sînt foarte supărați pe librăria electronică Amazon.com, fiindcă de mai multe luni aceasta a dezvoltat un nou serviciu: vînzarea cărților de ocazie. Pentru fiecare carte, librăria de pe Internet prezintă prețul public, prețul Amazon și prețul de ocazie, care e mult mai mic. Se pot cumpăra astfel direct și cărți nou-nouțe (sînt revindute vo-

lumele trimise de edituri serviciilor de presă sau primite de critici de la autori). Amazon nu se mulțumește să scoată pe piață cărți de ocazie, ci își și incită clienții să vîndă cărțile ce le prisosesc. Această incitare la revînzare cu prețuri joase a contrariat breasla editorilor și scriitorilor care au trimis circulare colegilor să înceteze orice relație cu Amazon.com.

Arhiva lui Hamsun

● Cercetătorul norvegian Sletten Kolloen, care

lucrează la o biografie a lui Knut Hamsun, a descoperit, ascunsă în reședința de vară a scriitorului, întreaga sa arhivă, despre care se credea că a fost distrusă în timpul ocupației naziste, în ciuda entuziasmului cu care germanofilul Hamsun primise armata hitleristă. Prețioasa arhivă cuprinde jurnale, manuscrise și numeroase scrisori, între care de mare interes sînt cele trimise de Hamsun soției sale între 1890 și 1950.

Scurtă istorie...

● Heinz Schlaffer, profesor de literatură la Universitatea din Stuttgart, figurează pe primele locuri pe listele celor mai vîndute cărți din Germania cu o cînticică de 160 de pagini, în format mic, intitulată *Scurtă istorie a literaturii germane* (Ed. Hanser). Și criticii sînt entuziasmați de lucrarea a cărei teză ar putea fi rezumată astfel: istoria literaturii germane se întinde pe doar două

perioade, de la 1750 la 1830, și cea din jurul lui 1950. Comparînd aceste perioade cu „virtele de aur” ale literaturii franceze, italiene sau spaniole, Heinz Schlaffer analizează intîrzierea cu care germanii au creat opere demne a aparține patrimoniului mondial. Scris într-un limbaj accesibil marelui public, best-seller-ul profesorului e cumpărat în primul rînd de elevi și studenți.

Alice va pleca din Anglia?

● Vreo 12 fotografii făcute de Lewis Carroll surorilor Liddell-Alice, Louna și Edith, achiziționate vara trecută de un colecționar american, n-au primit autorizația de a fi scoase din Marea Britanie. Dar va trebui ca National Museum of Film, Photography and Television, care se opune înstrăinării, să găsească înainte de luna mai frumoasa sumă de 660.000 lire pentru a-l despăgubi pe cumpărător. „The Sunday Times” menționează că există 30 de fotografii cunoscute ale familiei Liddell, dintre care mai mult de jumătate, precum și numeroase documente referitoare la Lewis Carroll, se află la universități americane. În imagine, micuța Alice pozînd pentru Lewis Carroll.

Distincții literare

Premiile Pulitzer

RICHARD RUSSO (în imagine), romancier celebru în SUA în special pentru *Nobody's Fool* (după care Robert Benton a făcut un film cu Paul Newman în rolul principal), a obținut Premiul Pulitzer pentru ficțiune atribuit romanului său *Empire Falls* (principalul favorit, Jonathan Franzen cu mult discutatul său roman *The Corrections* a fost depășit cu un vot). Istoricul David McCullough a obținut pentru a doua oară Pulitzerul pentru biografie cu volumul *John Adams* (povestea vieții președintelui SUA dintre 1797 și 1801), vîndut deja în peste 1,5 milioane de exemplare. La poezie a fost distins Carl Dennis pentru *Practical Gods*, iar Suzan-Lori Parks a devenit prima femeie afro-americană laureată cu Premiul Pulitzer pentru dramaturgie, datorită piesei sale *Topdog/Underdog*.

Premiul Heine

AUSTRIACA Elfriede Jelinek va primi, la 13 decembrie, Premiul Heinrich Heine al orașului Düsseldorf, în valoare de 25.000 de euro, una din cele mai prestigioase distincții literare din spațiul germanofon (laureații precedenți sînt, între alții, Max Frisch, Wolf Biermann, Hans Magnus Enzensberger). Motivația juriului este că Elfriede Jelinek are în comun cu poetul german al cărui nume îl poartă premiul „un raport problematic cu patria ei”. Ca și cea a lui Heine, opera scriitoarei constituie „o contribuție esențială la emancipare”. Cunoscută în toată lumea

mai ales pentru romanul *Pianista* (tradus și la noi de Nora Iuga), al cărui succes a fost consolidat și de filmul lui Michael Hanecke, Elfriede Jelinek stîrnește cu fiecare nouă carte scandal printre compatrioții ei. Influential cotidian austriac „Kronen Zeitung”, criticat recent de scriitoare, a calificat-o drept „fascistă de stînga”. Nonconformistă, atacînd toate tabuurile (inclusiv de limbaj), Jelinek se răfuiește cu prejudecățile și tarele lumii contemporane cu o forță a scriiturii și o originalitate șocantă pentru spiritul burghez.

Premiul Consiliului Nordic

SCRITORUL norvegian Lars Saabye Christensen a primit recent pentru ansamblul operei sale cea mai înaltă distincție literară din țările scandinave, Premiul Consiliului Nordic, decernat în Suedia. Născut în 1953 la Oslo, el a debutat oficial ca poet în 1976, după ce făcuse parte dintr-o grupare *underground*, care im-

prima plachete de poeme și le vindea pe străzile din Oslo. Astăzi lectura publică a poeziilor lui atrage în Norvegia un public numeros. Este cunoscut acum mai ales ca romancier, iar ultimul lui roman, *Halv brotere* (Frate pe jumătate), apărut la Ed. Cappelen din Oslo, o saga familială, cunoaște un mare succes în toată Europa de Nord. Lars Saabye Christensen a scris și numeroase scenarii și literatură pentru tineret iar două din romanele lui au fost adaptate pentru cinema. Într-un interviu acordat publicației daneze „Weekendavisen” din Copenhaga el explică dezvoltarea literaturii norvegice contemporane și prin faptul că Norvegia dispune de un bun sistem de subvenții de stat pentru scriitori, ceea ce le permite să se ocupe liniștiți de opera lor, iar editorilor, la rîndul lor subvenționați pentru literatura națională, să publice anumite titluri „necomerciale”.

Clubul se încheie

● Anunțînd că își încetează emisiunea *Clubul cărților*, celebra realizatoare de televiziune Oprah Winfrey a dat o lovitură grea editorilor americani. „A devenit din ce în ce mai dificil să găsesc în fiecare lună cărți pe care să simt nevoia imperioasă de a le recomanda” – a declarat cea care făcea ca vînzările titlurilor alese de ea să

crească aproximativ cu 800.000 de exemplare. În afară de C-Span, canalul Congresului, care are o emisiune consacrată cărților, nu existau programe literare pe micul ecran american, iar inițiativa lui Oprah Winfrey din septembrie 1996 a fost imediat remarcată. Capitalul de simpatie al acestei figuri mediatice e imens (talk-

show-ul ei e urmărit de 26 de milioane de oameni pe săptămînă), iar cărțile pe care le recomanda erau vîndute ca piinea caldă, mulți editori și autori cîștigînd averi de pe urma ei. Dar chiar dacă nu va mai prezenta regulat o selecție de titluri, Oprah și-a rezervat dreptul de a se mai ocupa din cînd în cînd de literatură în emisiunea ei.

actualitatea

post-restant

de Constanța Buzea

MI-E CÂMPUL lung, și lat, și gol/ de săptămâni nu mă mai scol, zbor”. Foarte bine, zburăți, dacă zborul este singura soluție în redresare. O “lavă vezuviană” vă va pompa în trup energie și cutezanță. Ținta finală - un amfiteatru stelar, pe care îl veți străbate călărind, în pofida oamenilor-umbre și oamenilor-movilă, pe niște cai nevăzuți, albi și roșii, totuși. (Ioan Pop, Zalău) ☒ Răspunsul nu are cum să fie favorabil atât timp cât, din loc în loc, printre versuri de o banalitate curată plasați câte o năzbâtie înmărmuritoare. Ireproșabilă în cuminența ei, strofa a doua a sonetului intitulat *Cercuri*. Următa însă de primul vers al terținei, vers care pulverizează definitiv bruma de impresie bună. Iată fragmentul cu pricina: “Copacii – fantomaticele strune/ Cum leagănă miresmele metanii/ Și joacă dimineța roua banii./ Adorm în taina nopții de carbune.// Ne vād trecând și *ne consemnă-n gânduri*”. Miza altui sonet, intitulat *Metaromanul*, dorindu-se probabil un comentariu acid, în versuri, și neîmplinit din lipsă de spațiu, la *Arca lui Noe* de N. Manolescu, intră și ea, miza vreau să spun, într-o ceață din care nu mai reușește să iasă. Povestea se termină chiar înainte de a fi început: “Dar Noe însuși adunase-n *Arca*/ Imensele mulțimi eterogene./ Perpetuând cu dinadinsul parcă// Reptile, zburătoare, fumigene -/ Și peisajul încă îl încarcă./ Ne flutură *șegalnic* pe la gene”. Dacă am trecut cu oarecare neliniște pe lângă *eterogene* și pe lângă *fumigene*, dând cu ochii de acel “șegalnic” șui în contextul autoanulant, mi-am venit în fire apreciind că este vorba doar de un găunos și, vorba autorului, cu dinadinsul, joc de rime. În fine, despre ultimele

două texte, impresia că sunt copiate de undeva, ghilimelele care apar din loc în loc și aiurea, și trecerea sub tăcere a numelui autorului real, derutează și intrigă. (Adrian Simionescu, București) ☒ Și eu vă răspund, aici, pentru a doua oară, că sunt de găsit la redacție în fiecare zi de joi începând cu orele 13. Oricât de modestă ar fi sursa pe care v-o ofer, fiind deocamdată singura, dacă o ignorați și acum, încep să mă indoiesc asupra metodei de lucru și asupra seriozității demersului dvs. (Simona Știubea) ☒ Nu mă indoiesc că puneți la bătaie timp mult și multă trudă, că exercițiile literare de dată recentă vă procură plăcere și nesiguranță, bucurie și nerăbdare în a vă lămurii dacă au șanse de publicare. Dar sunteți foarte la început, poemele sunt foarte lungi, obositoare, descriptive, încercând cu naiv impuls și induioșătoare insistență maniere diverse. Cadența eminesciană, de pildă, din *Sara pe deal* se regăsește perfect în *Amintire*, care este și cea mai izbutită din grupaj: “Drum de idei/ Sufletu-aprins imi găsește!/ Porți fără chei/ Dorul meu azi părăsește./ Încă te-astept./ Steaua mea cea norocoasă.../ Gându-mi deștept./ Fruntea-i din nou luminoasă!” Poemul are în total cinci strofe duble, dvs. segmentând versul-model, dar păstrându-i accentele la vedere, intacte, recognoscibile, ca într-o prelungire-continuare-completare a textului eminescian: “Chiar dacă nu/ Astăzi mă vei înțelege./ Măine chiar tu/ Vei căuta sau alege/ Cu pașii grei/ Nisipul și amintirea./ Chipuri de stei./ Soarele, clipa, iubirea...” Aș risca, în final, o sugestie, o rugămintă, o părere, să nu vă mai pierdeți noblețea în compuneri sălcii precum *Auri sacra fames!* Retorica de acest tip nu vă prinde, nu vă învață nimic și nu demonstrează nimic la curtea poetului care visați să deveniți. (Felix Grosuleac, Iași) ■

NLUNEA din Săptămîna Patimilor, la o oră de virf de seară, am putut vedea, puse *Sub semnul întrebării*, suferința lui Christos și suferința umană. Moderatorul emisiunii, un cunoscut poet autohtonist, comunist și ateu, care s-a convertit momentan la occidentalism, democrație și credință, a chemat cîțiva iluștri intelectuali la emisiunea sa ca să le mărturisească profunda nedumerire pe care o încearcă în privința Divinității. Cu alte cuvinte, să-i întrebe dacă găsesc că e moral proiectul lui Dumnezeu legat de suferință! Cu o figură spășită și mai solemnă decît un bolovan, poetul s-a prefăcut mai catolic decît Papa, dar i-a zburat din gură un stol de porumbei. E firesc, a mai întrebat el, ca omul să dea dovadă de smerenie și de umilintă? Se subînțelegea că nu. Nici noi nu credem că poetul ar fi fiind capabil de creștinele sentimente cu pricina. Altă întrebare, adresată unui participant cunoscut pentru spiritul său religios, a

cronica tv

Deliruri

fost de unde știe el că Dumnezeu vrea de la noi anumite lucruri. Auziți întrebare! O simt în mine, a răspuns invitatul. Ceea ce poetului nu i s-a părut suficient. O simțiți, o simțiți, a revenit el, dar cum puteți fi sigur?

În asemenea termeni s-a purtat o discuție pe teme moral-religioase, dar care dorea să explice totul printr-o logică de doi bani. De la un punct înainte, a fost evident că moderatorul și invitații săi nu vorbeau despre aceleași lucruri. Paralelismul acesta a transformat emisiunea într-un dialog tragi-comic și puțin absurd. Deși invitații nu erau fitecine, ci artiști, oameni de știință, politicieni, ei s-au lăsat angrenați în delirul moderatorului, n-au replicat cum se cuvenea, nu l-au pus la punct, nu i-au atras atenția asupra enormităților pe care le debita.

Emisiunea a rămas falsă și

nă la capăt. Toată lumea venea cu idei în domenii despre care, era limpede, nu știa mare lucru. Datul cu părerea era general. Lipsa de profesionalism, șocantă. Ascultai și te întrebai pînă unde pot merge incompetența, vorba goală, incultura. (Mai bine zis, pseudocultura: incultii sînt niște bătuti de soartă, fără pretenții; pseudocultii sînt dominatori și plini de morga). E absolut regretabil că niște oameni despre care telespectatorul își făcuse, din alte ocazii, o părere bună au găsit de cuviință să se compromită luind în serie delirurile verbale ale unui poet care, de multă vreme, nu mai are nimic de spus, dar care, în paranoia lui, se crede un fel de Mesia păgîn. Cit despre momentul ales pentru emisiune, acesta a transformat-o pe alocuri într-o blasfemie.

Telefil

calendar

- 22.05.1906 - s-a născut Profira Sadoveanu
- 22.05.1908 - s-a născut Ion Constantin Chițimia (m. 1995)
- 22.05.1919 - s-a născut Dumitru Ignea
- 22.05.1926 - s-a născut Maya Belciu
- 22.05.1927 - s-a născut Ilie Măduța
- 22.05.1928 - s-a născut Márki Zoltán
- 22.05.1935 - s-a născut Romulus Lal
- 22.05.1942 - s-a născut Vasile Andru
- 22.05.1944 - s-a născut Dan Munteanu
- 22.05.1949 - s-a născut Mihai Bărbulescu
- 22.05.1956 - a murit Ion Călugăru (n. 1902)
- 22.05.1957 - a murit George Bacovia (n. 1881)
- 22.05.1985 - a murit Ion Lotreanu (n. 1940)
- 23.05.1871 - s-a născut G. Ibrăileanu (m. 1936)
- 23.05.1899 - s-a născut George Mathei Cantacuzino (m. 1960)
- 23.05.1902 - s-a născut Vladimir Streinu (m. 1970)
- 23.05.1909 - s-a născut Dorina Rădulescu (m. 1982)
- 23.05.1913 - s-a născut Olga Caba
- 23.05.1937 - s-a născut Octavian Georgescu
- 23.05.1946 - s-a născut Valeriu Armeanu
- 24.05.1871 - s-a născut Vasile Gr. Pop (m. 1912)
- 24.05.1923 - s-a născut Ion Caraion (m. 1986)
- 24.05.1923 - s-a născut Victor Felea (m. 1993)
- 24.05.1924 - s-a născut Antoaneta Ralian
- 24.05.1931 - s-a născut Christian Maurer
- 24.05.1954 - s-a născut Florin Iaru
- 24.05.1966 - a murit Alexandru Cazaban (n. 1872)
- 25.05.1898 - s-a născut Constantin Bălmuş (m. 1957)
- 25.05.1899 - s-a născut Georgeta Mircea Cancicov (m. 1984)
- 25.05.1902 - a murit Ion Bumbac (n. 1843)
- 25.05.1923 - s-a născut Remus Luca
- 25.05.1933 - s-a născut Eugen Simion
- 25.05.1940 - s-a născut Elena Curecheru-Vatamanu
- 25.05.1984 - a murit Henriette Yvonne Stahl (n. 1900)
- 25.05.1998 - a murit Ștefan Bănulescu (n. 1926)
- 26.05.1911 - s-a născut G.C. Nicolescu (m. 1967)
- 26.05.1916 - s-a născut Vintilă Corbu
- 26.05.1917 - s-a născut Mariana Șora
- 26.05.1929 - s-a născut Nicolae Holban
- 26.05.1994 - a murit Tiberiu Utan (n. 1930)
- 26.05.1996 - a murit Ovidiu Papadima (n. 1909)
- 26.05.1997 - a murit Cezar Baltag (n. 1939)
- 27.05.1899 - s-a născut Petre Strihan (m. 1990)
- 27.05.1905 - s-a născut Ioan I. Ciorănescu (m. 1926)
- 27.05.1928 - s-a născut Tudor Topa
- 27.05.1933 - s-a născut Constantin Georgescu (m. 2000)
- 27.05.2000 - a murit Viorel Alecu (n. 1917)

POLIROM

NOUTĂȚI
mai 2002

Ioan Petru Culianu

**Gnozele dualiste
ale Occidentului**

Tory Judt

România: la fundul grămezii

William Shakespeare

în colaborare cu John Fletcher

Doi veri de stirpe aleasă

Hanuki Murakami

Pădurea norvegiană

În pregătire:

Haruki Murakami
Gălbenui Iulian Popescu

**A vorbi într-un pustiu
Nobelul românesc**

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Gomenzi Iași, CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel: (01)3138978, Timișoara, Tel. 092/548785
E-mail: sales@polirom.ro

www.polirom.ro

voci din public

...

[...] M-am gândit îndelung dacă să vă adresez aceste rânduri sau nu, și dacă într-adevăr dv. sunteți persoana pe care o aleg. Nu doresc însă să dezvolt o dizertație care să motiveze alegerea mea. Este posibil însă, ca prin scrisoarea mea, să vă implic într-o temă pe care domnia-voastră va dori poate să o abordeze singur. *Tema este: lirica românească actuală.* Pentru început vă voi reaminti că în data de 21 martie a.c., Comitetul Național Român UNESCO în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din România, folosind o parafrază neinspirată cred eu, după un vers genial, a organizat la sediul din str. Ion Câmpineanu un simpozion cu titlul: *Leoaică tânără, poezia care s-a dorit un Colocviu Național de Poezie Românească.* Față de un astfel de titlu, știrea despre această manifestare a fost discret strecurată într-unul dintre cotidiene, iar despre ecourile și comentariile din media privind desfășurarea ei, nu mă pot pronunța, deși la fața locului au fost prezenți și reprezentanți ai mass-media.

Vă veți întreba desigur, ce legătură am eu cu acest colocviu și de ce simt nevoia să vă vorbesc despre el la mai mult de o lună după ce a avut loc. Am dorit să particip la acest seminar, cum o să-l numesc eu, pentru că iubesc poezia, pentru că am citit și citesc poezie și pentru că eu însămi comit uneori poezie. Cred că am dorit să-i văd și să-i ating cu privirea pe cei care comit poezie și să mă verific că și eu aș putea aspira să respir într-o zi într-un spațiu comun cu creatorii de azi de poezie. Rândurile mele nu se doresc o critică la adresa organizatorilor sau a personalităților care au prezidat manifestarea, respectiv dl Eugen Simion, președintele Academiei Române și dl Șt. Aug. Doinaș, apreciat ca senior al liricii românești. Dar manifestarea a fost o cumplită dezamăgire pentru mine. Nu mi-am închipuit și încă nu pot să cred că un *Colocviu Național de Poezie* poate fi organizat ca un oarece cenaclu de școală sau de cartier, într-un birou unde probabil Comitetul Național Român UNESCO își desfășoară întrunirile, și că accesul la acesta va fi pe bază de invitație. Mi s-ar fi părut normal accesul liber pentru orice creator de poezie, că doar de aceea, ea, poezia, a și fost numită de către organizatori *leoaică*, o fiară tânără pusă pe atac și pe cucerit redutele de necucerit ale literaturii române actuale!

Dar nu a fost să fie așa și nr. 19 • 15 - 21 mai 2002

momentele în care dl Eugen Simion cerea câteva scaune în plus au fost penibile și îmi pare rău pentru domnia-sa că a fost pus în această situație. Pe de altă parte, nu mă pot abține să nu îi adresez pe această cale dlui academician o întrebare la care sigur nu voi primi vreodată un răspuns: Vă puteți imagina cum ar fi fost acest colocviu dacă s-ar fi ales ca loc de desfășurare Sala Palatului sau sala Teatrului Național sau chiar proaspăt inaugurată Biblioteca a Academiei Române, unde sunt convinsă că există posibilitatea desfășurării unei astfel de manifestări dacă se dorea ca ea, manifestarea, să fie într-adevăr un *Colocviu Național de Poezie*? Cred că poezia românească actuală ar fi meritat o asemenea considerație și cred că astfel ar putea cunoaște și cei care vorbesc despre lirica românească actuală că sunt cu mult mai mulți cei care comit poezii decât încap într-o cameră oarecare și că, probabil, poezia lor este bună și merită să fie cunoscută. Ar fi putut eventual acest colocviu să ne convingă că nu trebuie să-l așteptăm un an de zile pe Tudor Gheorghe și ale sale *Simfonice* pentru a ne stinge dorul de poezie.[...]

Ana Duda

În nr. 13 din acest an ați publicat fragmente scrise de un tânăr prozator însoțite de o prezentare extrem de laudativă a dlui R. Aldulescu. (Nu pomenesc numele autorului, nu vreau să-i pun opreliști în cale, poate doar îl trag de mânecă, s-o apuce în altă direcție.)

M-am așteptat la un text pe măsura laudelor, am avut însă parte de injurături, cuvinte urâte, personaje bolnave, dorinți de joasă speță, vulgaritate (poate greșesc eu, poate atât mă duce capul), o bălăcăreală pe care, dacă o doream, o puteam găsi, pe viu, în piețe, tramvai, Ferentari. Nu doresc o literatură a urâtului (ca să folosesc un cu-

vânt mai puțin tare) care, și așa, ne populează prea mult existența de la o vreme. (Iarăși, poate că nu mă duce pe mine mintea și fragmentele din nr. 13 sunt înalțătoare, frumoase...) Încercăm să ne ridicăm (integrarea euroatlantică e mai curând o aspirație spre ieșirea noastră din mocirlă decât dorința fierbinte de a ne adapta la rigorile NATO și UE, pe care unii nu le înțeleg, poate că nici n-au auzit că există), dar, iată, printr-un canal ca literatura (o revistă literară) suntem trași în jos, poate chiar mai jos decât nivelul la care ne aflăm (Apropo, nu mă mira că în 'sondajul' de păreri ale criticilor literari despre romanul românesc (*Observatorul Cultural* nr. 45) primul loc a fost ocupat de *Craii de Curtea Veche* - Mateiu Caragiale -, după mine, o carte 'murdară', populată de invidiile unei grandori intens și curgător visată, dar niciodată împlinită, ca și de racilele balkanismului, pe care noi ar fi trebuit să le fi depășit după încoronarea lui Carol I, dar la care ne place să ne întoarcem cu fiecare ocazie (sau există o 'modă' a criticii literare: din listă să nu lipsească "Craii..." nu e de bonton?).

Există oare în subconștientul colectiv al acestui popor ascunsă patimă a urâtului, a josnicului, a tragerii la rău?

De ce ne place să ne spunem mioritici și nu ne regăsim și în *Meșterul Manole*: renunțare la luptă/ muncă spre zidirea templului sufletelor noastre chiar cu prețul sacrificării noastre? [...]

Citesc o carte (revista) de plăcere (fragmentele nu mi-au făcut plăcere), dar caut în ea și un gând frumos, un motiv de speranță, sentimente și atitudini înalțătoare, frumoșete... (n-am găsit în fragmente nimic din acestea), că atunci când las cartea din mână să simt că n-am pierdut timpul citind-o. (Cu fragmentele din nr. 13 îmi rămâneți datori un număr de minute din viață) [...]

Eugenia Stănescu

Nota redacției: Ne pare rău că v-am răpit din timp cu o literatură pe care dv. o considerați proastă și falsă. Norocul nostru este, totuși, că dv. socotiți fragmentul cu pricina publicat de noi comparabil cu o carte "murdară" precum *Craii de Curtea-Veche*. Tânărul nostru colaborator se va simți onorat de companie. În ce privește părerea dv. că o literatură trebuie să se ocupe exclusiv cu frumosul și cu înalțătorul, regretăm, dar n-o împărtășim. O literatură trebuie să se ocupe cu *viața, așa cum este ea.*

la microscop

de Cristian Teodorescu

Blajinii dintre noi

ATRECUT și Paștele Blajinilor, o tradiție a țaranilor mai de la Cîmpie, din câte știu. Nu e exclus să mă înșel. Blajinii sînt sau mai degrabă erau - fiindcă acest eres s-a cam pierdut - niște omuleți mai mici decît piticii și de o bunătate fără pereche. Probabil că de buni ce erau nu puteau fi văzuți. Ce tradiție pagină va fi fost metamorfozată în această sărbătoare pascală secretă nu știu și nici nu are importanță pentru rostul acestui articol. Înțelesul ei scapă de sub controlul Bisericii. E un semn că țaranul de pe aici a cugetat el că și pe pămînt trebuie să fi rămas niște ființe în întregime bune după *ridicarea la cer*. Această încredere în bunătatea unui soi de oameni, fie ei și nevăzuți, care trăiesc pe acest pămînt al păcătoșilor și al fricii de Judecata de Apoi, vine poate și de la observația țaranului în existența propriuzisă a Blajinilor, cărora acesta le prețuia în primul rînd lipsa păcatului lăcomiei. E drept, că dacă-i potrivim pe blajinii din lumea cea de toate zilele cu blajinii din eres, ei erau cam proști de buni.

Oameni de acest fel, de o bunătate vecină cu prostia, nu ajung în rîndurile sfinților, chiar dacă toate însușirile lor îi recomandă pentru asta. Ei trăiesc printre noi, în număr mic, aproape infinitesimal. Sînt inteligenți, de obicei mulțoșor peste medie, și își trăiesc bunătatea fără a o pune în slujba unei credințe speciale, dăruiesc celor din jur ceea ce știu, cu o bunătate inflexibilă, care pare, adesea, de pe altă lume.

Am cunoscut cîțiva astfel de oameni, a căror bunătate nu s-a lăsat contaminată nici de jechoșeniile totalitarismului și nici de murdăriile tranziției. Unul dintre ei este doctorul Mihai C. Teodorescu, unul dintre marii dermatologi ai României, doctor și în filosofie - sper că nu-și închipuie nimeni că ne înrudit, deși aș fi fericit să fiu rudă cu el. Acest om, care ar putea spori cu unul numărul celor bogăți din România, dacă

și-ar prețui cît de cît talentul de diagnostician în boli de piele, trăiește într-o sărăcie voluntară care îl face aproape nesuferit celor deprinși cu gîndul că medicul care îi vindecă trebuie să primească ceva în schimb. La noi, generozitatea e apanajul celor bogăți. Generozitatea unui om sărac e o insultă pentru majoritatea compatrioților noștri care nu numai că nu-și acceptă sărăcia - ceea ce e firesc -, dar preferă o pomană insignifiantă din partea unui om bogat, decît darul unei vindecări din partea unui om sărac. Dacă acest om ieșit din comun s-ar metamorfoza în vreunul dintre taumaturgii care fac mai mult rău, pretinzînd că te pot vindeca de orice și al căror succes sigur e că te vindecă de banii din buzunar și te bagă și la datorii, cu siguranță că ar deveni o celebritate națională și ar fi mediatizat la televiziuni. Acestui doctor, în schimb, nu i se face reclamă din gură în gură, fiindcă e prost de bun. Te jenezi să-l lauzi, așa cum ar merita, fiindcă tu ai o problemă nerezolvată cu el. Ți-a refuzat banii. Și nu știi cum să povestești că te-a vindecat. Sînt unii care, din pricină că doctorul Teodorescu le refuză banii, se autoconving că acesta nici nu i-a vindecat, în ciuda unei evidente pe care o acceptă în cele din urmă. Dar numai după ce irosesc bani mulți pe vindecători cu tarife care te pot vindeca de boală cînd îți prezintă nota de plată.

În treacă fie spus, în dermatologie, chiar și în cea a medicilor cu patalama, există un număr descurajant de impositori. Exasperat probabil de uriașa impostură din meseria sa, doctorul Mihai C. Teodorescu a făcut un doctorat în filosofie despre principiile care întemeiază valorile vitale și morale ale relației dintre medic și pacient.

Dacă acest om sărac programatic n-ar fi fost unul dintre blajinii care există și de fapt nu există din această sărbătoare pascală secretă, cu siguranță că principalul motiv pentru care am scris acest microscop ar fi dispărut. Restul nu mai e treaba mea. ■

Premiere de presă

N AXIOMA (nr. 4) de la Ploiești (singura publicație culturală care, bravo ei, are o rubrică de șah), este "portretizat", la 65 de ani, profesorul Ieronim Tătaru, personalitate cunoscută a școlii prahovene, fost student (1954-1959) al Filologiei de la București. La mulți ani! ● Mai multe lucruri de citit în **APOSTROF** (nr. 4). Între ele, un comentariu al d-nei Ruxandra Cesereanu la scrisorile de la cititori publicate în presa anilor '90 (prima jumătate) împotriva d-nei Ana Blandiana. Le uitase! Dincolo de clasificarea foarte interesantă pe care o întreprinde autoarea studiului, rămân textele: atît de abjecte în fond și de triviale în expresie, încît nu poți să nu te miri de răbdarea cu care d-na Cesereanu le supune disecției. Anii cu pricina au însemnat, iată, pentru presa românească două premiere (nu doar una, cum se afirmă de obicei): nu doar o libertate, proaspăt recucerită, după patru decenii de cenzură, ci și o violență, o grosolanie, un libido încărcat de excremente care i-ar fi lăsat vizitatori pe Șeicaru și compania, marii precursori în materie. Tot în **Apostrof**-ul de pe aprilie, dl Ion Vartic demontează, cu maliție, o legendă pusă în circulație, cu încintătoarea lui naivitate, de Mircea Zăciu pe seama postumității lui Mircea Eliade și pe care **JURNALUL LITERAR**, prin Aristarc-Florescu, o retratează cu tot seriosul și ridicolul de rigoare. ● În "periodicul de atitudine culturală" **CARTEA** (nr. 1)

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundația "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

revista revistelor

de la Bacău, semnalăm un interviu amplu cu poetul Ion Tudor Iovian (la cincizeci de ani!), despre anii formației sale la aceeași Filologie bucureșteană unde s-a aflat, cu două decenii în urmă, dl Ieronim Tătaru, despre debut și tot tacumil.

Mizeria criticii literare

N STEAUA (nr. 1), dl Horia Poenar își prefătează recenzia la două volume ale scriitorului clujean Marius Jucan de câteva rinduri despre critica literară actuală: "Critica română contemporană cu greu poate purta într-adevăr acest nume. Redusă în general la insipide cronici de întîmpinare, prea puțin capabilă a produce texte cu relevanță teoretică sau istorică, aceasta se zbate de aproape un deceniu într-o zonă confuză, în întineric tot mai apăsător, supus greșelii și repetiției obsedante a unor stiluri conservatoare, de succes pentru generațiile anterioare, dar prea puțin relevante pentru fenomenul literar actual. Criticii «bătrîni» în general s-au retras [...]. Generația optzeci, autoarea unei foarte eficiente critici de tip propagandistic, ajunsă acum pe scena principală, se lovește de o incapacitate critică serioasă." Etc. etc. Praful și pulberea, cum se zice, se aleg de toată critica noastră. Mai rămîne

ca autorul acestei sumbre descrieri, dl Poenar, să ne ofere și soluția groaznică situației în care am ajuns cu toții. Ce e de făcut? Ce e de făcut? (Cronicarul are o idee, mică de tot, dar utilă: înainte de orice, *să nu exagerăm*). Tot în **Steaua**, este reluată o emisiune de televiziune consacrată canonului literar la care au participat dnii Corin Braga, Ovidiu Pecican și Mircea Petean. Așa mai venim acasă după șocul textului dlui Poenar. ● "...La Tîrgoviște, pe frontispiciul casei în care a văzut lumina Grigore Alexandrescu, se lăfaie firma Partidului Muncitoresc Român - Filiala Dimbovița", scrie dl Tudor Cristea în editorialul **LITERATOR** de pe aprilie. În același număr al revistei, dl Barbu Cioculescu trece în revistă două versiuni ale morții lui Caragiale, în 1912 la Berlin (a lui Gherea și a lui Luki Caragiale, fiul scriitorului) - contradictorii! - și una a nașterii aceluiași, dată de el însuși într-o discuție cu Vlahuță, și pe care, *à juste titre*, Șerban Cioculescu o socotea neplauzibilă. Mulțumim revistei pentru salutul adresat noii formule a **României literare**. ● "În secretul ființei lui, în taințele inimii sale nemîngiate, presimțim că este Nicolae Manolescu un nostalgic al Epocii de Aur", scrie dl Luca Pițu în **FAMILIA** din martie. Ce putem spune decît, cu titlul articolului dlui Pițu, *Verbe de sprij!* Așa se îmbată unii, cu vorbe, deși Cotmarul le era mai aproape.

Poltronerii peremiste

EXPLOZIE de bucurie în presa de la București că Jacques Chirac l-a zdrobit în turul doi al prezidențialelor din Franța pe extremistul Le Pen. Chiar dacă nu se îndoia nimeni de victoria lui Chirac, prin proporțiile scorului

de la urne "Franța a dovedit lumii întregi că n-a uitat că e Franța". În această formulă stângace apărută în presa de săptămîna trecută, recunoaștem o francofilie de o neîndoielnică sinceritate a ziariștilor români, mai credibilă decît toată așa-zisa noastră francofonie și decît declarațiile sforăitoare ale politicienilor. Cu această ocazie alegătorul francez, strivitor majoritar, le-a dat, indirect, o temă de meditație acelor editorialiști de la noi care au interpretat apariția lui Le Pen în turul doi drept un simptom că Franța nu vrea în Uniunea Europeană, că s-a săturat de străini, de influența Statelor Unite în NATO și de *conspiraționismul mondial*. Argumente de acest soi invocate, chipurile, de dragul democrației franceze, fac parte din arsenalul ideologic al extremismului. În definitiv CVTudor susține același lucru. În cazul strict al alegerilor din Franța, *tribunul* a dat o nouă probă a "curajului" său. A avut grijă să nu se declare, pe față, supporter al ideilor lui Le Pen, iar pentru a justifica de ce-l susține l-a numit pe Le Pen "prieten de familie", "amic personal" și alte asemenea gogorițe, bătînd șaua ca să priceapă iapa. ● Furați de comparația dintre alegerile din Franța de zilele trecute și de cele din România din anul 2000, editorialiștii autohtoni n-au acordat, din păcate, atenția cuvenită poltrone-

riei politice a lui CVT. Remarcăm un editorial din **JURNALUL NAȚIONAL** semnat de Florin Diaconu, cuprinzînd un lucid avertisment asupra faptului că înfrîngerea lui Le Pen în Franța nu e o garanție că și CVT va avea aceeași soartă la alegerile viitoare ● Din cîte știm editorialistul **Jurnalului național** a fost dat în judecată de CVT pentru calomnie și culmea e că procesul merge înainte, deși e aproape imposibil să-l calomnieze cineva pe extremistul autohton. ● După asasinarea liderului extremei drepte din Olanda, Pim Fortuyn, ciracii lui CVT au implorat ca acestuia să i se asigure o gardă de corp, fiindcă, vezi Doamne, Vadim e în primjdie. Nu e. ● Pe litoral sînt fost plantați primii palmieri dintre cele cîteva sute care vor întări specificul național, în viziunea ministrului Agathon. Probabil ca să crească mai repede, fiecare palmier a fost dotat și cu un agent de pază care să-l ude și să-l ferească de obrăznicile cîinilor din România insensibili la frumosul exotic, dar și în prețul piperat al palmierilor importați la ordinul lui Agathon. Apropos, cum se cheamă firma importatoare și cui aparține? ● Vădit iritați ca n-au putut face un reportaj *de aproape* despre vizita prințului Charles în România, reporterii **EVENIMENTULUI ZILEI** i-au făcut proces de intenție moștenitorului coroanei britanice acuzîndu-l că atunci cînd a vizitat castelul din Bonada al conților Banffy nu s-a înțîlnit cu o venerabilă urmașă a familiei acestora. Doamna cu pricina voia să-l întrebze pe Charles dacă nu cumva sînt rude, fiindcă nu-i venea să creadă că prințul bagă bani în restaurarea castelului Banffy doar de amorul monumentelor medievale. Curiozitatea doamnei e explicabilă, explicabilă e și curiozitatea profesională a reporterilor români. Totuși să nu uităm că a fost vorba de vizita cuiva care la un moment dat va deveni regele Regatului Unit și care, fie că vrea, fie că nu, are datoria să se supună unui protocol strict, menit să-l ferească de posibile atentate. Nu e un secret că foarte popularul prinț e o țintă pentru extremiști de tot soiul și pentru atentatorii de profesie. ● Treptat presa scoate la iveală amănunte din ce în ce mai revelatorii despre moartea suspectă a procurorului Cristian Panait. Sinuciderea acestuia începe să semene, izbitor, cu o moarte anunțată. Așteptăm reacția autorităților!

Cronicar

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 510.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei